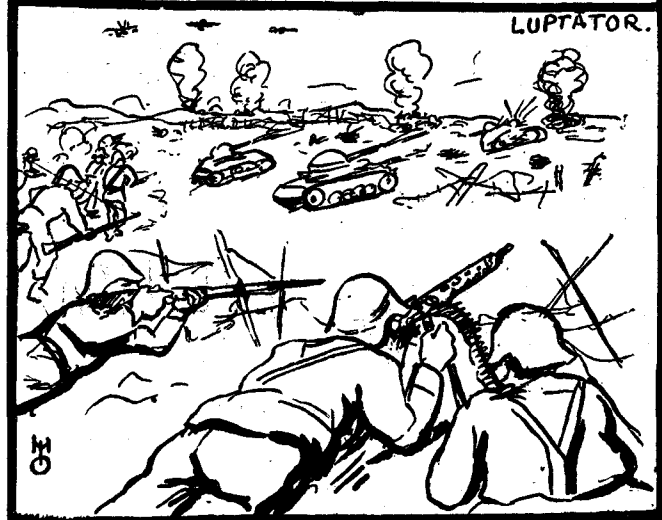
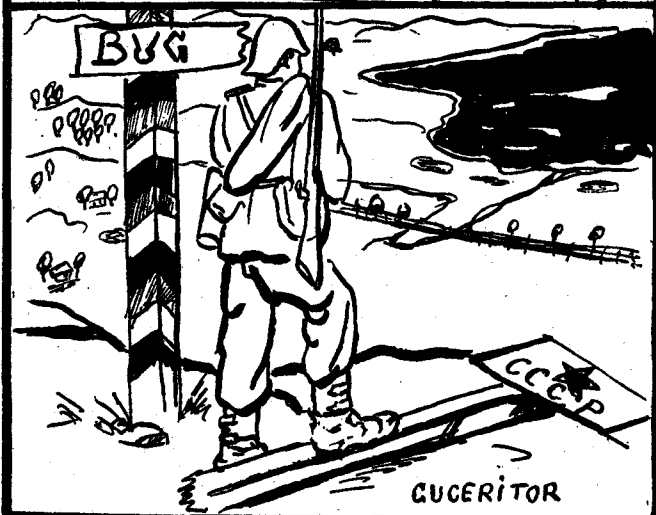

SOCIETATEA DE MÂINE

Cuprinsul:

UNITATEA NAȚIONALĂ: Mo- ment istoric unic	Ion Clopoțel
Cultura românilor din Jugo- slavia	Grig. Bugariu
Germania și Rusia	Ion Clopoțel
PROBLEME SOCIALE:	
Regenerarea satelor	Dum. Corvinul
FIGURI REPREZENTATIVE:	
Mitropolit A. Nicolescu	* *
SUPLIMENT CULTURAL ITA- LIC: „Deșteaptă-te române“	Roberto Fava
L'arte romena transilvana	Rodica Clopoțel
„Lucifero“ (Eminescu), „Noi“ (Goga) trad.	Mina Boschi
Fenomenul aromânilor	Oscar Randi
Aspecte din Veneția în vre- mea războiului	A-drina Mititelu
Expoziția incizorilor vene- țieni	Diego Valeri
La Bucovina liberata	Rodica Clopoțel
Românii și ungurii	Gino Lupi
Pe urmele lui Borebista	Const. Moșil
La Bessarabia reconquistata	Rodica Clopoțel
Insemnări culturale italice	* *
ACTUALITĂȚI.	
George Enescu	Horia Trandafir
PROBLEME ECONOMICE: Prin- cipiile românizării	Dr. Titu Popa
PAGINI LITERARE: Stagiunea teatrală 1940—1941, <u>Aura Bu-</u> <u>zescu</u>	N. Alex.-Toscani
Ciobănița, Inchinare (versuri)	Grig. Bugariu
TRANSILVANIA VECHIE: Trei scrisori dela Aron Pumnul	Fl. Stănculescu
Dela marele principal al Ar- dealului la ultimele memorii autonomiste	Ion Clopoțel
FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI:	
Frați din Siberia. — Cuvinte despre o uniunea europeană. — Românii Transnistriei. — Sar- geția. — Românii din Crimeea și Caucaz. — Un nou prozator: Ion Țicu. — Episcopul Venia- min. — Cetatea Devei	Redacția
COPERTA: Tripic războinic	Marcel Olinescu

Director: ION CLOPOȚEL

ANUL 18

ABONAMENTE ANUALE:

Inscrisă în registrul Trib. Com.
Ilfov cu Nr. 1927/38. Redacția și
Administrația: București 6, str.
Dr. Asachi 11 (Cotroceni).

TRIMESTRELE Iunie și SEPTEMBRIE 1941

Autorități, birouri, bănci . 1500 L
Socetăți culturale, școli . 1000 L
Liber-profesioniști 600 L
Funcț., studenți, muncitori 500 L
In străinătate: dublu
Abonamente se remit anticipat
prin CEC no. 1213

no 2 și 3

APARE TRIMESTRIAL

(no 374—5 dela apariție)

Principiile românzării

Guvernul prin glasul autorizat al d-lui general adjutant Eugen Zwiedinek, ministrul Românzării, a pământit astfel principiile românzării:

„Să nu ne fie rușine a recunoaște că România era în situația de a trebui să fie românzată.

Evident, nu se înțelege prin românzare, o operă de colonizare. Din acest punct de vedere se știe prea bine că puterea creatoare a neamului nostru nu are nimic de cerut în plus și că bogăția noastră demografică ne va fi întotdeauna mărturia principală a drepturilor noastre asupra acestui pământ. Dar se înțelege prin aceasta, altceva. Se înțelege repunerea în drepturi, reinstăpânirea. După legile țării, pământul trebuie să fie numai al Românilor și totuși, pământul nu le aparține. După nevoile țării Româzii trebuiau să aibe case, acesta fiind visul cel mai modest pe care și-l poate face orice om muncitor și totuși el nu aveau case, ci erau chiriași. (Dacă aș vrea să accentuez idee mea, aș spune că, în general Româzii erau chiriași în țara Românească, proprietari fiind alții).

Intr'o zi, sub îndrumarea domnului Mareșal Antonescu, Conducătorul Statului Român, s'a dat libertatea de descătușare și de desvoltare, drepturilor românești”.

Iar ca metodă de realizare în condițiuni cât mai bune a acestei românzări, tot d-sa ne-a spus, mai departe, cu acelaș prilej:

„A românză, nu înseamnă, cum s'a crezut în mod greșit, a lua, a lua cu orice preț, chiar cu riscul de a distruge. A românză înseamnă a lua pentru a da românului și numai în condițiunile în care românul poate folosi cel mai mult. Vedeți definirea adevărată a cuvântului și ca atare a întregii politici a regimului, vine din opoziția aceasta, dintr'un cuvânt nou, cu sens pozitiv: antisemitism.

Voi spune că antisemitismul ce corespunde cu prima perioadă, este un deziderat abstract și negativ: să alungăm evreii, iar românzare, cu perioada a doua, în cea dintâi este cuprinsă: să alungăm evreii, dar să punem pe Români în locul lor și imediat. Numai astfel completată, lozinca devine un program pozitiv de guvernare de Stat și de înfăptuire națională și numai în acest sens, în sensul că românzare înseamnă continuare necurmată a producției neamului, dar sub stăpânire românească, a fost, este și va fi îndreptată politica economică a regimului actual”.

Și, spre deosebire de cealaltă operă socială: reforma agrară, săvârșită după războ-

iul mondial care tocmai din lipsa finanțării nouilor înjghebări agricole a dat rezultate atât de slabe, românzarea a fost dotată încă dela începutul ei cu un organism special bancar, care să contribuie cât mai rapid la obținerea rezultatului urmărit.

Cât privește importanța acestui „Institut de Credit românesc”, pentru a o reda în toată valoarea ei, voi reproduce tot cuvântul autorizat al d-lui general adj. Eugen Zwiedinek, rostit cu prilejul constituirii sale de zilele trecute:

„Fără acest Institut și mai cu deosebire fără ceea ce reprezintă acest Institut în noua construcție a României, orice deziderat este inutil și imposibil de înfăptuit.

Misiunea acestui nou organism, așteptat de atât de multă vreme, voi spune că este puntea Românilor spre bunurile și drepturile lor, puntea unei vremi apuse și triste, către o vreme mândră și dreaptă.

Intr'adevăr, iată spectacolul României în ultimii ani: de o parte toate bogățiile ei din cari se înfruptă toți străinii de neam, de alta masa Românilor cari priveau cum se jefuesc aceste bogății. Și totuși Româzii nu puteau să ajungă la aceste bogății, nu aveau cu ce, nu aveau punte.

FRAȚII NOȘTRI DIN SIBERIA

Trei categorii de coloniști avem în Extremul Orient siberian:

1. Coloniștii duși din Dobrogea, zicându-și **Români** și fiind cunoscuți sub această numire. Aceștia sunt colonizați pe lângă fluviul Amur, în regiunea orașului Habarovsk, la o depărtare de 900 km, spre Nord-Vest de Wladivostok. Români de sânge ar fi aproximativ 300 familii. Harta ținutului dă numiri de sate românești, ca: **Inul, Aur, Dunărea**, etc.

2. Coloniștii din Basarabia, cari își zic **Moldoveni**. Ei sunt împrăștiați de-alungul litoralului mării japoneze (Marea Ohotică) în Nordul Wladivostokului, în sate românești, ca: **Timofceva, Boga-**

târca, Alexeevna, Tritiacova, Kișinovca, Bălcinești, Zămbreni, Io-hănești, Dunai, (Dunărea), Teiul, Novaia, Basarabia, (Basarabia Nouă) și altele.

Numărul acestor coloniști este de aproximativ 30.000 de suflete oțelite în năcazuri și prigoană.

3. A treia categorie de coloniști sunt bărbați mai tineri, — mult încuscriți cu familii rusești, păstrându-și însă nestirbit sentimentul românesc de „Moldoveni” și vorbind cu mândrie moldovenește. Ei sunt flăcăi basarabeni, concentrați ca soldați ai țării în forturile Wladivostokului. După terminarea serviciului militar, li s'a dat fiecăruia câteva desia-

tine de pământ, cu obligația, impusă, de a renunța la plaiurile satelor lor natale.

Părtași ai unei soarte vitrege, noi Ardelenii le-am înțeles durerea, care odinioară era și durerea noastră a fiecăruia.

Adversari hotărâți și energici ai bolșevismului, refractari tuturor teoriilor de nivelare internațională a conștiințelor, — coloniștii moldoveni din Extremul Orient, păstrează cu sfințenie un suflet curat românesc și grăesc în satele lor cea mai duiosă limbă moldovenească, plină de durerea cu care îi copleșește străinătatea.

(„Transnistria”)

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTA SOCIALA CULTURALA

Moment istoric unic :

integrarea românismului în stat național

Sub comanda iscusită a reputei autorități militare care e mareșalul Ion Antonescu — armatele române se bat vitejește pe frontul de răsărit cot la cot cu armatele germane cari pedepsesc felonia rusească. Armatele noastre răzbuna grava umilire a anului trecut când ni se răpiseră provinciile istorice Bucovina și Basarabia după aceleași apucături blestemate cari fuseseră practicate și de către regimurile țariste : aceeaș tactică, aceeaș brutalitate, aceeaș imoralitate, a expansiunii spre gurile Dunării și Balcani.

De trei luni bravii noștri ostași sângerează pe frontul de Răsărit unde s'au încununat de glorie nemuritoare : România a dobândit Bucovina și Basarabia, a ocupat Transnistria și sfarmă ultima cetățuie a rezistenței : Odessa.

Românismul din toate colțurile pământului nostru palpită sub puterea aceleiași emoții puternice : simțim cum tunurile dela Bug și Nipru sfarmă cătușile de pretutindenii și ne pregătesc desrobirea mult așteptată de veacuri.

Sub picioarele noastre se clatină temeliiile lumii vechi și se plămădește veac nou care poate va aduce neamului nostru o strălucire la care este pe deplin îndreptățit prin compacta sa așezare etnică între Tisa, Dunăre, Marea Neagră și Bug.

Trăim momente istorice unice.

Războiul de acum ne-a făcut să ne reamintim de soarta fraților noștri din țările slave. Dar în Rusia, Bulgaria și Serbia milioane de Români erau supuși celui mai teribil proces de asimilare și dispariție — fără a putea cărti, căci așa-zisele tratate de prietenie și alianțe ne interzicea desbateră sorții acelor români și amestecul nostru în afacerile interne ale acelor state.

Epopoea războiului de acum depășește pe cea a războiului din 1914. Și prin proporții, și prin semnificații.

Germania utilată și însuflețită a lui Hitler a făcut proba dislocărilor de populații din regiuni îndepărtate : repatrierile organizate din Italia, Estonia, Letonia și Lituania, Basarabia, Bucovina și Dobrogea sunt modelul desăvârșit al omogenizărilor naționale.

Aceiaș principiu îl adoptă și România : să-și strângă toți fiii săi risipiți pe toate meleagurile de răsărit, miazăzi, apus și miazănoapte într'un stat național deplin omogenizat.

Incetează astfel motivele conflictelor viitoare.

Se așează vecinătăți tihnite, statornice, active, fecunde, binefăcătoare pentru popoare. Nu se mai uită cu ochi de lup unele spre altele. Nu mai conspiră într'ascuns și nu mai pândesc momentul atacului pela spate.

Războiul trecut suspendase lichidarea atâtor probleme. Compromisurile empirice sugrumase multe aspirațiuni drepte. De aceea latent au dospit uri și s'au făurit pregătiri revanșarde. Pacea a fost sabotată, iar tratatele sfârticate.

Când anul trecut românismul intrase iarăș în comă și ochii ni s'au împăinjenit văzând cum suntem înfășcați de toate părțile fără de a putea articula nici cel mai mic protest, o cruntă apăsare și desnădejde ne cuprinsese inimile. Ci totul a fost trecător. S'a ivit la răsărit salvatorul demnității naționale ultragiutate : generalul Ion Antonescu — înălțat de curând la rangul meritat de mareșal al României după splendidele fapte de arme românești în înclăștarea cu bolșevicii. Moralul poporului român e deacum refăcut.

Războiul s'a arătat astfel ca singura ieșire din marea dramă și singurul instrument de împlinire a drepturilor etnice. Ceeace diplomațiile nu putuseră concepe și construi cu mintea rece, iată că se însărcinează sabia să deslege. Câte probleme și aspirațiuni rămân încă nerezolvate și cât se sbate biata umanitate să dibuiască, date fiind slabele mijloace ale rațiunii și convingerii, căile aplanării nemulțumirilor! În cabinetele negre ale prefăcuților pacifiști se urziau uneltele apăsărilor și nedreptăților. Incâlceala era așa de mare, încât în mod pașnic nu mai era nimic de făcut și trebuia să izbucniască războiul pentruca la imensa sa flacără să se dea la iveală putreziciunile ce se cereau mistuite. E o groaznică „soluție” războiul, dar el a fost inevitabil de îndată ce diplomația s'a arătat neputincioasă în fața îndatoririlor. Nimeni nu poate aproba calamitatea măcelului și totuș el s'a dovedit ca un instrument al progresului.

Corpul național sângerează, dar ne dăm seama, că viitorul cere aceste jertfe chiar în interesul prosperității generațiilor noi, societății de mâine.

Să ne gândim numai la existența celor 600 mii de români din fosta Jugoslavie: nici o slabă apărare a intereselor lor culturale nu o puteam lua. Se invocau bunele noastre raporturi de vecini și aliați. Cenzura suprime orice rând care era expresia împilării bănățenilor din Torontal și timocenilor. De atari obligațiuni acum suntem scăpați. Privilegiul schimbului de populație, aplicat radical și repede, ne aduce salvarea pentru o veșnicie și dă altă față vecinătății cu sârbii, — fără rezerve și mocniri de ură ca în trecut.

Războiul de acum a folosit la ceva: e lumină ca niciodată dincolo de Dunăre unde avem interese vitale de rezolvat.

Și ca la Dunăre — aproape în toate părțile.

✱

Românismul are o istorie foarte bătrână, origina lui fiind adânc înfiptă în miezul multimilenar al populației și spațiului dintre Adriatică și Marea Neagră.

Nici până astăzi nu ne este lămurită pe deplin taina uriașei prefaceri care a dat naștere poporului român pe trunchiul străvechiu sudic traco-macedonean și nordic scito-geto-dac. Câtă omogenitate și identitate de structură sufletească, ce mănunchiu de afinități, ce solidarități existențiale au format fenomenul românizării deodată cu atingerea civilizației romane. Fenomenul românesc va mai constitui pentru istorici și etnografi un material vrednic de a fi definit în adevăratele-i tipare de bimilenară ori poate chiar de trimilenară existență. Harta traco-dacă a regelui Burebista cuprinde și Transnistria, iar hotarele sudice ale comunității traco-macedo-ilirice rezervau în Adriatică, în Egee și Helada. Năvălirile bărbare dinspre stepile tătărești au modificat și sfârticat fizionomia etnografică a vastei regiuni, fără însă să smulgă rădăcinile trunchiului primar. Nu ridicăm pretenții exagerate, dar e momentul, poate unic, al salvării elementelor cari ne aparțin în Balcani și într'alte părți, atât prin conștiința apartinerii, cât și prin puritatea rasei.

În puterea tradițiilor și așezărilor milenare ne revendicăm spațiul vital—nu pentru a lovi în alte neamuri, ci pentru a ne înmănunchia într'un stat omogen pe toți împrăștiatii și robiții izbeliștilor și vicisitudinilor oarbe.

În circuitul istoric rar se ivește un moment mai propice repatrierilor decât în drama actuală când războiul deprinde pe oameni cu migrațiuni, părăsiri forțate ale solului natal și cu infiripări de noi căminuri în orice altă parte.

O veche și puternică civilizație a înflorit odinioară în Valea Dunării: strămoșii noștri de mii de ani aveau rosturi precise, o spiritualitate gen Zamolxe și orânduiri cari au stârnit curiozitatea și rivalitatea imperiului roman.

Studii mari ca ale unor Densusenii, Pârvan și Vâlsan au pus jaloanele îndrumării științifice spre cunoașterea întinsei regiuni dunărene. Și în temeiul cunoașterii să nu se mai amâie dreptatea, de secole refuzată, a aromânilor de autonomie ori dislocare și atașare la corpul național al statului român.

Parcă e aproape și ora împlinirii acestui gând astăzi când sguđuiri telurice provoacă prefaceri și îndeamnă la stârpirea atâtor suferinți și bejenii.

Am putea invoca în orice clipă numeroasele studii cari au apărut în „Societatea de mâine” în cei 18 ani de existență asupra problemelor românești de peste hotare. Nu ne-am odihnit pe laurii victoriilor repurtate în 1918, ci am repus în actualitate obligațiile față de românismul supus administrației străine și amenințat de asimilare și dispariție — fenomen petrecut sub ochii noștri îngă-

duitori și nepăsători, chiar în Jugoslavia, Bulgaria, Grecia și Albania. George Vâlsan, T. Capidan, G. Giuglea, Em. Bocuța, Jurchescu, Bugarin ș. a. au publicat în coloanele noastre studii asupra românilor din Balcani; istorici reputați și academicieni din Cluj în frunte cu d-nii: Lupaș, Dragomir, Lapedatu, Ghibu, apoi publiciști ca Ghiță Pop, Al. Borza, Petrinca, au insistat asupra românilor din Ungaria; cu o dârzenie uimitoare d. Onisifor Ghibu s'a ocupat de drama românilor din volnica Rusie țaristă și bolșevică...

A intrat în planul nostru de lucru interesul viu față de românii din afara granițelor anului 1918. Cu atât mai puțin vom renunța la desăvârșirea cunoașterii și soluționării chestiunilor fraților noștri în ceasul de față și în zilele viitoare. „Societatea de mâine“ este expresia cuprinzătoare a stărilor și aspirațiilor românești din oricare parte a pământului. Credem, că chiar numărul de față oglindește, cel puțin parțial, acest sbucium și această conștiință a noastră.

Ne dăm seama, că numai fidelități susținute cu o energie neslăbită pot să producă efectele practice de mâine. Aceste fidelități ni sunt probate pentru trecut și le promitem pentru viitor. Constatăm cu bucurie, că flăcările imense ale teribilului războiu au deșteptat și mințile cele mai refractare, desțelenindu-le din rutina comodității, deprinzându-le cu noul curs al actualizării chestiunilor românești de pretutindeni. Publiciștii își impun ca niciodată datoria de a face lumină puternică asupra lor. Suntem pe drumul cel bun. E un privilegiu al încăerării și sângerării generale că s'a trezit conștiința aceasta excepțională.

E o necesitate să încheiem odată faza desăvârșirii hotarelor în mod cuprinzător pentru elementul românesc, pentruca forțele de muncă să se poată consacra nestingherite consolidării și organizării interne. În oțelirea voinții tuturor de a înregistra victoriile așteptate, suntem gata să aducem deci contribuția noastră și mai intensificată decât până aci.

ION CLOPOTEL

† Mitropolitul Alexandru Nicolescu

Adormitul în Domnul a fost omul cărții încă din tinerețe. Totdeauna printre cei dintâi în școală, a rămas un îndrăgostit al slovei până la moarte. A celit mereu, cu răbdare și cu luare aminte. Și l-au interesat fel de fel de probleme: artistice, literare, științifice. În biblioteca dânsului, care face o avere întreagă, găsești lucrări din domeniul celor mai felurite preocupări ale spiritului, într'o mulțime de limbi ale vremurilor noastre și a celor trecute vremi. Pentru că răposatul a fost cel mai mare poliglot al Blajului, dela Cipariu încoace.

Respectat și iubit ca dascăl învățat și bun de inimă la școlile din ctitoria lui Inochentie Micu, elevii săi, răspândiți în toate colțurile pământului românesc, își vor aduce totdeauna aminte cu drag și pietate de cuminenția și căldura cu care a știut să le îmbogățească și să le întraurească tinerețele. Precum nepieritoare îi va rămânea pomenirea și în sufletele celor ce l-au auzit cuvântând de pe amvonul catedralei mitropolitane, din fața altarelor dela sate, pe cari le-a străbătut ca misionar neobosit, ori dela înălțimea tribunelor ca înțelept și bine pregătit conferențiar, totdeauna îngrijit și ca formă.

Putintel de trup, dar vânoș și rezistent de necrezut, a colindat pământul românesc în lung și lat,

admirându-i frumusețile naturale, studiindu-i comorile de artă. L-au încântat florile câmpului, paserile ceriului, codrii, văile, munții, apele, colibele ciobanilor, așezăminte sătești și orășenești, bisericile, mânăstirile și tot ce-i valoare și vieță pe pământul Țării și a Neamului său, la care a ținut mai mult decât la lumina ochilor. Dovada acestei iubiri a făcut-o nu numai după întregirea neamului, ci și pe vremea oropsirii trecute când, sfidând oameninări și primejdii, a cutreerat satele ca să facă propagandă pentru isbânda steagului și a ideii românești în aprigele lupte naționale purtate cu asupritorii.

N'a cruțat nici nervi, nici bani. S'a jertfit și a jertfit. A vestit pe Hristos și adevărul său cu gura și cu peana. A scris neîncetat și a cheltuit mereu cu tiparul. A sa Teologie Morală, Adevărurile Eterne, seria de broșuri din Biblioteca pentru clasa cultă, și altele, sunt mărturii grăitoare. De osteneala cu nenumăratele articole de prin „Unirea“, „Cultura Creștină“, „Sionul Românesc“, etc., ca și de luminatele sale pastorale, nici nu mai pomenim. Când se va afla cineva care să le adune și acestea și să le scoată în volum, lumea va rămânea uimită de munca imensă depusă și pe tărîmul scrisului de cel ce a fost mitropolitul Alexan-

dru. Cum se vor mira prin veacuri și-i vor binecuvânta amintirea toți câți se vor închina în catedrala Lugoșului, zugrăvită grație daniei sale princiare.

De-acum fostul preot misionar în America, duhovnicul Maicelor dela Obreja, arhierul des văzut în vizite canonice în cuprinsul eparhiei lugoșene, mitropolitul blăjan mult frământat de griji grele s'a odihnit și a aflat ușurare multă.

Date biografice. Adormitul în Domnul s'a născut la 6 Iulie 1882, în Tulgheș. Tatăl înaltului ierarh era însă originar din Banat. Studiile și-le-a făcut la Reghin, Blaj și Roma, de unde, în 1904, se reîntoarce ca doctor în filosofie și teologie. După care un an de zile a făcut practică în cancelaria mitropolităună apoi a trecut de profesor la Academia Teologică. Pentru doi ani intrerupe profesura, ca să meargă preot misionar la România din America de Nord. În 1913 e secretar mitropolitan, iar în 1916 e ales canonic. După războiul mondial e procurator al Bisericii noastre din Roma, făcând servicii și la ministerul român de pe lângă Vatican. Aici îl ajunge numirea de episcop al Lugoșului, (1922) unde va păstori 14 ani. În 1936 a fost ales mitropolit al Blajului. — A scris mult. Are lucrări originale și traduceri (2 volume Meditații de Vercruysse), primește elogios de critică.

(„Unirea“, 7 Iunie 1941).

REGENERAREA SATELOR

O SATISFACȚIUNE A „SOCIETĂȚII DE MÂINE“

Cu toate împotririile, fie ale mediului, fie ale păturilor conducătoare cari au pus vremelnice mâna pe frânele puterii în România, de a tăia brazdă adâncă și fecundă în lumea necăjită a satelor celor mai periferice dar și mai românești și mai păstrătoare ale calităților noastre de neam, n'am descurajat, ci am atacat viguros și cu agerimea, competența și onestitatea unora dintre cele mai alese personalități (naturale, gazetărești, științifice) problemele satelor noastre.

De 18 ani pledăm pentru cantina școlară.

De 18 ani susținem anchete și publicăm cărți, pentru cantina, căminul și internatul comunal în satele răzlețe.

De 18 ani ne punem chestiunea dispensarului și băii populare.

De 18 ani cerem această instituție unică a satului românesc care să adăpostească toate inițiativele practice de înviorare economică, refacere culturală și sănătate publică.

Aproape nu este număr de revistă (nici chiar ultimul : în care am publicat însuși memoriul-sinteză în cele 14 grupe de probleme) în care să nu fi adus noi și noi aporturi de lumină, noi și noi indemnuri de a trece la fapte și de a determina pe factorii în drept să se hotărăască a tăia nodul gordian.

Mai ales la zile crânce de încordări și suferințe, ideea a fost considerată ca bună și îmbrățișată de mai multe autorități.

Depildă astăzi se ocupă cu ea simultan : Ministerul de Interne, Ministerul Culturii Naționale, Ministerul Sănătății, Comitetul de Patronaj, ș. a.

Ne felicităm pentru prompta intervenție a atâtor autorități. E o satisfacțiune a noastră cari milităm de atâta vreme. Revista „Societatea de mâine”, ia act cu plăcere despre aceste începuturi și nu dorește decât ca ele să fie ferme, bine organizate și eficiente :

CANTINELE ȘCOLARE

Citim în ziarul „Universul” :

Am subliniat acum câțva timp, activitatea desfășurată de „Consiliul de patronaj al operelor sociale”, de sub conducerea activă a d-nei Maria Mareșal Antonescu. Această operă devine din ce în ce mai necesară, împlinind nevoi sociale adânc simțite.

Un sector de activitate al Consiliului de patronaj, de o importanță deosebită în aceste vremuri de criză și scumpete alimentară, este al cantinelor populare. Cifrele publicate în această privință sunt impresionante. Astfel în luna Iulie, cantinele „Consiliului” au servit peste 80.000 de mese, repartizate astfel : pentru fiii concentraților și răniților, 36.491 mese ; pentru familiile celor plecați sau bolnavi, 9733 mese cu prețul dela 3 la 5 lei ; pentru muncitori, 10605 mese, cu prețul dela 10—15 lei ; pentru studenți și intelectualii refugiați 23.102 mese, cu prețul dela 20—25 lei.

Cifrele de mai sus reprezintă doar o parte din activitatea pe care doamnele devotate din societatea românească, o îndeplinesc fără plată și fără nici un sprijin dela stat, sub conducerea plină de bunăvoință și abnegație a d-nei Mareșal Antonescu.

Prin rolul ei social de seamă, mai ales în împrejurările actuale, când nevoile obștești sunt atât de nu-

meroase, opera „Consiliului de patronaj”, se încadrează în marele efort de organizare a națiunii.

Fără a avea nici măcar un de activitate, „Consiliul de patronaj” s'a impus ca o necesitate socială și națională. Stăruința și devotamentul doamnelor care muncesc pentru această operă, merită să fie subliniate, fiindcă reprezintă o remarcabilă conștiință a datoriei în serviciul națiunii.

PLANUL MINISTERULUI SĂNĂTĂȚII

La începutul lui Septembrie, d. ministru dr. P. Tomescu a convocat pe reprezentanții presei și le-a făcut următoarea expunere foarte binevenită și de importanță uriașă — dacă va fi aplicată (Planul „Societății de mâine”, e întru toate similar) :

Războiul condus de d. mareșal Antonescu, în fruntea armatelor sale biruitoare, va aduce nu numai reîntregirea țării, dar și o nouă concepție de viață a statului și de organizație socială.

De aceea proiectele ce vă voi schița nu vor putea fi considerate nici prea îndrăznețe, nici prea optimiste.

În adevăr, organizația noastră sanitară nu a ajuns la dezvoltarea pe care interesele țării o cer și progresele actuale ale științei — o impun.

Pentru a reuși să realizăm în acest domeniu, — un progres însemnat este necesar un foarte mare efort creator, îndreptat în trei direcții :

1. ACȚIUNEA MEDICALĂ ÎN MEDIUL RURAL TREBUE CONSOLIDATĂ ȘI GENERALIZATĂ

Situația actuală este caracterizată de faptul că avem, în medie un medic la 7.057 locuitori, — în mediul rural, pe când avem un medic la 373 locuitori în mediul urban.

Această proporție atinge însă extreme foarte distanțate. Astfel în județul Timiș avem un medic la 2.599 locuitori, pe când în județul Vlașca avem un medic la 12.101 locuitori — în mediul rural.

Disproporția dela un județ la altul și între sate și orașe este atât de mare, încât ea nu mai poate dăinu, fără să periclităm grav interesele sanitare ale țării.

Pentru a realiza un progres însemnat asupra stării actuale, va trebui să avem, în fiecare comună o casă de sănătate și de ocrotire socială.

Așa cum există în toate comunele o biserică și o școală, este absolut necesar să ridicăm și o instituție închinată sănătății și ocrotirii sociale. Înălțarea spiritului și cultivarea minții se va putea face mai bine în mijlocul unei populații sănătoase și mulțumite.

Desigur că în secolul trecut când au început să se întemeieze școli în toate comunele, ideea a apărut tot atât de irealizabilă ca aceia pe care o susținem astăzi. Ea însă și-a făcut drum și este o plăcere să vedem în cele mai sărace sate, ridicându-se impunătoare și frumoase localurile școlilor primare.

Prin urmărirea perseverentă a acestei idei, ea se va putea înlăptui în scurtă vreme, astfel ca să avem în fiecare comună un cadru potrivit pentru dezvoltarea acțiunii sanitare și o persoană de specialitate care să asigure legătura strânsă cu întregul aparat sanitar al regiunii.

Preocupările casei de sănătate comunale și sătești vor fi, nu numai tratarea boalelor dar și prevenirea lor.

Această acțiune preventivă va trebui să fie din ce în ce mai puternică, întrucât sunt convins că ne va duce la rezultate excelente.

Sperăm că Ministerul Sănătății în colaborare — cu Consiliul de patronaj al operelor sociale — să poată realiza nu numai clădirile caselor de sănătate, dar și spiritul nou care să le însuflețească.

Dacă medicii sunt așa de puțini la țară și dacă numărul lor nu va putea crește, în mod rapid, există totuși posibilitatea ca ei să activeze pe o rază mai mare dacă vor avea mijloace de transport.

Din cauza împrejurărilor speciale dela noi, — motorizarea medicilor este absolut necesară.

În prezent, studiem un sistem de finanțare, care să permită Statului ca imediat după război să acorde medicilor de circumscripții posibilitatea de a primi un automobil care să fie proprietate personală. El va fi achiziționat în timp de 3—4 ani, din diurnele de transport ale medicilor. Un amănunt esențial va fi obligativitatea pentru medici de a-și conduce singuri automobilul și pentru studenții din ultimul an al facultăților de a deprinde acest sport, atât de util.

Organizația sanitară rurală va cuprinde în fiecare județ, pe lângă instituțiile sale fixe unul sau mai multe dispensarii mobile.

Ele au fost create anul acesta, după indicațiile d-lui mareșal Antonescu și lucrează acum intens în Basarabia.

Dispensarele mobile sunt astfel organizate încât să se poată deplasa ușor în camioane automobile, ducând cu ele personalul medical și auxiliar, odată cu materialul sanitar, și medicamente.

Dispensarul mobil are nu numai misiunea de a trata bolnavii, ci de a întreprinde o acțiune de propagandă sanitară, descoperind totodată boalele epidemice și sociale, pe care le va combate.

Un al doilea tip de dispensare îl formează cele polivalente conduse de specialiști și dotate cu aparate moderne necesare unor cercetări mai ample ale boalelor sociale și individuale.

Aceste dispensare pe lângă medici pentru diferite specialități, vor avea o secțiune de radiologie, laborator de analize biologice, un serviciu de stomatologie cu tot utilajul necesar și o puternică secțiune de propagandă sanitară.

Dispensarul mobil va stabili o legătură rapidă și permanentă între comunele cele mai îndepărtate dintr'un județ și spitalele din orașul de reședință, care vor putea servi, în modul acesta, în egală măsură, pe orășeni și pe țărani.

2. INSTITUȚIILE DE ASISTENȚĂ MEDICALĂ TREBUESC MĂRITE ȘI COMPLETATE

În orașele de reședință avem spitale, uneori frumoase și bine instalate, alte ori rămase într'o stare rudimentară.

Nivelul celor slabe trebuie ridicat la situația celor bune, în timpul cel mai scurt.

Un întreg program de construcții va trebui realizat.

În epoca de progres științific și de strictă specializare în care trăim, vor trebui create la aceste spitale secțiuni pentru diferite specialități cum sunt: puericultura, boalele venerice, tuberculoza, obstetrica și așa mai departe.

Medicii specialiști cari conduc un serviciu de spital nu trebuie să se limiteze numai la obligațiunile lor clinice. Ei vor privi problemele sub aspectul lor social și

vor deveni animatorii acțiunii sanitare într'un județ întreg, în domeniul specialității lor.

Greutatea cea mai mare în aplicarea acestui program nu o formează nici lipsa fondurilor, nici dificultățile de a construi în prezent ci — lipsa medicilor specialiști și a personalului auxiliar de care avem nevoie.

De aceea ne preocupă foarte mult problema formării personalului medical și auxiliar, necesar dezvoltării serviciului sanitar românesc pentru o lungă perioadă de timp.

Această chestiune o vom expune în viitoarea noastră conferință de presă.

3) NOUL PLAN DE LUCRU ÎN OCROTIREA SOCIALĂ

Până în prezent, ocrotirea a avut în cadrele ministerului Sănătății un caracter individual făcând o operă restrânsă și fără să poată ajunge la rezultate importante pe plan social.

Pe de altă parte, o serie de societăți, foarte bine intenționate au realizat mai multe instituții de ocrotire care au o frumoasă organizare.

A venit însă momentul pentru a trece dela inițiativa particulară și locală, — la o mare acțiune de Stat făcută puternic și unitar pe tot întinsul țării.

Din această imperioasă și urgentă nevoie a ieșit creațiunea socială :

Consiliul de patronaj al operelor sociale, de sub președinția d-nei Maria Mareșal Antonescu.

Această instituție este menită să aibă un rol hotărâtor în opera de consolidare socială care va trebui înfăptuită cât mai repede.

Ca metodă de lucru va trebui să trecem dela ocrotirea individuală la cea colectivă, dela cazurile particulare — la problemele de rezonanță socială.

Astfel, ocrotirea familiei, a copiilor, a vieții sociale a satelor și mahalalelor noastre, va intra în prima linie a preocupărilor Consiliului de patronaj al ministerului Sănătății și Ocrotirilor.

O altă problemă care ne va preocupa va fi ocrotirea copiilor și tinerilor excepțional dotați. Ei trebuie descoperiți și crescuți în raport cu marile posibilități de evoluție.

În modul acesta vom ajuta ca elita conducătoare a zilei de mâine să cuprindă toate elementele de valoare care fără o grijă atentă vor fi deviate de adversitățile vieții dela adevărata lor misiune.

✱

Cele patru eforturi: (Interne, Cultură, Sănătate și Comitetul de Patronaj) se încadrează cât se poate de bine în programul meticolos elaborat în 18 ani de revista noastră.

Cu o metodă strânsă, cu o răbdare și cu un efort deosebit de mare, revista noastră s'a consacrat acestor necesități de ordin cultural-material și acordăm toată atențiunea încercărilor de realizare a soluțiilor de săltare din bezna întunericului, ignoranței, sărăciei, privațiunilor și oarbeii întâmplări.

Rigiditățile mediului și spiritul opac al politicianismului, au fost piedici fatale în trecut. Desobăgirea de o veche mentalitate duce normal și firesc la realizarea marelui idei de ameliorări sociale ale neamului.

Cu o energie de neînfrânt ne ridicăm din nou și pledăm pentru trecerea la fapte, prin atacarea serioasă și cu mijloacele trebuitoare, a soluțiilor de regenerare națională.

Prin sate la prosperitate și înviere națională!

DUMITRU CORVINUL

Societatea pentru cultura românilor din Banat

In vara anului 1940 am încercat zadarnic să inserăm acest articol nevinovat, foarte blând și inofensiv în fond și formă, asupra soartei fraților noștri români din fostul regat jugoslav.

Dintr'un exces de complezență și deferență față de „aliații” noștri (gata într'un anume moment să conspire cu ungurii contra frontierelor noastre, cenzura noastră n'a admis tipărirea lui.

Dar articolul este încă foarte actual, ba mai mult: el este un document al interesului nostru față de frații noștri de dincolo de Dunăre. Il dăm aici în întregime pentru considerentele de mai sus.

Tratamentul aplicat românilor ca minoritate jugoslavă, a creat o sumă de probleme de o importanță covârșitoare în ceace privește existența națională a acestor frați rămași înafara hotarelor României. Fie din considerațiuni diplomatice, fie din cauza absenței noastre din istoria politică timp de 20 ani, când frământările lăuntrice cauzate de puzderia partidelor, ne-au coborât sub nivelul demnității naționale, România nu a fost la înălțimea chemării ei și grija pe care trebuia s'o aibe pentru românii rămași sub alte stăpâniri amice sau dușmane nouă, nu a însemnat atitudine hotărâtă.

Cu toate acestea românii din Banatul jugoslav nu au descurajat nici o clipă. Deși convențiile româno-sârbești pentru promovarea culturii românilor din Jugoslavia și a sârbilor din România se aplicau fără reciprocitate, totuși încrederea în valoarea lor ca entitate socială, românii de peste hotarele dela sud nu și-au pierdut-o nici odată. Atunci când studenților români din Banatul Jugoslav li se interzicea studierea în România, ei se expatriau. Așa s'a ivit trebuința unei înjghebări culturale care să țină în permanentă activitate problema românilor din Jugoslavia. In anul 1931, ia ființă la Timișoara „Societatea culturală a românilor din Banatul Jugoslav” sub conducerea d-lui Ștefan Ardelean, refugiat din închisoarea militară dela Belgrad. Din acest an, pregătirile de mai înainte, prin presa locală, se transformă într'un organism viu, născut spontan și cu vigoarea tinerească a generației de studenți și proaspeți ieșiți de pe băncile universității. Dacă am avut unele victorii în privința schimbului de vederi dintre guvernele românești și sârbești și dacă viața românilor din Jugoslavia a devenit o preocupare, cred că o parte însemnată din toate acestea o are splendidul suflet al tineretului român din Banatul Jugoslav.

Anul de răscruce 1931, a fost pregătit din bună vreme. La 23 Iunie 1923, conducătorul tineretului, inginerul Ștefan Ardeleanu, (actual profesor și subdirectorul liceului Industrial din Timișoara) adresează un manifest către studenții din Regatul S. H. S., formulând următorul deziderat:

- a) Elevii să-și poată continua studiile la școalele din România, unde și-au început învățătura.
- b) Creierea burselor pentru elevii lipsiți de mijloace materiale;
- c) Participarea la congresul tuturor studenților români, ce s'a ținut la Cluj;
- d) Alegerea unui comitet și desbaterea statutelor.

Congresul convocat în comuna Săn-Mihai (Banatul Jugoslav) nu s'a ținut, d. Ștefan Ardeleanu a fost deținut și așa, chestiunea românească urma să se rezolve din țara liberă.

Datorită atitudinii sârbești, starea de spirit a românilor era în permanentă încordare. Interzicerea elevilor

de a pleca la școli în România; condamnarea părinților cari încercau să-și trimită copiii la aceste școli, cu închisoare și amenzi în bani; eliminarea elevilor din școalele sârbești, dacă încercau să refuze un răspuns ca acesta, scris în manualele de geografie din liceele statului vecin și amic: „Țăranii români în majoritatea lor, trăesc în bordeie și colibe scobite în pământ. In Banat ei zidesc case la suprafața pământului, alcătuite din bușteni și scânduri, acoperite cu stof de paie, fără gust și fără aspect; deaceea mai fiecare incendiu mistuie satul întreg. Ferestrele sunt mici, odăile scunde și murdare, lipsite de orice mobilă, și fără cea mai mică urmă de confort și adesea servesc și de grajd. Trebuie să ne mirăm cum poate să trăiască un om într'o asemenea necurățenie”...

„Iată ce învață elevii iugoslavi despre români”... (P. Nemoianu: „Situația românilor din Jugoslavia”, revista „Banatul” Anul V No. 1—1930). Toate aceste cauze la care se mai adăugau grave restricțiuni de ordin economic, au întreținut o nemulțumire generală. Politica de stat jugoslavă prevedea limba majoritară în școli și biserici fără să se țină seamă de numărul de 300.000 români, așezați în mase compacte. Comisiile pentru schimbul de tratament minoritar, nu reușeau să transforme în realități înțelegerile dela masa verde, iar obișnuitele urări de prosperitate acompaniate de sunețul paharelor, nu au avut darul să creeze armonia dorită și să desrobească sufletul românesc trecut sub stăpânirea unui stat amic după ce fusese rob două milenii.

In fața acestor aspre adevăruri tineretul român din Banatul Jugoslav, desfășoară steagul unor acțiuni pline de demnitate românească. Activitatea lor nu se putea închea, în țara vecină, acolo unde ar fi putut duce o luptă cu mijloace loiale, cum de altfel au fost toate acțiunile acestor tineri entuziasmați. Ei au trebuit să se organizeze în România liberă, ceace au și făcut. Aici, au căutat să întrebuițeze mijloace de înalt prestigiu național, o formă de manifestare plină de dinamismul ținute demne și civilizate. Deaceea, au căutat să conținereții lor dar și frumos încadrată în marginile unei vîngă mai întâi oamenii de conducere ai țării și spiritele de elită ale neamului românesc, între cari înaltul Chiriar Patriarhul Miron și profesorul Traian Lalescu, au jucat un rol de mare însemnatate.

Să facem o retrospectivă asupra celor ce-au făcut cei din Banatul românesc pentru românii din Banatul sârbesc.

In anul 1920, Emanuil Ungureanu inspiră înființarea ligei refugiaților români care timp de câțiva ani a înlesnit existența românilor trecuți în Banatul românesc precum și „unele chestiuni cari priveau soarta fraților rămași dincolo de linia demarcațională”. Acțiunea lui

Emanuil Ungureanu a avut un efect destul de slab, căci din ea nu s-a ales altceva decât menținerea unei înflăcărate stări de spirit pentru cauza românilor din Jugoslavia, fără să se rezolve nimic real însă. Meetingurile și adunările ce s-au organizat, vorbele parlamentarilor bănățeni rostite în cameră n-au urnit din loc starea existentă.

Acțiunea reală au făcut-o tot cei rămași peste linia demarcațională. La 10 Februarie 1923 se înființează la Alibunar „Partidul Român” și se pun bazele gazetei „Graiul Românesc”. Acest partid trimite în Skupstina sârbească un deputat român. Incepe epoca de revindcări, între cele mai arzătoare erau cele legate de existența neamului românesc ca ființă etnică și anume: românii să aibe amestec în administrația locală; libertate culturală și să se bucure de avantajele reformei agrare. Deși minoritățile din Banatul românesc, într'un număr infim față de masele compacte de români din Jugoslavia, au fost tratate egal cu elementul de baștină, deși românii din Banatul jugoslav sunt singurii cari nu au dată istorică despre venirea lor pe meleagurile aceste ci întotdeauna cronicile vremii spun că la năvălirea cutărui popor barbar, pământul Banatului era locuit de păstori și agricultori valahi, organizați în avansate forme administrative; deși pertractări și parapertractări duse cu zâmbete de caldă prietenie schimbate reciproc între România și Sârbia, starea de lucru a rămas tot atât de nefavorabilă. În satele românești din Ungaria, de pildă, românii sunt arestați de jandarmi dacă la nunți și alte evenimente importante din viața lor cântă românește. E o trădare de stat și e o manifestare subversivă „primejdioasă existenței statului” ca într'un sat român din Ungaria să se cânte românește. Tratatul unguresc îl înțelegem căci l-am simțit usturând o mie de ani, dar... Iată ce nedumerire au ajuns românii din Torontalul sârbesc.

Frământările lor nu au rezolvat însă nimic. Au început certurile lăuntrice, au fost trădări, s'a sfărâmat unitatea românilor în bisericuțe interesate și astfel s'a spulberat tot elanul începutului. Ziarul „Graiul Românesc” își încetează apariția, partidul român se nimicește ca valoare politică.

Primăvara anului 1927 a dat o notă de înviorare. Dr. Alexandru Butoarcă, deputat pune bazele ziarului „Nădejdea” și astfel o nouă nădejde se ivește pentru românii din Banatul Jugoslav. Acțiunea se îndreaptă în deosebi spre menținerea unității sufletești, încurajarea manifestărilor culturale și păstrarea unei legături strânse între intelectualii refugiați în România. Orașul Vârșeț devine centrul de unde pornesc toate drumurile de afirmare românească.

În ceea ce privește legătura cu oamni de seamă ai României, e necesar de știut că spiritele de elită ale neamului nostru au fost întotdeauna prezente în problema românilor din Banatul Jugoslav.

E suficient să amintim aici cuvintele scrise de Octavian Goga, cu prilejul jubileului de 10 ani al ziarului „Nădejdea”: „Nădejdea e cuvântul care concretizează în adevăr starea voastră de cuget și de simțire... Românii bănățeni, dela Vârșeț și Biserica-Albă, aveți dreptate, nădăjduiți în voi, credeți în dreptul vostru de-a călca mai departe pe urmele strămoșilor și aduceți-vă aminte întotdeauna că legea sângelui nimeni n'o poate frânge”. — Prof. Nicolae Iorga scrie în acel ziar: „Noi sintem unde sintem prin voia veacurilor. Așa

ne-au învățat strămoșii să fim trainici. Pe cenușa alor noștri stă țerina pământului”.

Problema se conturează din zi în zi mai precis. Publicistica românească din Banatul românesc menține chestiunea românilor din Jugoslavia în permanentă actualitate. D. Sever Bocu, pe atunci Directorul Banatului, scrie în revista „Banatul”: „Dela încheierea păcii s'au instituit zeci de comisii româno-jugoslave, fără să fi putut avansa nici cu o iotă cauza înțelegerii... Din școale sunt izgonite în curând ultimele cărți românești... În ultima vreme s'a mers până la o gravă călcare a autonomiei bisericești a lui Șaguna” — precizează d. Sever Bocu — ordonându-se comunelor bisericești românești să extrădeze extrasele matriculare în limba sârbă”. Inspirat de acest stări faptice poetul Aron Cotruș scrie poezia „Pe graniță”, ale cărui ultime accente „sint svâcnindu-mi subț picioare, ruptă'n două — inima Banatului”, sunt notorii. Vasile Goldiș vigurosul om de cultură, spune: „Trebue să se știe că românii din Țara Românească sunt nedumeriți și sunt adânc măhniți, știind că frații lor din țara vecină a Sârbilor trăesc stingheriți în sentimentele lor de români.

„Am fi nedemni a ne numi oameni și români dacă am rămâne impasibili în fața faptului că statul sârbesc nu îngăduie fraților noștri deacolo puțința afirmării lor ca români, îi împiedică a se instrui și cultiva în limba lor românească, manifestă incontestabil tendinți de a sârbiza viața lor religioasă și le îngreuiază chiar traiul material pentru motivul că sunt români. Prestigiul statului și al națiunii române ne impune datoria să manifestăm măhnirea noastră pentru această manieră”.

D-l Dr. Atanasie Popovici, al cărui rol și în prezent e de o importanță superioară în ceea ce privește cimentarea amicitiei româno-sârbe pe temeiuri de sinceră dragoste, scrie în revista „Banatul” (An. V No. 1 din 1930): „În 1913, la sfârșitul războiului balcanic, sârbii erau serios amenințați de bulgari. România vine în ajutorul Sârbiei și ca recunoștință, sau ce e mai probabil, sub presiunea României în tratatul dela București între România, Grecia, Bulgaria și Serbia, statele contractante, se obligă a crea câte un episcopat român în fiecare țară pe baze șaguniene, după modelul din Ardeal, adevă să aibe sub jurisdicțiunea lor și școlile din ținuturile românești. Înființarea acestor episcopate garantează dezvoltarea culturii românești printre populația română din Balcani. Fierul se bate până-i cald. România trebuia să restabilească imediat viața culturală în Balcani încă în 1913. Ce se întâmplă însă? România a băgat tratatul în sertar iar sârbii au căutat să distrugă orice urmă de viață românească în Macedonia. Au închis liceul din Bitolia (singurul nucleu cultural în Serbia), bisericile, etc. Aici poartă vina și macedonenii absolvenți ai liceului din Bitolia, cari trăiesc independenți și au poziții înalte în statul român. Ei par'că erau mai îndrăzneți față de Grecia. În tratativele duse înaintea intrării României în război, puterile mari au agitat foarte mult chestia Timocului. După încheierea păcii, luptele de partid și șovinismul din Jugoslavia a durat până ce regele nu le-a pus capăt prin disolvarea partidelor politice.

Nici legea învățământului primar, care trebuia să se acomodeze tratatului internațional n'a putut fi întocmită. S'au aplicat dispozițiile legii vechi, regulând întru câțva raporturile culturale minoritare prin ordonanțe ministeriale.

Se încheiase în 1927 și o convenție școlară bazată pe reciprocitatea școlilor sârbești din România și a celor românești din Jugoslavia. În Scupștina din Belgrad s'a produs o interpelare din partea unui deputat care întotdeauna a fost reprezentantul intoleranței.

„În toamna anului 1929 a apărut o lege nouă a învățământului popular, căreia dacă nu i se va da interpretare tendențioasă din partea autorităților executive ar putea satisface toate minoritățile. Avem încredere în regele Alexandru, care până acuma a dat multe dovezi de înțelepciune pentru satisfacerea poporului său, așa că nu va admite să se eludeze legea, care prevede, că în localități, unde se află cetățeni de altă limbă maternă în număr însemnat, se vor deschide clase paralele pentru copiii lor. Deocamdată guvernul jugoslav se va apăra față de minorități cu legea nouă care e destul de liberală. Guvernului român, îi incumbă sarcina să nu permită, ca din neglijență, legea să nu se aplice, ci imediat să o studieze și în baza ei să încheie o convenție bazată pe reciprocitate încă în anul școlar viitor”.

De atunci și până acum vremea și oamenii au adus îmbunătățiri considerabile — raportate la starea dela început — în privința școlilor primare. Azi avem învățători români, misionari în Banatul jugoslav, așa cum au și sârbii la noi. Dar numai atât înseamnă prea puțin pentru rezolvarea problemei românești ca minoritate jugoslavă.

Poporul român din Sârbia se sbate să-și creieze o viață națională la înălțimea tradiției sale. Fără instituții culturale superioare, fără o viață economică bine consolidată și fără o biserică național-românească, ființa etnică a românilor e primejduită serios.

Deaceia „Societatea pentru cultura Românilor din Banatul Jugoslav”, e necesar să fie o realitate vie în toate direcțiile. Paralel cu acțiunile culturale trebuie să meargă acțiunile economice. Să aibe grijă, o grijă mare, ca românii să nu fie deposedați de proprietățile lor. Să se organizeze într'un sănătos sistem cooperatist valorificarea produseor muncii și să se grijească clipă de

clipă, ca pământul, a cărui lege mare neamul românesc a sfințit-o cu atâtea jertfe, să fie proprietatea românească. La noi, nu se poate rezolva problema românilor din Jugoslavia printr'un schimb de populație. Prea puțini sârbi sunt în România și prea mulți români în Sârbia. Bunăstarea românilor din Banatul Jugoslav prezintă o avere de miliarde. Nu se poate ca aceste bunuri să fie părăsire. Românii din Banatul jugoslav sunt sortiți să trăiască în țară străină, ca minoritate. Traiul lor de acolo să fie organizat și asigurat împotriva ori căror eventualități cari ar putea slăbi vigoarea noastră din Torontalul sârbesc.

În afară de aceasta, Timocul își pretinde dreptul la viața națională milenară. Nu trebuie să se uite adevărul acesta niciodată.

Apare cu neputință faptul că românii din Jugoslavia nu au școli secundare de diverse categorii: licee, școli normale, licee industriale și comerciale, confesionale măcar, nu de stat, așa cum au minoritățile din România. Și totuș e așa.

Neamul românesc nu a fost niciodată nedemn în fața evenimentelor cari i-au reliefat istoria. Acum, când principiile dreptului omnesc de a deveni util umanității în splendorile spirituale ale națiunii din care faci parte, ori unde te-ar fi situat împrejurarea politică și ori unde te-ar fi svârșit soarta, — sunt legi de cultură prin urmare de înobilare a ființei omenești, nu-i îngăduit ca românii să se ferească din calea acestor legi și să renunțe a deveni exemplare superbe de om.

Pretenia româno-jugoslavă, cimentată din ce în ce tot mai mult, trebuie să fie o puternică legătură sufletească și o mare sinceritate. Nu renunțările de curtoazie întăresc încrederea în durabilitatea alianțelor, ci conștiința demnității fiecăruia, spusă respicat și sincer.

Nu ne îndoim că de-acum încolo se vor rezolva temeinic toate trebuințele de viață socială ale românilor din Sârbia așa cum s'au rezolvat aceleași trebuinți ale sârbilor din România.

GRIGORE BUGARIN

A U R A B U Z E S C U

...este descoperirea Marioarei Ventura. Nume de afiș neaccesibil pentru toată lumea, deoarece d-sa s'a zăvorât într'un repertoriu gustat doar de o minoritate intelectuală.

Pentru d-na Aura Buzescu trebuie să se scrie teatru inspirat și nu de cotidian; misterul creștin și tragedia împlinesc în d-sa valențe majore de sensibilitate. Ne găsim în fața unei actrițe de temperament care trece dela un linar sybillinic la irumpțiuni nervoase — adevărate threne de tragedie greacă.

D-na Aura Buzescu, credem, iubește muzica. Nu ne putem explica acele adevărate profeții psalmodiate, incantații de inspirată din misterul lui Paul Claudel „Ingerul a vestit pe Maria”,

— acea Violaine jertfită — acel apus ala Violainei, ... sau trecerile din „Iphigenia” d-lui Mircea Eliade: deși neinspirată din afară, găsește în sine entuziasmul împingător spre jertfire pentru obștie. Trecerea din copil în femeie și divinația: „Sunt hărăzită!”.

...Și ne îngăduim doamnă Buzescu, să împărtășim cititorilor o intrare în scenă, văzută din culise. (Ne amintește de o mărturisire a lui Nietzsche...).

...D-na Buzescu este o fire hypersensibilă; de aici și irascibilitatea d-sale. Până la premieră răbufnește la fiecare replică. Este nemulțumită de d-sa și tremură, plânge, la gândul că nu se poate realiza în rol.

...Seara premierei: primăvară

în cabina d-sale. Mai mult: cântă! Intreabă mașinistii despre necazurile lor. Odată gongul lovit intră în pregătire; e preoteasă. Nefiind în scenă, trăește clipă de clipă acțiunea, primește replicele care-o vizează. Momentul intrării în scenă este transpunerea; știe să asculte, divinează până dincolo de replicile ascunse ale partenerului. A intrat un fascicol de lumină în scenă. Ar putea juca între draperii, ar putea juca singură în scenă; ar putea să intre și să rămână statuară: ar fi o mare liniștită, dar cu adâncimi care te fac pe tine, spectator, să gândești!

Ar fi Aura Buzescu — mare, ca o tăcere în creștet de munte.

N. AL. TOSCANI

Schimburi culturale și literare româno-italice

Roberto Fava: „Deșteaptă-te Române“ de Andrei Murășanu în italiană

În 1894, a apărut la Parma o carte a lui Roberto Fava intitulată „Ricordi rumeni“. Coperta e colorată de trei fâșii largi în roșu, galben și albastru. Deasupra titlului e tipărit un portativ muzical cu primele note ale imnului național „Deșteaptă-te Române“, în cuvinte românești. Autorul e un admirabil prieten al românilor. Descrie

*Svegliati, o Romeo, da quel sonno mortale
Cui ti abbassarono i barbari tiranni.
Ora o mai dobbiamo mostrare al mondo
Che in queste mani scorre ancora sangue romano.*

*E che nei nostri petti conserviamo con entusiasmo
un nome
Trionfatore nelle lotte, il nome di Trajano.
Ora o mai raggiungerai l'alto destino
Al quale dovranno inchinarsi anche i crudi
tuoi nemici.*

*Alza la tua fronte e guarda attorno
Come stanno sui monti, quali pini, centinaia di migliaia
di valorosi:
Un cenno solo essi aspettano, e scederanno a corsa,
quasi lupi all'ovile.
Uomini, vecchi e giovani, dai monti e dai campi.*

*Guardate, ombre radiose di Michele, di Stefano,
di Corvino,
Alla romena nazione, ai vostri pronipoti,
Colle armi in pugno, col vostro fuoco nelle vene;
Vita libera o morte — gridano tutti.*

*Voi siete annichiliti dal reo odio
E dalla cieca disunione al Milcovo e ai Carpazi;
Ma noi, coll'anima infiammata di santa liberta,
Giuriamo di darci a mano per essere sempre fratelli.*

*Una madre vedovata dai tempi di Michele in Grande
Pretende anche oggi aiuto da suoi figli,*

Transilvania cu expresii ce cu greu s'ar putea transcrie astăzi; iar la un moment dat, în text, dă o traducere italiană a vestitului nostru cântec, traducere în care o strofă italiană alternează cu aceeaș strofă în limba română. Reproducem aici poezia în versiunea din 1894:

*E colle lagrime agli occhi maledice quello fra essi
Che in qualsiasi pericolo si facesse traditore:*

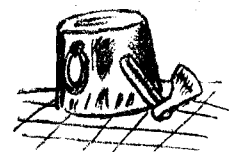
*Colpito dalla folgore, muoia
Colui, che si ritirasse dal luogo della gloria,
Quando la patria, nostra madre, coll'animo commosso
Ci chiamasse ad affrontare ferro e fuoco.*

*Non bastò a scimitarra della barbara Mezzaluna,
La cui piaga fatale ancor oggi sentiamo;
Armai anche la frusta vorrebbe spingersi nelle case
degli avi,
Ma testimonio ci è Iddio, che vivi non la vogliamo.*

*Non bastò il despotismo in tutta la sua durezza,
Il cui giogo da secoli come bestie portiamo;
Ormai vogliono tentare, i crudeli, nella loro cieca
superbia
Di rapirci anche la lingua; ma solo morti la daremo!*

*Romeni dei quattro angoli, ora o mai
Unitevi nei pensieri, unitevi nei sentimenti;
Gridate al mondo che il Danubio è rubato
Coll'intrigo e colla forza, con ladreschi interventi.*

*Sacerdoti colla croce, innanzi! giacchè l'esercito
è cristiano.
Nostra divisa è la liberta e sacrosanta è la meta!
Moriemo contenti lottando in piena gloria,
Piuttosto che diventare di nuovo schiavi sul nostro
suolo avito.*

LA BESSARABIA RICONQUISTATA

Un anno fa quando l'U. R. S. S. entrò in Bessarabia, i giornali romeni „Universul“ e „Neamul Romanesc“ del compianto prof. Iorga, pubblicarono queste righe:

„In alto i cuori! L'immenso dolore che in quest'ora strazia l'animo romeno non deve toccare l'energia necessaria per lottare onde riconquistare quello che ci fu rapito.

„Da centinaia di anni siamo padroni della terra che ora ci tolgono. Centinaia di anni, se occorrerà, lotteremo per riaverla.

„Con tutta la convinzione e senza lasciarmi distogliere da alcuna illusione passeggera, predico:

„La terra della Moldavia, oggi sconvolta, reentrerà in nostro possesso nel corso della nostra generazione.

„E' questo il pensiero dominante del nostro spirito fino alla sua definitiva realizzazione.

„Fratelli Romeni, Viva la Romania! In alto i cuori! Vittoria! — A. C. CUZA, consilier regal“.

Pochi prestarono ascolto a questo proclama. Troppo alto il numero dei profughi bessarabiani, i quali venivano come le nuvole a opprimere la Romania con il loro pianto. Famiglie intere avevano abbandonato le città senza un pezzo di pane e senza un soldo in tasca. Tutti i loro beni nelle mani dei comunisti russi. I grandi monasteri completamente sgombrati: non si preparava più la gustosa „dulceatza“, né si dipingevano più su legno le artistiche icone.

Tuttavia le diecine di migliaia di rifugiati erano pochissime in confronto alla massa del popolo che rimaneva sotto i bolscevichi: 3 milioni di romeni (e 80 mila russi!). Romeni i quali ignorano completamente la lingua russa. La Romania senza potersi opporre perdeva il settimo del suo territorio di allora. Il nuovo posto di radio Chisinău, subito occupato dal nemico: la vita nazionale della regione, di nuovo soffocata per un certo periodo, che nessuno riteneva duratura.

E solo così si spiega l'incommensurabile entusiasmo della nazione romena nel momento in cui si diffuse il proclama del Generale Antonescu, Capo Supremo delle Forze Armate rumeno-tedesche sur Prut: „Romeni, liberate dal giogo rosso i nostri fratelli oppressi, lottate per vendicare l'umiliazione e l'ingustizia, avanzate oggi sulla via dei trionfi di Stefano il Grande per riprendere col vostro sacrificio, quello che gli antenati conquistarono col loro valore“.

Vi è della spontaneità in questo lotta ardita per sconfiggere il nemico asiatico. Ora le truppe alleate marciano vittoriose sul Nistro, vero confine dell'Europa latina.

✱

La Bessarabia appartenne anticamente alla Dacia, fu solcata dal romano „vallo di Traiano“, e figura anche sulla carta storica dell'anno 1600 nella Romania di Michele il Bravo: cioè in quei periodi romeni nei quali i confini politici del paese coincidevano felicemente con i confini etnici del popolo.

E' difficile prospettare l'aspetto storico della Bessarabia come provincia a sé, poiché appena nel 1812 essa ha preso questo nome. Aveva sempre fatto parte integrante della Moldavia, quale strada commerciale fra la Polonia ed il Mar Nero. Solamente la parte meridionale della regione sul litorale marittimo portava il nome di

Bessarabia, preso dalla dinastia valacca dei Bessarabi.

Non va dimenticato il fatto che il primo contatto della Romania con l'Italia ebbe luogo proprio in codesta regione bessarabiana, la più nord-orientale del paese romeno. E questo contatto è dovuto nel medioevo ai navigatori italiani delle repubbliche di San Marino e di San Giorgio. Furono poi i genovesi che fondarono città commerciali vicine al Mar Nero, come Chilia e Cetatea Alba, di cui più tardi il voivoda Alessandro il Buono si impossessò. La tradizione vuole che i genovesi ed i veneziani abbiano costruito anche della fortezze sul Nistro (Tighina). Certo è che alla distruzione dell'emporio genovese Caffa in Crimea, i genovesi si rifugiarono nella terra moldava, portando con loro dei missionari italiani per diffondere il cattolicesimo in quelle parti.

La Bessaraba fu la porzione nello stato moldavo la più esposta alle invasioni. Ma avendo la Moldavia innumerevoli nemici su tutte le frontiere, le forze ostili si equilibrarono e così abbiamo occasione di ammirare il senso politico di Stefano il Grande, figura euporea di primo piano: si dichiarava apertamente vassallo dei polacchi, degli ungheresi, dei turchi e dei tartari, unicamente per potersi godere l'indipendenza.

E grazie al suo gesto di donare estensioni di terre ai soldati valorosi a premio di ogni vittoria, la Moldavia ebbe l'agricoltura molta sviluppata. Nello stesso tempo si innalzarono meravigliose chiese e si scrissero delle cronache di incontestabile valore letterario; testimonianze eloquenti di un glorioso futuro. Infatti attualmente i più grandi scrittori romeni sono di origine moldava.

La Russia per la prima volta si avvicina al Nistro nel 1792. D'accordo con la Turchia, occupa più della metà del territorio moldavo, compreso fra il Prut ed il Nistro, la „Bessarabia“. Nel vortice di tutto un giuoco di trattati di pace, la Bessarabia meridionale nel 1856 ritorna alla Romania, per essere un'altra volta nel 1878 retrocessa alla Russia. Nessuno badò alle sofferenze dei moldavi.

Sotto il regime tzarista, la borghesia romena dovette frequentare le scuole russe. Però la russificazione non ebbe alcuna eco nello strato popolare. Gli impiegati dello stato dominante impararono il romeno per poter intendersi con i contadini.

Fu nel 1918 che i romeni bessarabiani incorporati nell'esercito russo ed alleati alla Romania poterono vedere i soldati russi ubriachi sdraiati nel sonno per le vie, e poterono incontrare i fratelli romeni bucovini e transilvani. Che gioia nel ritrovarsi con la medesima idea nazionale di indipendenza! Lo scoppio della rivoluzione bolscevica sfasciò l'impero tzarista. Contemporaneamente i bessarabiani proclamarono l'unico pensiero di libertà ad Odesso nel 1917, e le provincie romene unanimamente parteciparono a queste manifestazioni patriottiche. La Romania mandò il generale Brosteanu il quale cacciò dalla Bessarabia i capi russi e l'8 aprile 1918 si decretò la votazione con la quale si decise l'unione alla madre patria

RODICA CLOPOTEL

(Din „Il Bargello“, Florenza, 27 Iulie).

Lucifero

de Mihai Eminescu

Traduzione integrale di „Luceafărul” poema di Michele Eminescu, „astro della poesia romena” (Tagliavini)

che ha vissuto fra gli anni 1849-1889. (Dal testo critico di N. Iorga del 1932 e di G. Ibrăileanu).

Ci fu una volta come nelle fole
 ci fu, mai come quella
 Di parenti regali e illustri prole
 una fanciulla bella.

Era un'unica figlia, era fra tante
 bella fra le più belle
 Siccome è la Madonna fra le Sante
 la luna fra le stelle.

Dall'ombra delle volte ampie, ogni tanto
 Ella il suo passo tende
 Lungheggiava la finestra, ove in un canto
 Lucifero l'attende.

Guardava l'orizzonte, quando appare
 sugli oceani e riluce
 E sui sentieri mobili del mare
 nere navi conduce.

Lo guarda oggi, la guarda alla dimane
 le piace d'ora in ora
 Vedendola così per settimane
 anche lui s'innamora.

Ella quando sui cubiti riposa
 sognando le sue tempie
 per lui il cuore di passione amorosa
 e l'anima riempie.

E di quale splendore si fa bello
 la sera all'imbrunire
 quando nell'ombra del nero castello
 la vede comparire.

E passo passo egli la va seguendo
 nell'aula s'introduce
 coi raggi chiari e gelidi itessendo
 una rete di luce.

E quando dritta si distende in letto
 ed il sonno la piglia
 le sfiora le manine sovra il petto
 chiude le dolci ciglia.

E dallo specchio barbaglii diffusi
 sul corpo luce versa
 sui grandi occhi che palpitano chiusi
 sulla faccia riversa.

Ella con un sorriso lo mirava
 nello specchio tremare
 Perché profondo in sogno ei penetrava
 per farla innamorare.

Lei, parlando nel sonno, va col cuore

oppresso sospirando:

„O delle notti mie dolce signore,
 perchè non vieni? Quando!

Discendi, giù Lucifero leggero
 su un raggio scivolando
 Entra nella mia casa e nel pensiero
 la vita illuminando!”

L'ascolta egli: la luce tremolante
 si fa ad un tratto più fissa
 precipita dall'alto lampeggiante
 nel mare s'innabissa.

L'acqua comincia dov'egli è caduto
 in cerchi a roteare
 e dal profondo abisso sconosciuto
 un bel giovane appare.

passa dalle fessure della porta
 come fossero soglie
 ed uno scettro nella mano porta
 coronato di; foglie.

Parea un imperatore giovinetto
 molle il crine dorato:

Un sudario lasciava nudo il petto
 sull'omero annodato.

Ma l'ombra del suo volto trasparente
 è bianca come cera
 Un morto bello, dallo sguardo ardente
 che scintilla di sera

— „Dalla mia stera venni con tormento
 seguendo il tuo chiamare
 è mio padre l'azzurro firmamento
 e la mia mamma è il mare!

Per vederti da presso, esserti almeno
 per un istante a lato,
 sono sceso di là, dal mio sereno
 dall'acqua sono nato.

Oh vieni, mio inettabile tesoro,

lascia ogni umana cosa
 Io sono l'astro che lassù dimoro
 e tu sarai mia sposa!

Io potrò in un palazzo corallino
 molti secoli stare
 e sarà tutto il mondo oceanino
 te sola ad ascoltare!” —

— „Sei bello tu, comme ne' sogni usa
 un angelo apparire

Ma per la sdrada che tu m'hai dischiusa
non vorro mai venire!
Senza vita scintilli e la tua sorte
m'è estranea e la tua faccia
Perchè io sono la vita, tu la morte
e l'occhio tuo m'agghiaccia!" —

Passava un giorno, ne passava due
e ancora a notte viene
l'astro sopra le belle membra sue
con le luci serene;
E bisognava ch'ella nel dormire
di lui si ricordasse
e che il rimpianto del marinò sire
il cuore le afferrasse.

— „Discendi giù Lucifero, leggero
su un raggio scivolando
Entra nella mia casa e nel pensiero
la vita illuminando!
Egli, come dal cielo può ascoltare
si spenge di dolore
ed il cielo comincia a roteare
nel luogo dov'ei muore.

Nell'aere rossegianti fiamme e fuoco
stendon sul mondo l'orma
e dall'onde caos, a poco a poco
un bel corpo si forma.
Sembra che sopra i ricci della chioma
un serto gli solvoli;
veniva flutuando, immerso come
in un fuoco di soli.

E dal nero mantello escano fuore
le due marmore braccia:
Egli s'avanza triste e pensatore
pallido è nella iaccia.
Ma i grandi occhi stellanti han nel profondo
un misterioso ardore
Come due sofferenze senza fondo
piene di tenebre.

„Io venni con dolor dalla mia sfera
che oda le tue parole,
la mamma mia è la notte nera
ed è mio padre il sole.
Oh! Vieni mio ineffabile tesoro
lascia ogni umana cosa
Io sono l'astro che lassù dimoro
e tu sarai mia sposa!

Vieni che i biondi riccioli ti veli
con corone di stelle
Che tu possa salire in mezzo a' cieli
ma più bella di quelle!" —

— „Sei bello tu! Come ne' sogni usa
un demone apparire;
Ma per la strada che tu m'hai dischiusa
non vorro mai venire!

Dolgono per l'amore tuo fatale
le fibre del mio cuore
I tuoi occhi profondi mi fan male
mi brucia il tuo fulgore!" —

Ma ancora il mio destino non discerni
come vuoi scenda, Luale?
Sono della natura deali eterni
mentre tu sei mortale

— „Io non cerco un parlare più difficile
e non so come dirti:

anche se parli in modo intellegibile
io non posso capirti!

Ma se vuoi che io ti ami veramente
d'amore naturale,
Tu scendi sulla terra e immantinente
sii come me mortale" —

— „In cambio dunque l'imortalità
per un bacio tu brami?
Ma voglio che tu sappia in verità
quando forte io ti ami
Se voglio generarmi dal peccato
e d'altra legge farmi:
io con l'eternità sono legato
e voglio liberarmi".

E se ne va... se n'è andato, l'ha spento
di una donna l'amore
si stacca dal suo posto in firmamento
per molti giorni muore.

In questo tempo un certo Catalino
un astuto garzone
Che a tavola le coppe empie di vino
agli ospiti e al padrone.
Un paggetto che ai re regge bel bello
lo stracico pendente,
un fanciullo smarrito, un bastardello
ma con gli occhi isolente

Con le gote color delle rose
(che vada alla rovina)
Più di un giorno in agguato si; nascose
guardando Catalina.

Ma come e quanto la s'è fatta bella
e, diavolo!, superba;
Ehi Catalino, che fortuna quella
se sei furbo ti serba!

A un passaggio l'afferra pian pianino
in un angolo, lesto
— „Ma cosa vuoi da me, sor Catalino?
Bada ai tuoi fatti, lesto!"

— „Cosa voglio? Vorrei che tu non stessi
sempre in pensiero tanto,
Che tu ridessi bene e che mi dessi
un bacio, uno soltanto!

— „Nemmeno so quello che mi chiedeste!
Vattene via alla corte!
M'ha preso di Lucifero celeste
un desire di morte!"

„Giacchè tu non lo sai ti vo insegnare
l'amore stilla a stilla:
Solo con me non ti devi arrabbiare
anzi stare tranquilla!

Come dal cacciatore tendere hai visto
agli angelletti il laccio,
quando ti stringo col braccio sinistro
tu stringimi col braccio!

Poi i tuoi begl'occhi immobili solleva
fissi nei miei, lo vedi
e mentre a me ti stringo tu ti leva
sulla punta dei piedi!

Quando vedi il mio volto iu giù chinarsi
volta su il viso ardita,
che si possa insaziabili guardarsi
tutta Luanta la vita!

E perchè dell'amore nelle arti
pienamente sii colta

ogni volta mi piego per baciarti
baciarmi alla tua volta!"

Ella ascolta il fanciullo pensierosa
or distratta ora buona
e un po' vezzosa, un poco vergognosa
si nega e s'abbandona!

E dice: piano fino da piccina
io conoscevo te,
Ed eri uno da nulla, un chiaccherino
ora sei pari a me!

Ma un astro, dalla calma beatitudine
dell'oblio risalito
donando alla marina solitudine
orizzonte infinito.

In segreto le palpebre m'abbassa
piene di pianto; quando
sopra le azzurre onde dell'acqua passa
in sul mare vagando.

Di un amore ineffabile scintilla
il mio duolo per cacciarlo
Ma ad un così altezza brilla
che io non posso toccarlo!

Scende con freddo come inverno
dal suo mondo lontano
Io l'amerò in eterno ed in eterno
ei resterà lontano!

Per questo tutto il giorno entro me sento
le steppe del deserto
Ma c'è la notte un dolce incantamento
che non comprendi certo!

— „Sei una bambina, questo é, ma tosto
nel mondo andrem fuggendo
finchè si perderanno l'orme; il nostro
nome niuno sapendo;
Poichè saremo tutte due contenti
lieti più del bisogno,
perderemo il desire dei parenti
di Lucifero il sogno!"

Lucifero si mosse, gli crescevano
in ciel l'ali volanti
millenari sentieri trascorrevano
in altrettanti istanti:

Un cielo tutto stelle era di sotto
sopra un cielo di stelle
Ei pareva un baleno ininterrotto
smarrito in mezzo ad elle

E dell'onde del caos nell'alone
intorno a se vedeva
come nel giorno della creazione
la luce che sorgeva,

come sorgendo, viene incorenato
qual da un notante mare...
Ei va, pensiero dal dolor portato
finchè il tutto dispare!

Dove giunge confine non si trova
Nè ad alcun occhio è noto;
e invano il tempo a nascere si prova
dagli abissi del vuoto.

E' il nulla ed è: è l'essenza completa
vasta sete che avanza
è la profondità simile a quieta
cieca dimenticanza!

Dal peso della nera eternità

scioglimi padre amato;
che tu sia sempre dall'umanità
ne' secoli lodato!

Oh! Chiedimi; Signor, quello che vuoi
ma dammi un'altra sorte,
Chè tu sei fonte della vita e puoi
concedere la morte!

Togrimi il nimbo d'immortalità
e dell'occhio l'ardore,
ed in cambio di tutto ciò mi dà
solo un ora d'amore!

„Dal caos, Signor, mi son formato
nel caos tornerò ascoso
dall'eterno riposo sono nato
ho sete di riposo!"

„Iperione, che dabi abissi grigi
risali con la torma
dei mondi, non mi chiedere prodigi
senza nome ne forma.

Tu vuoi che io mortale uomo ti nomini
e ti assomigli ad esso:
ma periscono tutti quanti gli uomini
ne nasceran lo stesso!

Essi soltanto fabbrican nel vento
idee false di bene
e quando un'onda trova un monumento
un'onda sopravviene! (1)

Essi hanno; nelle stelle il suo destino
sono schiavi della sorte:

Noi non abbiamo tempo nè confino
non conosciamo la morte!

Dal seno dell'antico ieri un momento
vive l'oggi e discende:

Si spenge un sole in mezzo al firmamento
un altro se ne accende!

Risorgere sembrando e non finire
dietro han la morte a pascere:
poichè nascono tutti per morire
e muoiono per nascere!

Ma tu stella, ritorni sempre viva
ad ogni decadenza;
chiedimi la parola primitiva
che dia la sapienza (2)

Vuoi che dia alla tua bocca quelle voci
tali al suo cantare
montagne e boschi ti seguan veloci
e l'isole del mare? (3)

Vuoi forse che i diritti sovrumani
ti mostri per intero?

Io ti darò la terra fatta a brani
per fartene un impero, (4)

Ti darò vele e vele e se vuoi spargo
oste per dare addosso
al mondo quant'è lungo il mare largo,
ma la morte non posso! (5)

E per chi vuoi morire, stella, in fondo?
Voltati dammi retta

Volgi lo sguardo sull'errante mondo
guarda cosa l'aspetta!

Nel luogo destinatogli nel cielo
Iperione si conduce
e come le altre volte, giù dal cielo
riversa la sua luce.

Poichè è il tramonto e dalla sera bruna
la notte incominciando

lentamente nel cielo sale la luna
sull'acqua tremolando.
Ed empie co'suoi raggi i senlieruoli
de' boschi; tra gli schietti
figli in lungo filare, soli soli
stavau due giovinetti.
Lascia amore, che il capo mio sul seno
riposi mollemente
sotto i raggi di quell'occhio sereno
dolce indincibilmente!
Con il fascino dei tuoi raggi argenti
i pensieri attraversami
e sulla notte mia di patimenti
eterna calma versami!
Sopra me resta ancora il mio dolore
calmando, come agogno
poichè tu sola sei il mio primo amore
e l'ultimo mio sogno!
Iperione vedeva dal suo posto
l'estasi nella faccia:
Appena un braccio a lei sul collo à posto
l'ha stretto fra le braccia
Argentei i fiori sui fanciulli odorano
qua e là calendo in onde
qual dolce pioggia sulle teste sfiorano

le lunghe ciocche bionde.
D'amore inebriata essa lontano
alza gli occhi, sorprende
Lucifero e di nuovo, pian piano
il desire la prende.
„Discendi giù, Lucifero, leggero
su un raggio scivolando,
Entra nella foresta e nel pensiero
la sorte illuminando!"
Egli tremola ancora e non divaria
sui colli e la foresta
guidando la grandezza solitaria
delle onde in tempesta
Ma più non cade come nel passato
dal suo altissimo rango:
„Che importa se io o un'altro sarà stato
a te che sei di fango?"
Nel vostro cerchio chiuso ad ogni evento
è la fortuna tale:
Mentre nel vasto mio mondo mi sento
gelido e immortale.

Traducere de: MINA BOSCHI

(1) (2) (3) (4) (5) Queste strofe mancano nel testo di Ibraileanu.

Pe urmele lui Burebista

Este bine să ne amintim astăzi, când oștile noastre victorioase au ocupat întreagă regiunea de dincolo de Nistru până la Bug, că ele se găsesc acolo pe un teritoriu străvechiu geto-dac și că stăpânesc o țară în care Românii sunt poporul de baștină.

Oamenii noștri de știință, în special istoricii și arheologii, s'au ocupat mai de aproape de România din Transnistria și au căutat să le lămurească atât originea, cât și împrejurările istorice în care s'au desvoltat.

Dintre cei care au studiat mai amănunțit aceste probleme, menționăm pe Gr. Tocilescu, în opera sa *Dacia înainte de Romani*; pe V. Pârvan, în *Getica*; pe N. Iorga, în ultima sa *Istorie a Românilor* și pe G. Mateescu, în *Ephemeris Dacoromana II*.

Cu toții au constatat pe baza scrierilor geografilor și istoricilor antici, pe baza numelor toponimice și a rămășițelor culturale, că cei mai vechi locuitori din această regiune dintre Nistru și Bug și chiar dincolo de Bug până la Nipru, au fost Geto-Dacii, a căror expansiune spre răsărit a ajuns încă pe la anul 1000 în. d. Cr. în aceste locuri.

Concluziile învățaților romani au fost confirmate și de învățați străini, cari au studiat în mod obiectiv problema așezărilor antice de acolo, în special de englezul Minns, în *Skytians and Grecks* și de rusul Rostovtseff, în diferite publicații de ale sale.

Dar după ce, pe la anul 700 în. d. Cr., regiunea aceasta a fost invadată de Sciți, o parte din triburile Geto-Dace s'au retras dincoace de Nistru, dar altele au rămas și mai departe în Transnistria.

Acolo le-au găsit geografii Strabo și Ptolemeu în primele două veacuri ale imperiului roman, cari ne-au transmis de aici și numeroase nume de localități și de persoane de formă geto-dacă. Insuși regii cari stăpâneau atunci în învecinatul regat al Bosporului (Crimeia actuală) purtau astfel de nume.

Toate acestea dovedesc că elementul geto-dac rămăsese însă destul de puternic, cu toată invazia scită și cu toată preponderența politică a Sciților.

De altfel existența acestor frați ai lor de peste Nistru era cunoscută Dacilor dela centru și când marele rege dac Burebista, contemporanul lui Caesar, a înfăptuit unificarea politică a tuturor triburilor geto-dace în tr'un singur regat, s'a gândit și la ei. În acest scop a întreprins imediat după anul 60 în d. Cr. o mare expediție în răsărit, ajungând până la orașul Olbia dela gura Bugului și încorporând și acest teritoriu, locuit de triburi înrudite, la regatul său.

După moartea lui Burebista stăpânirea romană a început să se întindă și în această regiune, mai întâi sub formă de protectorat asupra orașelor grecești și a regatelor barbare, apoi încorporându-le definitiv la imperiu.

Cu acest prilej coloniști romani tot mai numeroși s'au stabilit aici, ca și în alte părți ale imperiului. Din amestecul lor cu Geto-Dacii s'a format și aici o populație dac-romană, ai căror urmași sunt Românii medievali dintre Nistru și Bug. Populația aceasta s'a consolidat apoi prin coloniști moldoveni și transilvăneni, cari au umplut nu numai șesurile bune pentru pășunatul oilor, dar și locurile de arătură, s'au ocupat cu pescuitul și comerțul de-alungul fluviilor, și, când a fost nevoie, au făcut pe „Cazacii" dela „pragurile" sau vadurile Niprului.

În nici un caz nu trebuie să uităm că, alături de acești coloniști romani, a trăit aici o populație mai veche românească, care se trăgea din străvechii Daci autohtoni și care a dat totdeauna regiunii caracterul ei specific.

Înaintând pe urmele lui Burebista în această interesantă regiune, ostașii regelui Mihai I și ai Mareșalului I. Antonescu să-și amintească de trecutul de trei ori milenar al fraților pe care i-au desrobii.

(„Transnistriana")

CONST. MOISIL

Câteva aspecte ale Veneției din timp de război

Desigur Veneția actuală e diferită de cea din timpuri normale. Acel aer al ei de continuă sărbătoare pe care i-l dădeau, în timpul verii, și strălucirea soarelui și palatele-i fantastice, dar mai cu seamă, lumea venită din toate colțurile Italiei și-ale lumii, nu mai e chiar acelaș. Acea lume bogată și elegantă care provocase un du-te vino continuu de vaporase și motoscafuri ticsite, venind sau plecând spre Lido, nu mai e. Dispărută și sărbătoarea de culori a mozaicurilor fațadei Sfântului Marcu și minunea celor patru cai de bronz, dispărute sculpturile porticului inferior al palatului ducal și delicata logetta a lui Sansovino. Toate ascunse, acoperite sub haina severă de războiu. Totuși piața e tot atrăgătoare, căci i-au rămas încă atâtea frumuseți: porticul superior al palatului ducal, partea superioară a fațadelor cu ornamentația-i geometrică roz-albă, palatele Procuratțiilor vechi și noi, Libreria și'n sfârșit, laguna pururi alta și cafenelele elegante. Orchestra cânta încă la Florian și Lavena. Devreme se sting luminile; dar lumea continuă să se plimbe în piață până târziu, la lumina ascunsă a lămpilor albastre. Voci potolite, ca un zumzet, se aud până pe la miezul nopții. În anumite ore, cele de dimineață sau cele din timpul mesei, Veneția pare pustie și frumusețea ei e atunci și mai accentuată. Desigur e o altă Veneție de vară: prin anumite aspecte mai puțin strălucită, mai săracă; prin altele însă mai reculeasă, mai calmă, mai poetică.

Totuși, ceace e în tradiția vieții artistice a orașului nu e întrerupt. Atâtea manifestări artistice dau strălucire și viață orașului care, poate, în Italia resimte mai mult războiul.

Întâi, o bogată expoziție a incizorilor venețieni din secolul al 18-lea în același elegant palat „settecentesc” *Ridotto*, unde a fost și expoziția operii lui Veronese; palat care în acel secol servia la cu totul altceva decât la adăpostirea de expoziții: era un Casino cu săli de bal, de banchete, de foc de cărți încât petrecerile dinăuntru stârneau adesea indignarea unor puritani, cum fu Carlo Gozzi, de exemplu. Acum, vitrinele sălilor elegante ale palatului oferă o rafinată colecție de mai bine de 600 de incizii. Dacă acestea au un caracter de finit documentar, căci ne dau imagina Veneției secolului al 18-lea cu viața ei de petreceri și de eleganță pudrată, am spune, — numele lui Pietro Longhi e atât de sugestiv în această privință, — nu au un mai mic interes artistic. Cele mai strălucite din acest punct de vedere sunt inciziunile, geniale capricii pline de atâtea fantazie și nevărsând atâtea lumină, ale lui G. B. Tiepolo. Vin apoi, în ordine artistică, delicatele și sugestivele vederi ale lui Antonio Canaletto.

O altă mică expoziție a artiștilor contemporani, cu bucăți ce se schimbă în fiecare lună, e deschisă publicului în sălile librăriei Ongania. Dacă cităm pe Carrà și Campigli, credem că e de ajuns spre a se vedea că sunt expuse bucăți de valoare.

De asemenea, nici spectacolele în aer liber nu lipsesc. În ciuda timpului ploios din Iulie, s'au dat la grădina publică șase reprezentații cu două opere: „Hoții” de Schiller și „Poetul fanatic” de Goldoni.

Și publicul, după temperament, înțelegere și pregătire, s'a împărțit în două, cu preferințele lui. Și-atât de ro-

mantica operă a lui Schiller, — operă compusă la 18 ani — și aceasta explică anumite trăsături ale ei, — și-a avut admiratorii ca și comedia lui Goldoni. Desigur, în tradiția Veneției intră mai cu seamă cel de-al doilea spectacol. Atât de venețianul Goldoni, venețian prin naștere, prin spirit, prin mediul din care se inspiră, unde poate fi mai strălucit reprezentat ca la Veneția?

E vie încă amintirea desăvârșitelor reprezentării de acum doi ani, în regia lui Renato Simoni, a muzicalei comedii în dialect: *Il Campiello* și a delicioasei comedii de intrigă: *Il Ventaglio*. Anul acesta a fost aleasă o comedie mai puțin cunoscută: *Il Poeta fanatico*. Acțiunea ei este una din cele mai simple printre comedii ale lui Goldoni.

Ottavio, poetul fanatic, are o singură plăcere în viață: poezia. Compune el însuși, încurajează și ajută pe cei ce compun și-i vrea pe toți adunați în purul lui, Rosauro, singura-i copilă, e și ea poetă. Ottavio nu vrea s'o mărite, spre a o dedica exclusiv poeziei.

Fondează o Academie și mulți trăiesc pe socoteala lui numai pentru că fac versuri.

Până și Brighella, cameristul, copune versuri. Până la urmă însă, Ottavio e silit să-și mărite copila, care e îndrăgostită de Florindo, introdus în casă sub pretextul poeziei; toți ceilalți membri ai Academiei îl părăsesc din diferite motive. Academia injhebată se disolvă în aceeași zi.

Până la un punct, comedia e evident satirică: Goldoni își râde de mania Academiiilor — cea mai celebră dintre ele fu Arcadia — manie care bântui în Italia secolului al 18-lea; deasemenea râde de poezia de imitație la modă în aceste Academii. Nici oarecare interes de intrigă nu lipsește: Florindo și Rosauro isbutesc să învingă voința tatălui lui. Până la urmă însă, interesul e însăși frenezia poetică ce stăpânește pe toți și pe însuși Goldoni, contra intenției sale. Căci intenția lui e de a pune în lumină cu râsul său inteligent și fără răutate, figura lui Ottavio, poetul fanatic, înșelat până la un punct de toți: singurul sincer în dragostea lui de poezie și care subordonează totul acesteia. În realitate însă, însuși Goldoni se lasă în voia inspirației poetice: comedia începe cu versurile de imitație ale lui Ottavio, ale Rosauroi și ale lui Florindo și sfârșește cu „il contrasto” întrecerea între cei doi poeți venețieni: Menico și Tonino, versuri pe care însuși autorul le ia în serios, căci se lasă în voia plăcerii de-a compune.

Incontestabil, nu e din cele mai bune comedii ale lui Goldoni, dar are farmecul ei: un spirit grațios și nerăutăcios, ușurința scenică, dialogul viu și plin de vervă și mai mult decât multe ale comedii ale sale: muzică de cuvinte și ritm. Așa că acțiunea, intriga, caracterele calde pe cel de al doilea plan sau sunt șterse. Ceace e „intermezzo” în cele mai multe comedii ale lui Goldoni, aici devine esențial. Tocmai din cauza acestui caracter al ei mai mult ritmic și muzical, a plăcut mai puțin ca alte comedii ale lui Goldoni, s'au mai exact, a plăcut mult, dar unei părți mai restrânse din public.

Am putea spune că e corespondență între expoziția incizorilor și comedia „Il poeta fanatico”: după cum inciziunea nu se poate bucura de entuziasmul marelui public, la fel, nici această operă în stilul închis al poeziei nu poate fi gustată de toți.

Nu același lucru se poate spune despre spectacolele organizate pentru marele public în vasta și frumoasa piață Santa Maria Formosa, unde s'au prezintat nu mai puțin de șase comedii de Goldoni, dintre cele mai cunoscute: *I Rusteghi*, *Il Bugiardo*, *Sior Todero Brontolon*, *La Casa Nova*, *Le baruffe chiozzotte* și *La locandiera*. Dintre acestea, măcar trei sunt capodopere: *I Rusteghi*, *La locandiera* și *Le baruffe chiozzotte*, iar celelalte sunt dintre cele gustate și apreciate de toți: și de publicul rafinat și elegant, și de publicul mai puțin elegant, dar atât de inteligent.

Dintre aceste comedii, cea mai delicioasă, mai plină de culoare locală e, desigur, atât de plină de mișcare și vervă: *Le Baruffe chiozzotte* și de aceea, poate, a și fost cea mai bine interpretată. Dar în toate aceste comedii, Veneția din secolul al 18-lea e atât de vie: nu Veneția aristocrației (și pe aceasta o găsim în alte comedii ale lui Goldoni), ci Veneția burgheziei și-a popoului cu negustorii și burghezii ei plini de simțul cinstei și apărători ai vieții de familie. Contrastul din *I Rusteghi* e atât de caracteristic: departe bărbajii, reprezentanți ai tradiției, apărând viața sobră și rigidă de familie, și de alta femeile, care nu puteau rămâne neademenite de fastuoasa și libera viață a femeilor din aristocrație, cu măștile lor, cu cafenelele și cu teatrele lor, cu cavalerii lor. „serventi” i *cicisbei*, atacați de

Goldoni și'n memorii și în alte comedii. Dar viața și frumusețea comediilor lui Goldoni nu stau numai în caracterul lor documentar ci și în arta lor. Cel mai mare merit al lor e poate acela de-a rămâne totdeauna pure comedii: tragicul nu se amestecă în elecțiune sprintenă și vioaie, vervă și armonie în dialoguri, atât de departe de realismul pe care unii critici i-l atribue lui Goldoni, ironie amabilă, nu satiră, formează farmecul acestor comedii, pline de grație și unice în felul lor, — venețiane, într'un cuvânt.

Și manifestările artistice nu se limitează la acestea: alte multe reprezentări de opere datorite unor autori mai puțin cunoscuți ca Goldoni sunt în aceeași piață, Santa Maria Formosa.

În frumoasele săli ale palatului Giustinian e expoziția modei; iar cu caracter internațional sunt spectacolele cinematografice. În ciuda războiului participă la întrecere câteva state străine.

E ca și acum cetatea lagunei, incremenită de o iarnă ce s'a prelungit până în Aprilie, s'ar destinde în căldura soarelui de vară și s'ar lăsa în voia vieții sale obișnuite: viață de artă și de spectacole. Căci n'a fost Veneția totdeauna cetatea fastului și a spectacolului? Fizionomia orașului nu e oare aceea a unui imens și fantastic decor de teatru între cer și lagună?

Veneția, August 1941.

ALEXANDRINA MITITELU

„Românii transnistrieni”

„*La Rassegna Italo-Romana*” publică un documentat și interesant articol al d-lui Gino Lupi, intitulat „Românii transnistrieni”. D. Lupi scrie, vorbind despre continuitatea românilor în Transnistria: „Existența românilor transnistrieni nu este de dată recentă, ci este afirmarea unei continuități istorice deoarece descoperirile arheologice făcute de ruși demonstrează că teritoriul cuprins între Nistru și Nipru făcea parte integrantă din Dacia lui Boerebista și prezintă urme de existență ale unor unități romane, așa încât populația actuală a acestei regiuni se poate considera descendentă a unor strămoși autohtoni daco-romani”. Faptul că românii se găsesc exclusiv în regiunile fertile ale câmpiilor și dealungul fluviilor, este pentru autorul articolului o confirmare a poziției de prim ocupant al Românilor în aceste teritorii în care au ales regiunile cele mai potrivite naturii lor și ocupațiunii lor.

Pentru sprijinirea tezei continuității românilor în Transnistria, d. Lupi citează o cronică din secolul al IX-lea, datorită călugărului rus Nestor dela Kiev, în care Românii sunt indicați sub numele de „volohi”. Despre acești volohi călugărul Nestor scrie că sunt un popor puternic și războinic care a alungat și a supus pe slavii ce încercaseră să le invadeze teritoriul. Aceeași teză este susținută și de istoricul german Schulzer, care îi indică pe volohi ca valahi, descendenți ai Tracilor, Dacilor și geților, cari au o limbră proprie și „în ciuda persecuțiilor, locuiesc în Valahia, în Moldova, în Transilvania și în Ungaria și se ridică la câteva milioane”.

D. Lupi face istoricul raporturilor acestor populațiuni cu rușii și consideră că toponomastica lo-

cală este mărturie a românității acestei regiuni.

Autorul articolului face apoi istoricul colonizării prin migrațiuni românești a acestei zone, migrațiuni cari s'au verificat mai intens în sec. XVII în timpul lui Duca Vodă, care își întinde domnia până la Nipru unde a fondat orașul fortificat Kannev. Mișcarea migratorie a continuat în sec. XVIII, când au luat ființă o mulțime de alte centre românești. „La 1792, după pacea dela Iași între Ruși și Turci — scrie autorul articolului — Rușii ocupară teritoriul dintre Turci și Nistru, unde găsiră aceeași organizație care era în ființă și în Moldova, cu aceeași administrație, aceeași religie, aceeași cultură, aceleași obiceiuri. Regiunea a fost numită de dominatorii străini, Ukraina sau Podolia turcă, dar populația locală o numea Moldova, care sub Ecaterina II-a a luat numele de Moldova Nouă”.

D. Lupi își încheie astfel articolul: „Astăzi este evident că întreg teritoriul dintre Nistru și Nipru se datorește de drept României din motive geografice, dat fiind că el nu este altceva decât o continuare, care reprezintă același caracter pe care îl prezintă teritoriul român, din motive istorice fiindcă Românii au fost cei dintâi și singurii locuitori stabili ai locului, în timp ce ceilalți nu erau decât turme de nomazi; din motive etnografice fiindcă și astăzi, după atâtea persecuțiuni și deportări, în aceste regiuni se găsesc nu mai puțin de 1.200.000 români. Astăzi această populație, care a luptat și a suferit sub îngrozitorul jug bolșevic, privind cu credință către Patria la care până acum zadarnic a sperat că se va putea uni, poate însfârșit să primească cu bucurie pe frații veniți să-i aducă libertatea, împreună cu puternicile și victorioasele trupe ale Axei”.

L'ARTE ROMENA TRANSILVANA

Conferenza tenuta il 13 marzo 1941 nell'aula di Storia dell'Arte della
Regia Università di Firenze

Vi vorrei fare una relazione puramente artistica, ma per far intendere ed apprezzare l'arte romena transilvana, dovrò rammentare qualche fatto della nostra storia. Mi propongo di accennare il meno possibile allo stato di cose politico, unicamente per chiarire lo svolgimento artistico regionale.

In tutta la Romania il viaggiatore straniero si imbatte in notevoli opere d'arte popolare. In gran parte dobbiamo al contadino romeno i capolavori artistici perchè per secoli noi non abbiamo avuto delle classi di artisti. Durante le invasioni degli „imperi nomadi“ il contadino romeno è stato il vero rappresentante della nostra vita nazionale. E' lui che ha conservato la tradizione intatta della nostra antica terra, e solo così ci spieghiamo la palpabile realtà diaver pure oggi delle orme di millenaria civiltà tracia e romana.

Attualmente vi è una prodigiosa arte colta in Romania, ma io voglio parlare dell'arte peculiare del popolo la quale riempie tanti secoli di sofferenze. L'arte romena del passato si potrebbe dividere in due categorie: arte profana ed arte religiosa, ambedue parte integrante dell'arte contadinesca.

La casa del contadino dalle minime rifiniture quali le stoviglie lavorate dall'uomo e le vesti tessute dalla donna, fino al fabbricato stesso, tutto risente del gusto estetico sviluppato nella natura del contadino, di questo artista anonimo romeno.

L'abitazione rurale ha sempre tre stanze addobbate da tappeti: sono il lavoro infaticabile della contadina. Essa infatti è molto attiva e sempre allegra. La sua attività e il suo umore gaio così continuo hanno favorevolmente impressionato i visitatori stranieri di tutti i tempi.

In ciò che riguarda il costume romeno, esso mantiene la linea di quella dacica che illustrano i celebri bassorilievi della Colonna traiana. Comprende l'immancabile camicia bianca come la schiuma, classico e principale elemento del costume, che variando nelle cuciture e nei ricami fa notare la differenza fra regione e regione. Per esempio in pianura le maniche hanno il ricamo più vivace di colori armoniosamente combinati in porzioni dettate dall'innata immaginazione personale. In montagna invece i motivi sono costituiti in striscie di colori più scuri pittorescamente disposti sul bianco.

La contadina romena ha saputo creare un costume perfettamente adatto sia al rude lavoro dei campi, quanto alla piacevole danza nazionale. Essa vuole apparire più bella delle altre ed essere da tutti ammirata. In occasione delle grandi feste quale il Natale e la Pasqua, la donna indossa un costume ricamato di nascosto, completamente ideato da lei e lavorato dalle

sue mani: non l'ha fatto vedere nemmeno alla migliore amica. Sa che questa segretezza fa maggiormente brillare agli occhi di tutti. Ed è per questa ragione che tra migliaia di esemplari di costumi romeni non esiste uno solo uguale ad un altro nei particolari decorativi.

Seguendo la viva tradizione secolare di indipendenza il popolo romeno ha con ogni sforzo mantenuto in esistenza l'industria casalinga, per poter fare a meno di comprare prodotti in città occupate da stranieri. Per raggiungere questa autarchia si arrivò perfino a comporre i colori dai succhi delle piante e a tessere con fibre vegetali locali. Ciò che non sarebbe gran che, se non si osservasse in tutti gli oggetti una incontestabile realizzazione d'arte, appartenente al mondo di armonia delle linee, dei colori e delle forme. C'è una unità di concetto fra la bellezza dei tessuti e la poesia popolare, fra il modo di pettinarsi della donna, che varia da paese a paese, e la ricchezza degli elementi che ornano la sua casa, la sua casa, „il santuario ove si sono conservate le costumanze e le leggende“.

Assai rappresentativa, quale espressione artistica, è la ceramica romena, l'arte di modellare la terra in mille forme plastiche. I vasi e i piatti ricordano esattamente quelli dei romani. Gli orci i quali sicuramente hanno avuto i due manici delle anfore antiche, presso i romani già si erano ridotti ad avere un solo manico: da noi tali si sono mantenuti. Se la forma è classica, la decorazione sia di disegno che di colore è prettamente romena e si distingue dalle nazioni limitrofe per il semplice fatto che noi adoperiamo l'elemento primordiale geometrico, mentre i nostri confinanti usano la linea curva e disegni di animali e piante. Nel territorio romeno, con pochi simboli fondamentali giunti fino a noi dall'epoca tracia, si svolgono dei motivi astratti sempre nuovi secondo canoni di ripetizione e di alternazione. Questi disegni avvivati di colore smagliante spiccano su un fondo generalmente cupo. Qualche volta, nella tecnica, dei dettagli commoventi: per dare lucentezza alla superficie degli oggetti l'artista della regione transilvana, per esempio, ricorse ad usare il metallo mica, il quale si presta a sostituire lo smalto mancante per restrizioni straniere.

Le stesse abili coadiuvatrici del contadino nell'ornare la ceramica sono anche piene di grazia istitiva e di eleganza nel portare le anfore erette sul capo, e ricordano le prosperose contadine del Friuli e le campagnole sarde.

Dove troviamo più accentuati i caratteri dell'arte romena è nelle montagne transilvane; ed è naturale sia

cosi; giacch  in quella regiune si possono oggi ancora vedere le rovine dell'Ulpia Traiana, la capitale della Dacia colonizzata dai latini. L  noi abbiamo una delle pi  interesante civilt  rurale che si conoscano.

L'arte popular transilvana ha avuto un primo periodo di floridezza molto tardi, nel 700, secolu in cui si produssero artisti illustri e dette luce ad una corrente letteraria cunosciuta col nome di „scuola latinista transilvana“. La tendenza di riavvicinarsi alla fonte della latinitt  ebbe fruttuosi rezultati; giunse perfino alla apariiune di un famoso dizionario di parole latine, che ripudiava gli altri vocaboli della lingua romena, cosa, del resto, abbastanza utopistica. Certo   che i romeni transilvani per due secolu sono venuti a studiare a Roma.

Un contadino-poeta, di nome Badea C rţan, ha percorso a piedi la strada dalla Romania a Roma solo per poter vedere la Colonna Traiana, eloquente monumento della nostra discendenza latina.

Da noi   ancora attuale la coscienza della romanitt . C'  una regiune in cui le contadine hanno i nomi di Victoria, Letizia, Cornelia, mentre gli uomini portano dei nomi addirittura di imperatori romani: Titu, Octavian, Traian, Vespasian.

Nel prossimo articole descriver  brevemente le nostre chiese.

RODICA CLOPOTEL
studentessa romena

(„Il b  Padova, 16 mai 1941).

C R O N I C I I T A L I E N E

TOMMASEO TITTONI

vestitul ambador al Italiei la Paris a publicat in 1927 un vast articol despre „Basarabia, România   Italia“ in corpul revistei „Nuova Antologia“ din 1 Aprilie al acelu an. Articolul   scris cu ocazia recunoa terii italiene a drepturilor române p nd la Nistru, — c nd mareşalul Badoglio a fost numit cet şean de onoare al Chişindului. Ambadorul Tittoni era fervent prieten al românilor. Afirmă că ultima colonie română era Dacia,  ard care a păstrat totuş cea mai vie urmă a latinitt ii in r sdritul european.  ine să amintea că insemn tatea Coloanei Traiane in istoria română, apoi descrie tratativele diplomatice la crearea României Mari. Sus ine drepturile române la Nistru, drept metereze contra pericolului comunist.

Mario Ruffini: La scuola latinista romena (Editore Angelo Signorelli, Roma, 1941, lire 10). Studio storico-filologico.

Iată o carte de ştiin  foarte actuală: pe căi documentare se relevă meritele culturale ale şcolii transilvane inre anii 1780—1871. Avem in fața noastră un frumos volum de 192 pagini, lucrat cu deosebită grijă. Introducerea inf ţiseaz  publicului italian atmosfera locală a vieţii române din epoca premergătoare a vestitului curent cultural.

Urmează trei capitole dedicate celor trei corifei Micu, Sincai   Maior. Spre surpriza noastră autorul preţuieşte incomparabil mai mult opera lui Maior fața de a celorlalţi doi. Dar ii demonstrează superioritatea in precise date scoase din compararea textelor  

din numeroase citări române presărate prin paginile italiene. Abundente menţionari istorice. De altfel fiecare capitol i  are biografia sa respectivă. D. Ruffini   profund cunosător al scrisului românesc. Pe cronicarii noştri ii numeşte „narratori di largo respiro e di cuore aperto“.  i alături de str duin ele transilvaniilor de a alcătui o istorie cinstită a poporului regional, autorul apreciază fără rezerve fireasca lor inclinare in a contribui la binele naţiunii.

Dar ce detaliată e analiza filologică a operelor latiniste!  i ce bine scoasă in eviden  tendin a de a da relief caracterului latin al limbii! Ni se prezintă nişte capitole referitoare la influen ele culturale ale acestei şcoale istorice, care era „antistorica“ prin faptul că tăgăduia rolul insemnat al slavismelor in limba noastră. In mediul contimporan mişcării in Muntania iese la iveală italianismul lui Eliade Rădulescu, pe c nd in Bucovina apare purismul român al lui Aron Pumnul. Niciunul n'a durat c t şcoala latinistă transilvană: aceasta avea at tea motive politice să se menţină... Dar utilitatea ei   vădită in mersul studiilor serioase in România cu privire la istoria  i filologia noastră. Exclamarea lui Samuel Micu „mult iaste a fi născut roman“ stimula genera ile in lupta spre r scumpararea drepturilor str moşesti.

Mulţumim d-lui Mario Ruffini că, in urma cărţii sale „La Romania e i Romeni“ mult citite, a făurit această frescă a şcoalei transilvane de esen  culturală. Aflăm de apari a apropiată a unui nou volum al d-sale privitor la continuitatea daco-română in nordul Dunării. E de vie actualitate: il aşteptăm!

ROMANIA  I ITALIA

  titlul unei cărţi italieneşti din 1927 apărute cu ocazia vizitei a o sută de studenţi italieni in ţinuturile străvechi alipite României mari: astfel putem privi fotografiile cu instalarea statuei Lupoica in Cluj inconjurat  de entuziasmul oaspeţilor italieni. Articolele numeroase ale acestui volum fac e-logii României mari  i o privesc din punct de vedere al trecutului istoric  i al realităţilor sociale. Excursioniştii italieni par grozav de surprinşi de a descoperi o na iune latină ospitalieră  i extrem de indulgentă fața de minorităţi. Se mir  iarăş grozav de puternica propagandă franceză la noi, ceea ce le displace mult. Nu uită să vorbească  i ei de „Deşteaptă-te Române“, de data asta intr'o versiune italienească mai nouă, iar exclama ia pe care o int lnim de câteva ori in text este in semnele citării: „Trdiasc  România Mare!“.

SALVATORE SIBILIA

a dat in vileag in 24 Iulie un articol in ziarul „Regime Fascista“ din Cremona, intitulat „Momenti della Bessarabia“, cu două ilustrate reprezentative ale portului nostru tradiţional,  i ale cetăţii Hotinului. Articolul ia apărarea contra vitregiei soartei basarabene dealungul timpurilor, confirmă tăria latinitt ii pe malurile Nistrului  i admird victoria unui popor care o ob ine pe deplin dreptate.

Acelaş autor a publicat diverse articole despre România in anii trecuţi: găsim revista „Universo“ a Institutului Geografic din Floren a  line de fotografii din România anilor 1938—40. D. Salvatore Sibilias prezintă aspecte ale ţării din Transilvania, Boemia  i Basarabia in scrisul său domol cu multă poezie. Ascultă inţeleg tor glasul unor lupte naționale de secole netn teles de vecinii noştri.

Expoziția incizitorilor venețieni ai secolului XVIII-lea

În comparație, comparație odioasă dar inevitabilă, cu marile sărbători ale unor Tiziano, Tintoretto și Veroneze, această expoziție a incizitorilor venețieni ai secolului al 18-lea va putea da unora impresia unei sărbători mici și modeste, făcute din economie. Le va părea acelor „unora” că au fost invitați la o masă săracă de post; și cu părere de rău se vor gândi la banchetele somptuoase și nesfârșite din anii de belșug.

Pe de altă parte, și ca o compensație, nu vor lipsi nici acei cari la vederea celor șase sute de bucăți adunate în strălucitele săli ale palatului „Ridotto”, vor simți o bucurie mai vie, mai intensă, mai întieroară decât aceea pe care au avut-o la vederea capodoperilor picturii din secolul la 16-lea: o bucurie particulară și tainică. Pentru că gustul inciziunii, sau mai în general al albului și al negrului nu e al tuturor, și nici al multora; ci e al unor puțini la cari e un gest dominant, o pasiune exclusivă aproape. Cunoșc câțiva cari ar dărui bucurios o galerie de tablouri bune pentru o aquaforte de Rembrandt.

Între cei oarecari cu ochiul grosolan și acești câțiva cu ochiul prea rafinat, e loc, natural, pentru un public vast care are ochiu și pentru una și pentru alta, pentru stampa frumoasă ca și pentru pictura frumoasă.

O parte importantă din acest public cult o formează, așa spune, scriitorii, cari sunt și ei în felul lor „albinegriști”, cari încearcă și ei să redea cu un pic de negru pe alb culorile și nuanțele, formele și atmosfera unei lumi a lor externă internă, și cari știm și tehnic să aprecieze grăunțele unei hârtii, calitatea unei cerneli

Ca o stampă antică bavareză

Văd la asfințit cerul subalpin.

Acesta e Gozzano. Dar exemplele literare care s'ar putea cita, pentru a demonstra simpatia între scris și inciziune (două grafii înfârșit) sunt atâtea! Să amintim cel puțin că există o carte întreagă de mici poeme în frază inspirate de stampele lui Rembrandt și ale lui Callot în acel *Gaspard de la Nuit* di Aloysius Bertrand (1836) care a avut o importantă influență asupra formației literare a lui Baudelaire...

Așa încheia, că această expoziție, pregătită cu înțelepciune, iubire și gust impecabil de Rodolfo Pallucchini e de considerat deosebită, de sigur, dar nu mai puțin importantă decât cele precedente.

În genul său, în limitele sale, se poate chema în chip absolut perfectă; și sperăm că publicul sus amintit o va aprecia cum se cuvine.

✱

Pentru vizitatorul care nu e un specialist, primul motiv de interes e desigur culoarea locală și de timp a colecției, caracterul de document istoric ce-l prezintă.

Secolul al 18-lea venețian (cel mai frumos secol al 18-lea din toate) trăiește nu numai în scenetele descriptive ale vieții venețiene ale lui Pietro Longhi, incise de Alessandro fiul, de Marco Pitteri, de Flipart, în siluetele care populează vederile lui Marieschi, într'atâtea portrete de dogi, senatori, procuratori, în Meseriile lui Zompini, în măștile lui Giovanni David, în *Codega*¹⁾ lui Ignazio Colombo, curioasă și eficace evocare de atmos-

1) *Codega*: purtând un felinar, însoția pe nobili noaptea la spectacole.

feră și de obiceiuri, în stârșit în toate acele stampe care descriu direct aspectele timpului, ca și în *Ruinele* lui Marco Ricci, în compozițiile sacre mitologice și vrăjitoarești ale celor trei Tiepolo, în peisagiile rustice și citadine ale lui Canaletto, și până și în *Carcerile* și *Măreșiile* Romei ale lui Piranesi.

Sentimentele aceluia secol și al orașului care mai mult de cât oricare altul poartă pecetea acestui secol, e prezent și viu pretutindeni: în spectaculoasele scenografii arhitectonice sau naturale, în mișcările figurilor care par conduse de o muzică de dans, în moliciunea atmosferii topindu-se în luminozități diafane sau închegându-se în umubre dense și ascunse. Aici respiri voluptoasa abandonare a societății elegante și corupte a lui Casanova, dincolo sănătoasa bună dispoziție a burgheziei și a poporului lui Goldoni; pe acest chip cu perucă se citește gravitatea gândirii politice și preocupările revoluției, în acea idee din antichitate prinzi freământul noii sensibilități, noii poezii care va purta numele de romantică.

Atâtea vii contradicții care formează sufletul secolului al 18-lea sub agitatul cer al Europei par să-și fi dat întâlnire în lagunele noastre, să coabiteze în sufletul Veneției în declin, și toate se găsesc exprimate, sau cel puțin schițate în aceste șase sute de stampe.

Care, spre deosebire de picturile mari ce trăiau singurate, circulau chiar de pe atunci prin mâinile multora, împodobeau și casele modeste, se amestecau în viața tuturor, la fel cu cărțile tipografiilor faimoase: și într'adevăr fură cărți în bună parte. De aci și mai multă sugestie pentru vizitatorul dispus prin natură și cultură să resimtă trecutul.

✱

Valoarea artistică, se înțelege, e un alt lucru; independență cu totul de semnificație istorică. E operă de artă — ce-o fi, tablou, poemă, sonată, catedrală sau inciziune — e frumoasă prin sine, când e frumoasă: în afară de timpul care-a văzut-o născându-se. Ba chiar e cu atât mai frumoasă cu cât e mai liberă de contingente: cu atât mai mult e numai și în întregime ea însăși. Nu va fi inutil, de sigur, să cunoști condițiile și împrejurările nașterii sale; dar va trebui să nu confunzi niciodată această cunoaștere cu aceea a frumuseții sale, care e un mister sustras tuturor istoriilor.

Aici, fiind vorba de stampe, ar folosi totuși să avem câteva noțiuni de procedeele tehnice, pentru că, dacă e ușor să ne facem o idee de tehnica picturii, e greu, în schimb, să știi cu exactitate ce este o aquaforte sau o adevărată și proprie inciziune cu „bulinul”. Dar până la urmă, chiar de cunoștințele tehnice se poate spune același lucru ca de cunoștințele istorice: oricât de utile ar fi, nu sunt totuși esențiale.

Nu ne vom lăsa deci târați afară din stradă de curiozitatea grelei și prea delicatei meserii (aici vorbește unul din public, pentru public); dar vom încerca să exprimăm direct și cu un minimum de vorbe, impresiunile estetice pe care le încercăm înaintea unora din aceste foi, unde e imprimat net semnul de neconfundat al talentului artistic sau deadreptul al geniului.

Aquafortele lui Marco Ricci sunt, ca și picturile sale, pline de sensuri dramatice. Arbori, ape, nori se agi-

tă fără încetare deasupra și în jurul pateticelor ruine de templu antice părăsite sau de castele retezate de timp, oameni mici traversează scena pe calul în galop, sau gesticulează ciudat, ca prinși într'un vis inexplicabil. Amintirea lui Campagnolo și influența lui Mag-nasco evidente amândouă, nu împiedică, ca aceste inci-zioni să aibă accentul lor, adică accentul autorului lor.

Unica aquaforte a lui Piazzetta, (unica se pare care i-a ieșit din mâinile-i de pictor: iscălită și datată 1738) e o mică minune prin modul cum a prins și-a redat imediat realitatea; mică, se înțelege, prin dimensiuni. Auto-portret sau portret, ori ce-o fi, e într'însul, în focul a câtorva puține trăsături, precis ca o definiție, un om întreg cu dura sa mască de voință și cu sufletu-i plin de avânt, sbucnind din ochii atenți și un pic disprețuitori. E cu neputință să uiți ochii aceia, gura aceea; e imposibil să nu te gândești la Rembrandt.

Apoi în ordinea timpului, este divinul Tiepolo: divin în aceste Capricii și Scherzi de fantezie, ca în cele mai celebre picturi murale sau de chevalet. Cu el n'avem nevoie de citat niciun nume ca referință; trebuie și a-junge să spunem Giambattista Tiepolo. Aquafortele sale revarsă lumină, picură lumină, ca freștile și pictu-rile sale în leiu. E o beție de lumină; și așa adăuga, nu pentru a mă juca cu vorbele, ci pentru a fi clar, o beție lucidă: dominată de-o inteligență ascuțită și senină, pu-ruri veghind, pururi prezentă ei însăși. În virtutea și grație acestei inteligențe pictorice, sensualitatea se despoaie de orice greutate materială, devine glumă, capriciu, spirit. Marele mag glumește și se joacă, ca un zeu care și-ar dăruit un pic de *otium*, în simple povești (cu turci, cu vrăjitori, cu fauni, cu păstori), pure și gra-tuite ca teme muzicale ale lui Mozart (iată un nume, singurul care se poate cita în discursul nostru); în care subiectul nu contează, nu cere să fie interpretat, pen-trucă adevăratul subiect e lumina, cu contrastele ei de umbră (umbră transparentă, pătrunsă și ea de lumină), cu învăluirile sale care descopăr figurile din planurile al doilea și al treilea, cu toată gama culorilor sale, su-gerate prin aluzii doar de clar obscur, dar sensibile o-chiului și sufletului ca și cum ar fi exprimate. Cine iubește albastrurile și arginturile pictorului se regăsește iubind aceleași arginturi, aceleași albastruri în inciziuni. Să spunem vorba necesară, deși s'a abuzat de ea: sunt o minune.

Cei doi fii ai magului, Gian Domenico și Lorenzo iu-crează cu dragoste în serviciul său măcar în brazda artei paterne: mai umil și mai fidel cel de-al doilea, care în traducerea incizorie a operii „Trionfo di Venere” ajunge efecte luministice demne de textul pictoric; mai ambițios și personal cel dintâi, care are o vână de bizarerie inventivă și chiar când traduce, creează din nou el însuși, cu mai accentuate contraste de alb și ne-gru, ca, de exemplu, în scena „Lucrezia și Tarquinio” și în cele două impresionante „Studi di testa”. Originalitatea lui Gian Domenico, care tocmai acum e cu în-grijire cercetată de Antonio Morassi, se manifestă mai cu seamă în marea inciziune „Sfingi”, unde totul e ma-terial și himeric în același timp, așa că, voind să indici timpul, s'ar putea întrebunța formula (vai cât s'a abuzat și de aceasta) de realism magic.

Temperamentul artistic al primului și al celui mai mare Canaletto e cu totul altul decât acela al primului și al celui mai mare dintre Tiepolo. Născuți și morți aproape la aceleași date, cei doi merseră pe căi diferite, fiind totuși amândoi inspirați de aceeași iubire de lumină

venețiană. Precum în tablourile sale, așa și în cele mai bine de treizeci de inciziuni cu acqua-forte (vederi, unele reproducând locuri reale, altele închipuite), Cana-letto revelă un spirit potolit, estatic, abia atins de me-lancolie elegiacă: un spirit care se subordonează lu-crurilor, chiar dacă îi place să le producă în alăturări stranii și ca să spunem astfel nenaturale. Limbajul său incizoriu, de extremă simplitate (vedeți cerurile, ob-ținute cu atâtea trăsături rotunde ce formează albul unui nou) redă, poate, și mai bine decât acela al picturii, poezia locurilor, adică a artistului care în locurile iubite se oglindește și în figurația lor se exprimă. Câtă recu-noștință datorim, noi Venețienii, dragului pictor-incizor poet al Veneției (în special al Veneției minore: case mici, *altane*¹⁾, *squeri*²⁾, cupole și clopotnițe îndepărtate), și apoi al localităților Mira și Dolo și a pieții Pra'della Valle (din Padova) și-al unor localități închipuite, pe care le recunoaștem numaidecât ca adevărate și ale no-astre prin umiditate, prin palpitație, prin strălucirea ae-rului, chiar dacă sunt presărate de resturi arheologice imaginate: coloane, piramide, statui, apaducte, monu-mente equestre... Acest Canaletto al inimii noastre ne-a dat un mod de-a simți regiunea noastră: un mod care, prin profunda sinceritate a emoțiunii și prin casta nudi-tate a expresiei, va fi adoptat, cum e astăzi adoptat de noi, de generațiile viitoare și va dura, e de crezut, cât va dura o Veneție și un pământ venețian, între colină și lagună.

Celălalt Canaletto, adică Bernardo Bellotto, ne câștigă admirația prin forța de privire și de linie, prin înțelep-ciunea tăieturii prospectice, prin simțul atmosferei, dar pe lângă aceasta, toți observăm că fantezia caldă venețiană a nepotului al unui atât de mare unchiu a înghe-țat oarecum în suflul marelui vânt de nord, sub palidele ceruri ale Saxoniei.

Numai foc rămâne, în schimb, sub soarele Romei, fan-tazia lui Piranesi, chiar când își propune numai scopuri ilustrative, străduindu-se să facă mărunta descriere a monumentelor și resturilor antichității, chiar când își scoboară în tenebrele adâncurilor ipogee. Foc în care ard confuz elemente baroce și neoclasiche și de care dau o imagine candidale vâpăi care din umbra închisă a Car-cerelor se eliberează pe neașteptate, descoperind și di-semnând scări, arcade puternice, pilaștri enormi, verti-ginoase fugi de mari încăperi goale într'un imens teatru de tragicomedie romantică. Romantismul pictoric nu va găsi niciodată, nici cu Delacroix, nimic care să întreacă în avânt romantic și'n emfază aceste invenții pira-nesiane...

Am schițat valorile maxime artistice ale Expoziției (absența pictorului celui mai nou, celui mai profund o-riginal al secolului, Francesco Guardi se explică prin faptul că nu s'a ocupat niciodată de inciziune, și niciun incizor nu s'a ocupat de el, necunoscut în timpul vieții și multă vreme după moarte); dar să fie bine înțeles că multe alte lucruri frumoase, nu numai interesante, cer atenția vizitatorului. Ajunge să amintim foarte însufle-țitele vederi ale lui Marieschi și portretele lui Bartolozzi, de un virtuosism atât de absolut încât întrece, ca și a-cela al lui Paganini, limitele tehnice și devine artă.

Veneția, Iulie 1941.

DIEGO VALERI

1) altana = balcon pe acoperiș; 2) squero = mic șantier.

Riconquista romena

Dal comunicato dato dal fronte germanico-romeno il 6 luglio: la Bucovina è liberata, l'antica regione romena non è più sotto il dominio bolscevico.

Può essere utile qualche nota sul passato di questa terra della Romania; noto di carattere storico, artistico e letterario.

L'odierna Bucovina, per secoli interi, ha fatto parte integrante dello stato moldavo. L'hanno appropriatamente nominata „culla dello stato moldavo” poichè la città di Suceava, compresa in questo territorio, era la capitale della Moldavia, ricca di evocazioni storiche e residenza voivodale dei principi regnanti romeni. Ed è precisamente in questa parte settentrionale moldava che essi fondarono i celebri monasteri dipinti all'esterno, ancor oggi monumenti di notevole valore storico: racchiudono tanti manoscritti e vecchie cronache, come a Voroneţ. Stefano il Grande della fine del quattrocento, colui che fu „atleta di Cristo” secondo il papa Sisto IV per le lotte condotte contro i turchi, fece erigere 44 chiese, in seguito ad altrettante vittorie riportate contro i tentativi di invasione nemica. In Bucovina trovasti il campo di „Codrul Cosminului” dove sono stati sconfitti i polacchi dalle truppe di Stefano il Grande. Nel 1775 gli austriaci per la prima volta dettero alla regione il nome di „Bucovina”: vorrebbe significare „terra dei faaai”; allora ebbe luogo un marcato tra l'Austria e la Turchia, e così la provincia conobbe l'indesiderato dominio austriaco. La protesta del voivoda d'allora, Grigore Ghica, fu veemente, ma la giustizia che lui propugnò si compì solo nel 1918 quando innumerevoli romeni della Bucovina si rifiutarono in Romania per non servire l'esercito austriaco. Ed ecco che il 29 giugno 1940 la metà del territorio bucovino passa sotto i russi: colpo duro, improvviso e doloroso per i romeni...

Dal punto di vista artistico, la Bucovina ci offre lo spettacolo dei bellissimi monasteri situati nelle radure in mezzo agli abeti. Datano per lo più dell'epoca quattrocentesca: senza campanili, di specifica architettura col tetto spiovente, ed i muri esterni interamente affrescati. Di colori talmen-

te vivi, che i pittori romeni moderni hanno tentato di identificarne le sfumature; sono estratti dai succhi delle piante, e la composizione si ignora. Conosciutissimi sono i monasteri di Radautzi, Putna, Sucevitza, Humor. Le intemperie non sono riuscite a deteriorare l'originale pittura esterna di iconografia bizantino-romena, sempre ammirata dai visitatori forestieri.

La Bucovina, pur appartenendo ad un altro stato, fu nell'ottocento un vero focolare della vita letteraria moldava, per il vivo contatto intellettuale con i romeni al di là del confine, grazie al gruppo studentesco della società „Junimea literara” (Giovinezza letteraria) di Iassy. Il centro primordiale del movimento bucovino era Cernautzi che animava l'idea dell'unità nazionale. E come non entusiasinarsi quando il poeta Alexandri cantava:

Dulce Bucovina
Vesela gradina
(Dolce Bucovina,
allegro giardino).

Everamente un giardino ricoperto di carpatici boschi e ricovero della linaura nazionale in tempi difficili. Nonostante la vasta superficie di 300 mila ettari occupata da foreste di abeti, esistono anche delle terre coltivabili „fino al margine delle strade e fino alle

rotaie delle ferrovie” secondo l'espressione di un italiano. Diremmo quasi che la ricchezza della regione sia indice della sua origine romena.

Giardino, perchè pieno di fiera popolazione montana con l'anima radicata nella terra degli avi, conservando il bimillenario costume dacio originalmente ricamato da perle a colori dalle allegre contadine.

Ci sono degli ebrei e ruteni? Però venuti dalla vicina Galizia alla fine del settecento, Crediamo influisca anche il recente periodo del loro arrivo nella Bucovina.

Perché vi è una maggioranza schiacciante di romeni in tutte le contrade, romeni tutti parlando la stessa lingua senza dialetti. Ricordiamo semplicemente il villaggio Arbora dalle quattro chiese romene e nessun cittadino straniero. Tradizione davvero fedele in nome dell'illustre patriotta moldavo Luca Arbore, uomo di stato del quattrocento.

Vince l'idea di unità entro i confini etnici. Le truppe germanico-romene oggi occupano Cernautzi, attuale centro universitario e religioso. Ritorna tutto in fiamme e fuoco, ma non importa: la Bucovina appartiene nuovamente alla Romania!

RODICA CLOPOTEL

(„IL BARGELLO”, 13 Iulie 1941. Florenţa).

Un nou prozator: ION ŢEICU

Banatul, acest permanent rezor de improspătare spirituală, vine în anul marilor frământări româneşti să ne facă bucuria de a şti că trădeşte, cu tot sbuciumul său, în formele care-l conţin ca realitate etnică. Unul dintre cei mai agitaţi oameni de cultură ai Banatului, cunoscător de probleme locale în toate înţelesurile lor, d. dr. Ion Ţeicu, urmând o sântoasă tradiţie cu începutul în preocupările unui Simion Manguica sau Ion Popovici-Bândţeanu, a înfăţişat în forma atrăgătoare a schiţei, oameni şi viaţă socială din Banat în două volume: „Păgânii, icoane vechi bândţene şi „In lumea nouă”, icoane noi bândţene.

Firea oamenilor din Banat se îmbină în opera prozatorului Ion Ţeicu, într'o fericită armonie, cu peisajul locurilor, dându-ne o unitate estetică dintre cele rar întâlnite

în proza românească. Literatura d-lui Ion Ţeicu e de calitate şi prin această unitate de stil. Accentele grave din schiţa „Păgânii” trecute uşor, pe nesimţite în peisajul însoţit, cu oameni iertători şi plini de înţelepciunea datinei, din schiţa „Filozofii”, două culmi ale primului volum, se continuă în schiţele volumului al doilea, ducându-ne într'o lume românească bândţeană refractară formelor de viaţă venite din afară şi rezolvată după firea oamenilor prin acel umor fin şi plin de duh, una din caracteristicile fundamentale ale bândţeanului.

În tot cazul, d. Ion Ţeicu a văzut şi a înţeles ceea ce a scris. A simţit şi realizat cu mult talent ceea ce gândit şi ne-a dat o proză robustă, plină de seva locului, asupra căreia ne simţim obligaţi să revenim cu amănunţime.

Fenomenul Aromânilor

Dăm traducerea unui studiu apărut în limba italiană despre Aromâni. Autorul, d. Oscar Randi, privește peninsula balcanică din prisma Romei vechi fără să devieze. Nu neagă existența Ilirilor și Tracilor de odinioară. Și dă o însemnată contribuție la studiul asupra poporului nostru. În bibliografie sunt citate lucrările lui Th. Capidan, Silviu Dragomir, Virginio Gayda, etc. Articolul merită să fie citit pentru datele științifice cari le cuprinde :

„Il fenomeno degli Aromuni”.

Turburarea atmosferei civice în Balcani, pe mai multe secole, a fost pricina unei vieți în letargie pentru Romanii din acele locuri. Poate că în tăcere își croiau albie nouă pe meleaguri noi. Numai spre secolele X, XI și XII se ivesc, ca dintr'un pământ proaspăt, embryoane de state în mare parte slave, în cari totuș e vizibilă evidenta sămânță latină.

Primii răzvrățiți contra influenței Bizanțului fură Croații în secolul X, grație aportului civil al latinilor în Dalmația. În sec. XI răsare la Ipati în Tesalia un principat *valah*. În sec. XII statul *valaho-bulgar* al Asanizilor și domnia federală sârbească Nemagna, dinastie cu siguranță de origine valahă.

Cititorul nu prea lămurit în privința trecutului balcanic va aștepta imediat o explicare a cuvântului *valah*. Nu e ușor de explicat, devremece istoricii și filologii n'au definit-o încă. Poate într'o bună zi arheologia ne va mulțumi pe deplin precizând înțelesul acestui termen. Sigur e că Romanii din părțile occidentale maritime se numiau mereu în apus Romani, Latini și uneori Dalmați; iar aceia din peninsula balcanică și dela Dunăre au fost numiți de lumea orientală (Greci, Slavi, Unguri și chiar Turci) *Vlasii* (la singular *vlah*), ciuitit apoi în tot felul de forme cu adaptarea la fonetice diverse. Se pare că Italienii au înlăturat grupul consonantelor *vl* adăogând *a*: *valacco*. Această formă a fost apoi adoptată de Germani și Francezi.

E interesant să constatăm că descendenții Romanilor, cari în cel mai mare nucleu de dincolo de Dunăre se numiau dela sine Români și cei împrăstiați în Balcani (nu se știe de ce) Aromâni (sau chiar „Romani”), nicio dată n'au acceptat apelativul de *Valahi*. Noi, ca omagiu voinței lor și obiceiului statornicit între specialiști apuseni, îi vom numi *Aromâni*; dar e nevoie să amintim și alte numiri ce li s'au dat de către popoare vecine cu care au avut relații

De pildă Grecii îi chemau *Romaioi* (Romei), *Mauro-Vlahi*, *Kužo-Vlahi*, *Martolozii*. Albanezii: *Rumeri*, *Remeri* și *Goj*. Venețienii: *Morlacchi* (dela Mauro-Valahi) și *Cicci*. Sârbii (cari au absorbit o mare parte din ei): *Tânțari* în general, și câteodată *Pecialbari*. Chiar etimologia de *Tânțari* e necunoscută. Ipoteza mai plauzibilă ar fi: numărul cinci, în latinește „*quingne*” e pronunțat de Aromâni: *tinți* sau *cinci*. Ei erau mai ales negustori și e probabil că alte neamuri auzind des acel *jinți* sau *cinci*, i-au uchemat „*Tințari*”. Tot astfel cu apelativul „*Cinci*”.

Tradiția îi vede refugiați în munți. Și de fapt, după transmigrări, multe cursuri de ape (nu toate) au luat nume slave, pe când munții au primit niște nume noi ciudate, ca: *Durmitor*, *Visitor*, *Mossor*, *Miggior*, *Ruma*, *Rama*, *Orien*, *Korona*, *Kumora*, *Katun*, *Vlahinița*, *Vlasic*.

Stari Vlah, Zinzar plamina (muntele Zinzarilor). La nord-est de Sarajevo există un munte zis Romagna sau Romania. Rumelia, azi provincia bulgară, își ia numele dela Rum-ili, pe turcește „pământul Romanilor”. Dar și în câmpie sunt frecvente numele de Roma, Ram, Ramliani. Tesalia, între sec. XII și XV, forma „*Valahia Mare*”, locuită de Aromâni; Etolia se numia „*Valahia Mică*”. Mai erau încă două Valahii „*cea albă*” și „*cea neagră*” (Moldova de azi) în nordul Dunării.

Ar fi interesant să fixăm în spațiu și în timp numirile formate cu rădăcina *ram* și *rom*, cele compuse ori derivate dela *valah*, sau acelea cu numele nou de *fințar*.

Probabil că, în timp, s'a răspândit după gradarea indicată de noi.

Lipsește iar un studiu complex în a stabili cu ajutorul toponomiei unde s'au adăpostit Aromânii în periodul transmigrărilor. E sigur că n'au pierit toți Romanii; ba chiar trebuie să recunoaștem că foarte mulți s'au salvat și au trăit timp de veacuri în legătură cu noii veniți, ori amestecați cu ei, și cărora le-au împrumutat cea mai mare parte din cultura lor.

Slavii nu veniau să creeze state, ci să găsească pământ. De aceea se opriau pe șesuri, nu întemeiau orașe și nici nu căutau să invadeze prea multă vreme cetățile locuite de Romani sau de Aromâni.

Primul lucru ce l-au luat dela acești predecesori a fost îmbrăcămintea. Costumul original al slavilor era foarte simplu: blăni de animale iarna și haine de in vara (ei au introdus în Europa această plantă). Aromânii se îmbracă cu lână; preferă culoarea neagră. Prof. J. Cvijic, sârb, împreună cu Prof. K. Patsch (un german austriac, fost director al muzeului provincial din Sarajevo), au demonstrat cu fotografie, unele de pietre funebre antice și altele de ființe vii că mai ales costumul femeilor din Macedonia și Bosnia diferă extrem de puțin de cel al Ilirilor romanizați de acum două mii de ani.

Un studiu comparativ al costumelor populare balcanice ar fi de mare ajutor în lămurirea unor pagine din acele veacuri întunecate dinaintea anului 1.000.

Abia acum s'au înființat în unele orașe „muzee etnografice” spre culegerea și păstrarea costumelor populare. Dar în limbajul Slavilor balcanici concepția de „popular” se confundă cu cea de „național”; și toți cred că propriile costume „populare” sunt și naționale, pe când nimeni nu se gândește că e vorba de costume generale sau luate în împrumut dela alții. În orice caz, aceste muzee etnografice constituiesc primul pas spre drumul bun într'un viitor studiu comparativ și sintetic.

Aromânii au dat Slavilor obiceiurile vieții sociale, instituțiile administrative, felurite meșteșuguri, elementele comerțului și chiar arta culinară. De exemplu: cine are ochiul deprins distinge și azi în Macedonia tipul de casă *valahă*, în Muntenegru, Serbia, Bosnia, deosebit de cea slavă.

Un meșteșug al Aromânilor e fabricarea brânzei speciale: *casens valachicus* sau *casens vlachescus*. În Bulgaria și Macedonia se zice *keskeval*, în Serbia *kakevali*; importat în Italia de Aromâni, împreună cu albanezi în epoca lui Scanderberg, e acela zis *caiocavallo*.

Pentru cuvântul „împărat” Slavii au cel de țar dela

Cesar și cel de rege *koal, kraly, koroli* dela Carolus (Carol cel Mare). Albanezii numesc „rubret” pe Principele lor, capul Statului sau Rege. Dar „rubret” nu e altceva decât o contractare din „imperat-or”. Sunt de origine aromână dinastiile Cotromani din Bosnia (sec. XIII) care cu un secol înainte era numită de unguri Principatul Roma; Nemogna din Serbia (sec. XIII); Balsa din Muntenegru (sec. XIV); Karagiorgio din Serbia (sec. XIX); poate și Petrovici-Nyegos din Muntenegru (sec. XIX).

Până spre anul 1000 nimenea nu s'a ocupat de Aromâni. Dar dacă vrem să pătrundem în nivelul lor social al epocii, admitem câteva elemente formând atât o clasă de agricultori cât și o mică burghezie muncitoare.

Cu toată superioritatea civilă față de noii veniți, Aromânii continuă îndelung, — până la invazia turcească, — să se împrăstie printre ei în noua viață de stat. Foarte mulți Aromâni au fost asimilați de Greci, de Bulgari, dar în special de Sârbi; încât în evul mediu se numeau *vlassi*, atât era de evidentă desnaționalizarea.

Cei ce s'au ocupat de fenomenul Aromânilor au formulat ipoteza unei inferiorități morale pentru a explica această decadentă.

O vom examina. Studiile asupra Aromânilor sunt de dată recentă; au început de mai bine de 50 ani și se bazează pe observații, cercetări și dovezi din ultimele secole. De multe ori suntem siliți să ne mulțumim cu inducții.

Cea mai firească ar fi aceasta: Aromânii și ultimii Slavi rămași s'au găsit la început într'o condiție de anarhie, în mijlocul căreia lupta pentru existență se reducea la formula vieții animale, adică peștele cel mare mănâncă pe cel mic. Numai cu ideea de majoritate sau minoritate, și nu cu aceea de slăbire morală a Aromânilor, presită după părerea mea, se explică fenomenul confirmat de filolozi: că Aromânii din Balcani se micșorară fiind absorbiți de alții, iar Românii din Nordul Dunării asimilă un număr remarcabil de alte fracțiuni de popoare, cu deosebire slave. Ca să confirm această opinie îmi place să mă refer la o frază caustică a deputatului român Luou adresată lui Nicolae Pașici: „Voi, Sârbii, sunteți romani slavizați, iar noi, Românii, suntem slavi latinizați”.

Acest criteriu e încă valabil în studiul consecințelor purtate în societatea împrăștiată a Aromânilor balcanici dela invazia turcă. Această ultimă ciocnire răsturnă și mai mult aspectul de mozaic etnic al necăjitei peninsule. În muntii Rodope și Rila trăiau triburile războinice de păstori Cutovlachi; în Balcani stăteau retrasi acei Aromâni cari în sec. XII formară statul valaho-bulgar al Asanizilor și fură din nou supuși Bizantinilor. Vișelia otomană îi aruncă în Macedonia, de unde se întinseră spre sud în Tesalia și Pind. Cei rămași s'au bulgarizat.

Există o carte foarte însemnată, a Prof. Cvijic: „La péninsule balcanique”, despre transmigrări interne ale peninsulei.

Profesorul sârb urmărește cu preferință mutările Sârbilor, dar se ocupă mult și de Aromâni. Cine citește cu atenție această carte are impresia că vede un stup și îi aude sbârnăitul. Cartea e foarte instructivă pentru oricine vrea să-și formeze o iconă a mozaicului balcanic și în particular a celui macedonean.

Furtuna otomană a turburat odată mai mult statul valah. Mulți Aromâni au rămas acoperiți de dărămturi, alții emigrară în massă ori izolați spre a se salva. Din această epocă apar în partea occidentală a Balcanilor, adică în zona Veneției. „Cicci” cari se opriră într'un nucleu mai important pe Monte Maggiore în Istria (unde trăiesc și acum) și risipiți dealungul Carsului triestin și gorițian; uneori în câmpia fiuleană până la Toglimento. Apoi vin „Mocolacchi” (numiți astfel ca o reminiscență a Mauro-valahilor din Epir), și cari presărează toată Dalmația dela Cattaro la Segua și ocupă triumphiul dela mare între Fiume și Zara (canalul dela Morlacca), la Velebit și Dinacici: așa zisa Morlacchia. Se păstrează bilingvi până în sec. XVI, apoi se slavizează în limbă și obiceiuri. De acești Morlacchi s'a servit Veneția ca de cei mai buni soldați pentru luptă și rezistență spre coasta Turcilor. Acești „cernide” de Morlacchi rămân credincioși Veneției până în ziua căderii lui Serenissima.

Alte două grupuri mai mici de Morlacchi ar fi aceia cari într'o stare de înaintată slavizare, dar amintindu-și limba română, se asezară la poalele muntelui Mossor în Dalmația și pe Velebit la răsărit de Fiume. Formară cele două pseudorepublici de Pogliazza și Valdevino (Vinodol).

Austriecii au făcut ca și Venețienii: au primit pe refugiații valahi și s'au folosit de ei în lupta contra Turcilor. Îndeosebi după victoria lui Eugeniu de Savoia, acești Valahi au fost trimiși să ocupe „granițele militare” între Croația și Bosnia. Documentele austriace amintesc partea occidentală a Sloveniei sub numele de „Parva Valacchia”.

Un alt grup mai mare a fost svârlit tocmai dincolo de Carpați, în Moravia (ex-Cehoslovacia), unde există o regiune cu numele „Valacchia” ai cărei locuitori, azi cehi, păstrează trăsături neșterse ale originii lor aromâne.

Odată ce a trecut prima valtoare a deplasărilor, Aromânii știură să se adapteze circumstanțelor și trăiră în calm pe timp de două secole, parte în slujba Turcilor, parte exercitând meseriuri libere, ca de ex. cărăuși, negustori ambulanti, păstori nomazi.

Dar după revoluția franceză și Aromânii se puseră în rândul „creștinilor” cu toate popoarele peninsulei balcanice cari începeau să se așeze în noul spirit de libertate și independentă. Grupul lor cel mai numeros, din Pind, se alipește cauzei grecești și luptă alături de ei în felurite etape. Și pentru că Turcii avură puterea mai mare pentru primul moment, Aromânii își plătiră scump generozitatea. Astfel orașul Moscopole bogat și industrial, centru al zonei Pindului, de 60.000 locuitori, fu distrus în două rânduri, în 1769 și 1821. Locuitorii fuiră risipiți în toate ținuturile balcanice ale Orientului apocriat și ale bazinului dunărean (până la Budapesta și Viena).

Aceasta e considerată ca penultima vijelie (căci ultima a fost cea a războiului mondial), care asemenea vântului ce duce frunzele și semințele, împrăstie neamul Aromânilor în Balcanii și aiurea. Neam de aci înainte condus spre pieire. Dar vom vedea totuș ce germei au incolțit din buna sămânță a Romei.

✱

Imi amintesc cu plăcere că Aromânii din Pind profitând în marele război de prezența trupelor italiene, și-

au proclamat imediat independența sub protectoratul Italiei, care însă a dispărut odată cu retragerea acestor trupe. Simt că n'au uitat complect de ce rasă sunt.

Citind despre soarta Aromânilor așa cum ne-o descriu învățații sârbi, pare să se oglindească o latură a destinului emigraților italieni cari au muncit în cele două Americi și în toată lumea, fără să aibă vreun avantaj politic.

Tema Aromânilor e nouă, cel puțin pentru masa publicului italian. Deaceia vreau să adaog un catalog al figurilor distinse aromâne. Acestea au făcut bine poeziei care odinioară le-au adăpostit strămoșii în refugiu.

Austria: o serie de ofițeri veniți dela ex-frontierele militare, între cari cei mai cunoscuți: generalul din războaiele napoleoniene Duka; generalul Mamula, prim guvernator militar al Dalmației în era constituțională (1860); Mareșalul Boroevici, adversar tenace al nostru pe Cars în războiul mondial. Familia Sina, refugiată din Moscopolie și Nicolae Dumba de Blata. Fiul lui Simon Sina, baronul George, născut la Viena, fondator și prim guvernator al Băncii naționale austriace. Probabil și faimosul jurist Anton Randa, din secolul trecut, venit din colonia valahă Moravia.

Bulgaria: Cei doi oameni de Stat, miniștri: Stambulov și Stamboliski (Stamboli e nume de familie aromână). Intre cei mai renumiți partizani ai lui Stambulov se amintește aromânul macedonean Naumov. De altfel ajunge să constatăm că cele mai pronunțate și energice personalități ale politicii bulgare sunt în majoritate de origină macedoneană.

Croația: cel mai mare sculptor, Ivan Mestrovici, primul ministru de externe al regatului S. H. S. Trumbic; Gajo Bulat, șef al partidului național croat din Dalmația; profesorul Mirko Deamovici, lector de italiană la Universitatea din Zagreb; toți din familii orășenizate de Morlacchi slavizați.

Grecia: Coletti, cel mai eminent om politic al Greciei moderne, originar din Siracu; Botsaris, patriot, om politic și ministru; „everghetii” binefăcătorii) George Averoff, Tosita, Nicolae Stumara, J. Dobolis, frații Za-

ppas, Apostolos Arsachis, Dumitru Bikelaș, poet, nuvelist, om politic; faimosul și enigmaticul Sir Vasile Zaharoff.

Italia: contele Bonda, regusan, ultimul deputat italian al Dalmației în Parlamentul Vienei; cei doi patrioți dalmați, senatori, adv. Bobert Ghilonovici și contele Alex. Dudan, descendenți din familii morlace italianizate; baronul Economu, originar din Vodena (regiunea Pindului), mecenat la Triest unde municipiul dădu unei străzi numele lui.

România: Patriarhul Șaguna care trezi sentimentul național la Românii din Transilvania; Nicolae Batzaria, ziarist și deputat care aduse la București nota irendentismului aromân.

Serbia: Ministrul Paciu, primul financiar al Serbiei reînăscute, prieten al lui Pacici, n'a vrut să-și sârbizeze numele; Nicolae Tasici (al cărui tată se numia Tasa și venia din colonia română depe valea Timocului); comediograful Branislav Nusici și istoricul Vladan Georgevici; miniștrii Kumanudi, Nincici, Stoiadinovici, Tințar-Marcovici; Naum Kanara (Krnar), coleg al lui Karagiorgio, care avu aceeaș soartă și acelaș sfârșit; Princip, atentatorul dela Sarajevo în 1914, în mod evident de origină aromân, cum ne arată și numele.

Ungaria: omul politic și ministru Mocioni; Francisc Deak, ministru, cred, căruia municipiul din Fiume i-a intitulat corso-ul cel mai frumos al orașului ca recunoaștere pentru meritele avute la mărirea portului; contele Alex. Nakó, guvernator la Fiume între 1906 și 1910.

S'ar putea completa lista necontentit. Dar cred că am satisfăcut curiozitatea multora și e recunoscută obiecțiunea că superioritatea morală și civilă a Aromânilor e deaci înainte o idee bine întemeiată.

Ar fi cazul că repetăm că buna sămânță a Romei nu minte.

OSCAR RANDI

trad. R. Cl.

(din vol. „Civiltà italiana nel mondo” con particolare riferimento ai *Balcani*, Firenze 1939, Società Nazionale „Dante Alighieri”).

NOI

de OCTAVIAN GOGA

Da noi ci sono verdi boschi
e praterie di seta
da noi ci son tante farfalle
e in casa tanta piéta!
L'usignuolo vien d'altri nidi
perchè la doina ascoltò
da noi ci son canzoni e fiori
e pianti, molti, molti!

Nell'alta volta il vecchio sole
da noi é molto più vivo
da quando per noi non appare
sopra il nostro declivo:
Da noi le boscaglie più folte
parlano di nostalgia

conducon mestizia i Crișuri
Muraș malinconial!

Da noi le spose lagrimando
avvolgono il filato
piangendo s'abbracciano insieme
il padre ed il suo nato
Sotto il nostro cielo commosso
é più lenta la ora
perché i nostri cantici piangono
negli occhi nostri, ognora!

Si libran nel chiaro orizzonte
le farfalle dubbiose
cheé sono le lacrime nostre
rugiada sulle rose!

E il bosco con noi affratellato
un brivido ha nel seno
e narra che solo di lacrime
l'antico Olt é pieno!

Noi abbiamo un sogno incompiuto
figliuolo del dolore
dipena per lui sono morti
l'avo ed il genitore!
Da tempi obliati gemendo
di passione da tanto
la vana illusione di un sogno
noi l'irroriam di pianto!

Traducătoare: Mina Boschi

GERMANIA SI RUSIA

De mai bine de două veacuri cele două imperii au stat într'o atârnare reciprocă tot mai vădită. Vecinătatea lor a fost activă, trează, lucrativă chiar, spre deosebire de alte vecinătăți de stat cari separă popoarele prin sisteme economice și vamale savant reglementate, încât și s'ar fi părut mai degrabă situate la nuștiu ce distanță.

Nimeni n'a stăruit cu o mai adâncă meticulozitate asupra raporturilor infinit de multe și de complicate cari au înrăurit soarta imperiului german și a celui moscovit ca marele gânditor și sociolog Tomas Masaryk, fostul președinte-fondator al republicii cehoslovace.

Precizăm dintru început, că Masaryk a publicat în limba germană principalele sale opere. În ajunul primului război mondial tipărise în Germania vasta sa lucrare *Rusia și Europa — Schițe sociologice* în două volume luxoase și celebre asupra interdependenței dintre Germania și Rusia. Lucrarea s'ar fi putut intitula chiar mai just *Germania și Rusia*, pentru că este o stăruitoare analiză asupra filtrării întregii civilizațiuni ce a pătruns din lumea largă în Rusia prin retorta spiritului german. Nu e scriitor rus, care să nu fie urmărit în efortul de a prinde respirația europeană prin cartea germană. Și nu este vorba numai despre scriitori. În toate domeniile Rusia sta sub vraja progresului european și căuta să se hrănească din rezultatele strălucite dobândite deja de statele din Apus prin intermediul Germaniei.

Între Rusia și Europa s'a întrepus Germania cu geniul său avid de cercetare și de elaborare, de asimilare și transmitere a bunurilor câștigate spre Orient — căci îi revenia această misiune de a face legătura între Apus și Răsărit.

Și mai avem de făcut o observațiune: Masaryk și-a dat seama despre valoarea culturii și tehnicii germane precum și de misiunea ei de a împlini oficiul de transferare a curentelor și practicelor spre lumea mai pasivă și receptivă a Orientului. Deaceea Masaryk n'a subestimat niciodată rolul Germaniei, n'a coborât prestigiul științific și n'a bagatelizat importanța Germaniei în lume, dimpotrivă, chiar de pe înaltul tron de șef al tinerei republici, a vorbit respectuos despre „Marea Germanie“ și despre necesitatea de a exista raporturi bune între ea și Cehoslovacia, raporturi comandate de puterea unui stat vecin atât de întins, de harnic, de industrializat și de capabil în a-și desăvârși o organizație de cea mai înaltă ierarhie a civilizației. Pe scara valorilor statul german își păstra în ochii lui Masaryk un loc de deosebită prețuire.

Nu mai insistăm asupra comentării gândirii lui Masaryk.

Ne permitem să întregim noi tabloul sub aspecte noi și puțin surprinzătoare.

Germania atinsese culmile dezvoltării tehnice. Toată țara plină de uzine și ateliere manufacturale. S'a ivit repede nevoia exportului surplusului de produse industriale, cerute imperios de statele dornice de a-și introduce o tehnică superioară în sporirea producțiunii. În măsura în care o serie de state comandau din Germania cantități din ce în ce mai însemnate de mașini cu scopul de a-și transforma economia sub puterea capacității de absorbire, în aceeași măsură Germania căuta să satisfacă exigențele acestea și măria forța de randament industrial.

Printre statele cari începuseră în mod serios să absoarbă produsele industriale germane, era și Rusia lui Petru cel Mare care trece drept inițiatorul europenizării rușilor, introducând reforme apusene cu o pasiune ilariantă. Procesul de europenizare a Rusiei prin mijlocirea Germaniei crescuse în proporții în mod consecvent și rapid.

Și iarăși, Germania uzinelor fără număr fu silită să abandoneze alte activități necesare existenței populației sale, și aceasta i se înlesni mai ales de împrejurarea, că materii prime pentru industrii și articole alimentare i se puneau la dispoziție în mod abundent fie de către țările cărora le livra mașini, fie de către imperiile coloniale.

Optimismul relațiilor fructuoase internaționale surâdea tuturor și nimeni nu bănuia, că va veni o vreme când se va ivi imperativul categoric al autarhiei statale, când s'ar putea întrerupe firul atât de solid al legăturilor interstatale și intercontinentale.

Și totuși aci suntem.

Un extraordinar efort de a separa Europa de Statele-Unite printr'un sistem autarhic.

Autarhia europeană ar constrânge America, industrializată la exces sub forța cererilor europene, să-și revizuiască întreaga economie și să introducă o autarhie la ea acasă — ceea ce ar determina o prăbușire a fortărețelor calitaliste, finanța americană fiind silită să se adapteze și reducă la puterile proprii de consumație ale piețelor de dincolo de ocean.

Europa este continentul cu exigențele cele mai ridicate, cu pretențiile cele mai numeroase, cu instituțiunile bancare cele mai solide, înfășșit cu consumația și forța financiară cea mai pregătită să comande din America și alimente și mașini și cafea și cauciuc și infinit de multe alte materii cari i-au devenit o necesitate din cauza climei și spațiului său restrâns de producțiune difuză. Această Europă livrează miliarde Americii în fiecare an. Cum se va putea dispensa America de beneficiul exportului considerabil spre Europa? Dece n'am înțeles, că plutocrația americană e gata la transacție și tovărășie cu golănimea bolșevică în fața interesului ei de a-și păstra beneficiile europene. Ade-sea interesul e capabil de orice egoism, de orice transacție și chiar de orice crimă. Ceea ce ni se pare contradictoriu, opozant, intransigent, imposibil de susținut ca logică, este înlăturat cu ușurință de către interesul transacționist.

Rusia se orienta spre Anglia și America, atrasă poate de disponibilitățile financiare oferite de ambasadorul filo-rus Crips. Germania nu putea tolera o amenințare a întregului continent.

Aceasta este geneza uriașului conflict dintre Germania și Rusia. Și fiindcă există o coincidență între interesul german și cel românesc, brava noastră armată a intrat furtunos în lupta de dezrobire a provinciilor răpitate de bolșevism sub semnul lăcomiei și expansiunii arbitrare și imorale de care se făcuse vinovat de două sute de ani încoace și țarismul. Acapararea bolșevică era după chipul și asemănarea agresiunii țariste.

ION CLOPOTEL

Românii din Valea Timocului

Săptămâna trecută, am avut cinstea să vorbesc la această tribună, de răspândire a gândirii și simțirii poporului român, în graiul care l'a păstrat și care l'a unit peste orice graniți de vitregă despărțire.

Mi-a fost dat ca purtător de solie al Românilor timoceni, să vestesc fraților din România existența și voința noastră — a celor 500.000 de suflete eliberate, pe care se reclădește, acum și pentru veșnicie, conștiința unității poporului și a integrității pământului românesc.

Redeșteptarea Românilor dintre Timoc și Morava, este astăzi în plin marș. Ea se impune cu forță de destin. Căci, oricât de grele și cricât de iscusit meșteșugite ar fi cătușele cari robesc un popor, — existența acestuia nu poate fi doșită, iar suferințele lui nu pot rămâne fără dreapta lor răsplată.

Românii din Timoc, învățați numai să sufere, știu cu atât mai mult să prețuiască toate darurile binefacerii. Recunoștința lor e uriașă, căci ei se simț astăzi de două ori eliberați: eliberați din lagăre, dar și eliberați sufletește.

Dar iredența asupritorilor de ieri, acționează încă. Formele ei de manifestare, poartă emblema comunistă, menită să lucreze cu aceleași metode ca și în alte părți.

Diverși agenți provocatori, înscenează acte de sabotaj, săvârșind chiar și crime.

În mod abil și perfid, aceste acte se încearcă a fi trecute pe seama Românilor timoceni, cu intenția de a arunca oprobriul asupra lor.

Până astăzi însă, nici un Român timocean, dar absolut niciunul, nu s'a făcut vinovat față de sentimentele de recunoștință ce le datorează armatei și imperiului german.

Acuzația adusă Timocenilor că ar fi comuniști este o invenție neserioasă și copilărească, pe care sentimentele poporului român și cruciada sfântă pe care a pornit-o

astăzi în Răsărit o desmint atât de categoric, încât ea rămâne numai o dovadă de stare de dezorientare în care se găesc asupritorii noștri de ieri.

Iubiții mei frați Români dintre Timoc și Morava, — luați aminte pericolul care vă amenință și feriți-vă de orice ispită, de orice păcat.

Să fim pașnici ca și până acum. Să fim demni de tradiția de onoare și de recunoștință convingere în victoria Neamului Românesc.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

(Dintr'o conferință la Radio a preotului Gh. Suveică).

CIOBĂNIȚA

Iată că mi se arată
Ciobăniță sufulcată
Și-mi cânta tril de izvor
Cerulei și munților:
Foaie verde lemn domnesc
A fost scris să mă nuntesc
Cu fecior împărătesc.
Și zestri-l-om cu ce zestre?
Ochii, inimei ferestre;
Va privi, o știu, în ei
Limpeziune de știubei.
Părul râul beznelor

Până'n albul gleznelor.
Gura, floare de piersic
Cântec cald de leagăn mic,
Cât un zâmbet de copil
— Doamne'n suflet adu-mi-l.
Sânii flacăra de foc,
Două fete mari în joc,
În al horei ritm săltat...
Al cui vis mi i-a furat
De-i văd tremurul stelar
Candelă într'un altar?

GRIGORE BUGARIN

Românii și unгурii

Revista italiană „L'Europa Sud-Orientale” sub titlul „Românii și Ungurii”, publică o scrisoare a d-lui Gino Lupi, publicist și profesor la Milano, prin care d-sa ține să răspundă unor afirmațiuni făcute la adresa României, tot în această revistă, într'un articol intitulat: „Opera unгурilor de latinizare a românilor”.

Iată textul acestei scrisori, adresate directorului revistei mai sus amintite :

Am primit ultimul număr al revistei dvs., pe care l-am cetit cu deosebit interes. Am fost însă neplăcut surprins, citind un articol pretențios și plin de date eronate.

Autorul acestui articol, este probabil o persoană superficială, fără studii serioase și fără putere de discernământ, care și-a însușit — probabil — ideile dela acei cari au interesul să răspândească date false și tendințioase privitoare la România.

Se spune că Românii sunt un popor amestecat. Acest lucru este adevărat deoarece toți știu că Românii s'au născut din poporul daco-roman, contopindu-se mai târziu cu slavii. Și unгурii sunt un popor amestecat, într'o măsură însă mult mai mare : triburile finice venite din Asia s'au amestecat în drum, cu triburi tătare. Odată sosite în Ungaria, aceste triburi au găsit o populație slavă numeroasă cu care s'au contopit. Toate tratatele de istorie maghiară confirmă acest lucru. De altfel este suficient să răsfoești un dicționar maghiar pentru a constata marele număr de cuvinte slave ce cuprinde.

Tot ce se spune despre fantastica apariție a Românilor în secolul al XII-lea, este o afirmație lipsită de temei. Pentru a demonstra acest lucru este destul să cităm un fapt foarte simplu : epoca imigrării tuturor popoarelor în Balcani, — unğuri, slavi, etc. — este cunoscută precis. In ce privește pe Români, nu există nici un document sau fapt istoric care ar preciza venirea lor în regiunile actuale, pentru simplul motiv că ei s'au găsit întotdeauna în aceste regiuni. Fiecare document vorbește de Români ca de un popor ce s'a stabilit de mult pe aceste plaiuri.

Este deasemeni eronată afirmația că „principii maghiari” ar fi tipărit prima versiune românească a Bibliei și a Catechismului. Adevărul este că Biblia a fost tipărită la Brașov prin anii 1560 de către doi tipografi : sasul Benkner și românul Coresi.

Tiparul a fost adus în România din Veneția, prin Grecia, de către sașii din Transilvania iar nici decum de unğuri.

Cuvintele românești cari privesc tipografia sunt de origină germană și nici pe departe maghiară.

Maghiarii n'au favorizat niciodată, ci dimpotrivă, au împiedicat foarte mult la desvoltarea școlilor românetși din Transilvania.

Tot atât de falsă este afirmația că, după izgonirea turcilor, Transilvania „s'a reîntors în sânul patriei maghiare”. Transilvania a fost încorporată de Austria prin sec. XV-lea când a fost cucerită și Ungaria. Până la finele anului 1867, guvernul german (iar nu cel maghiar) a fost considerat ca cel mai drept și cel mai bun, fiind omenos și imparțial față de toate naționalitățile.

Nu se poate vorbi de patria maghiară pentru locuitorii din Transilvania, deoarece majoritatea populației este românească, iar Românii se găseau aci înainte de venirea Ungurilor (în anul 1000).

Apoi mai există în Transilvania și o mare minoritate germană. Chiar și puterile Axei când au dat verdictul dela Viena, cu toate că au favorizat pe amica noastră Ungaria, nu au putut să dea acesteia decât o parte din Transilvania, deoarece ar fi fost imposibil să i se acorde Ungariei tot teritoriul Transilvaniei plin cu atâția Români. Numai dela 1867 Transilvania a aparținut Ungariei, care a dus o politică de desnaționalizare și asimilare totală față de Sași și de Români. Mai înainte Transilvania era un principat autonom, depinzând direct sau de Ungaria, sau de Turcia, sau chiar de Muntenia. (Pe vremea lui Mihai Viteazul).

Mulți Români au trecut la catolicism, nu sub influența maghiară, ci austriacă și a jezuiților italieni; iar pentru a rămâne separați de catolicii maghiari, Românii au format un grup aparte, de rit Oriental greco-catolic.

Limba latină a fost învățată de Români nu dela Unguri, ci în colegiul „Propaganda Fideae” din Roma.

Dacă Românii au rămas secole de-a-rândul separați de Roma, aceasta se datorește faptului că singurii catolici cu care veneau în contact erau Ungurii, cu care se găseau mereu în luptă pentru motive naționale și sociale.

Transilvania nu este leagănul națiunii maghiare, iar săcuii nu sunt rasa maghiară cea mai pură. Printre ei — cum este natural într'o regiune de graniță — se află mulți Români precum reese din numele și religiunea ortodoxă păstrată de ei. Am constatat personal acest lucru, petrecând câteva luni în mijlocul acestei populații.

Este o prostie să se suțină că :

„Românii au rătăcit secole de-arândul prin întunericul stăpânirii bizantine”, deoarece acest „întuneric bizantin” n'a existat niciodată : Românii descendenți ai Dacilor și Romanilor, au fost întotdeauna acolo unde sunt și astăzi ; iar dacă cu timpul Bizanțul a decăzut totuși, a avut epoci de glorie grație civilizației romane adusă de Constantin. In împărații Bizanțului, Românii au văzut întotdeauna pe descendenții imperiului roman.

Ungurii în schimb, au apărut pentru prima oară în Apus ca hoarde barbare, finice și turanice, din Turkestan ; iar numai după anul 890 au ocupat regiunile actuale, socotind că astfel au recucerit patrimoniul strămoșilor lor, Avari și Huni. (Acest lucru se poate citi în toate Istoriile naționale maghiare). Zeci de ani, înainte de a fi pedepsiți de către împăratul Otto al Germaniei, aceste hoarde erau flagelul Italiei de Nord (în epoca Regelui Berengario) și al Germaniei. Catolicismul le-a adus ordinea și civilizația. Aceasta este istoria. Autorul articolului la care mă refer, n'are decât să o citească și să o studieze.

Nu poți ofensa adevărul istoric, fără a nu fi pedepsit, printrucă el se răzbună întotdeauna.

Astăzi România face parte din Axă și este prietena noastră. Nu este deci permis să se scrie astfel de articole, la adresa ei.“

GINO LUPI

Dela marele principat al Transilvaniei la ultimele memorii autonomiste

III

Argumentarea noastră a făcut în mod intenționat ochiuri mari, s'a învârtit la început în cercurile cu periferia cea mai întinsă și în mod treptat a fost adusă apoi în cercuri tot mai micșorate și mai strânse pentru a putea fi materializată chestiunea românismului în forme cât mai sensibile și mai veridice, mai vizibile și mai accesibile și în evoluțiile sale cele mai timide și neînsemnate.

Masa compactă a populațiunii românești a preocupat îndelung atât pe căpeteniile imperiilor cât și pe înalții comandanți ai oștilor. Repetatele tentative de convertire la alte religii și recrutările au adus românismul pe primul plan al interesului pentru puternicii zilei.

Metoda primară ce ne-am impus în cercetarea de față este a plecării dela general pentru a ajunge la special. Mai ales în istorie este potrivită această manieră de lucru, pentru că se oferă abundente ocazii de a lămuri câmpul vast unde se desfășoară marile conflicte și procese, din cari se deduc apoi și multele fenomene regionale și locale.

Expansiunea otomană în Europa aduce regimul capitulațiunilor ce se mențin mai bine de 400 de ani în Principate, garantează autonomia lor și le apără granița dinspre răsărit sfarmă unitatea de stat a Ungariei, decide asupra soartei principatului transilvan, punând în atârnare pe principii mulți din ei ajunși la discreția sultanului, îndeosebi în vremea luptelor dintre curuți și labanți, — chiar tronul Poloniei este ocupat de regi sprijiniți de Poartă.

Creștinătatea organizează cruciadele, și multe infidelități se iscă atât în principatele dunărene cât și în Transilvania, alianțe politice se încheie cu Praga, Parisul, Vaticanul și Moscova.

Relațiunile dintre voevozii români și principii transilvani se mișcă în raza fluctuațiunilor mondiale. A existat o interdependență politică, militară și economică foarte explicabilă.

Viena biruitoare dela 1683 este gata să inaugureze o mare politică de protecție și atracție a creștinilor din Balcani, sârbilor le oferă privilegiile importante în imperiu, iar bogătașii macedo-români se pun în fruntea colonizării: companiile „grecești” inundă orașele Ungariei și burgurile Transilvaniei. Orașele săsești organizează depozite de mărfuri pe cari le consumă principatele de unde aduc articole importante de piață.

Împăratul din Viena curmă cu trecutul și așază principatul Transilvaniei, sub directa sa ocărnuire, pe temelii ferme juridice acordându-i autonomie deplină internă prin celebra diplomă — diplomom leopoldinum — dela 4 Decembrie 1691. Leopold I se proclamă mare duce al Transilvaniei, decretează constituția independentă și recunoaște „pe cuvântul nostru regal” autonomia, legile decur-

gând din constituție urmând a fi votate de dieta transilvană.

Aceleași garanții constituționale pentru autoconducerea afacerilor interne sunt întărite ori revizuite, înmulțite ori scăzute printr'o serie întregă de diplome împărătești ulterioare, de pildă rezoluția din 1693 denumită resolutio alvitiana, apoi a doua diplomă leopoldiană dela 19 Martie 1701 prin care sunt orânduite relațiunile de drept al bisericii române greco-catolice*), pentru ca împăratul Carol IV să publice în 1722 istorica Sanctiune pragmatică, iar Maria Terezia în 1743, fiul său Iosif II ceva mai târziu, și Leopold II în 1790—91 să proclame limpede de tot dreptul autonom al dietei: „per se subsiserit et ab alio regno independentis principatus Transilvaniae”, putând dispune în liberă voie de toată puterea sa: „libera electione ac plenaria potestate gaudens independensque principatus”. O întărire a diplomelor anterioare o decretează și împăratul Ferdinand în 1837. Chiar Francisc Iosif face la fel în 2 Decemb. 1848, și nu ezită în 1 Iulie 1863 să convoace în limba română dieta de Sibiu și să spună că procedează „după exemplul predecesorilor noștri”, respectă „ceea ce corespunde obiceiului”, și se obligă solemn să asigure „toate drepturile, legile, privilegiile, imunitățile ce au fost cedate și date marelui nostru principat al Transilvaniei de către Majestatea Sa împăratul Leopold I, apoi de următori și Majestatea Sa Ferdinand I, unchiul nostru prin diplomă solemnă”; dieta i-a și adresat răspuns în românește (după aceea la scurtă vreme toate cele opt diplome împărătești de un veac și jumătate au fost anulate de dragul pactului dualist cu Ungaria).

Cu toate că faimoasa diplomă leopoldină din 1691 nu amintește cu nici o vorbă de poporul român ca factor constitutiv al vieții publice din Transilvania, totuși se încheia o epocă agitată, feudalismul grofilor de pământ suferia o înfrângere, în atmosfera spirituală a Transilvaniei se producea o respirație.

Nu ne vom mira dacă și cronica noastră istorică salută era imperială ca o modificare profundă în stările sociale ale timpului: „Trecerea Ardealului la stăpânii împăratului Leopold I a fost un câștig foarte mare pentru români”... „începe a se ameliora soarta poporului român” fiind vorba despre „conservarea autonomiei țării” (Păcățianu: Cartea de Aur I, p. 21).

Mitropolitul Teofil afirmă în 1697 în Alba Iulia, că îndemnul pentru trecerea unei părți a românilor la catolicism a venit dela însuș împăratul: „după dorința grațioasă a augustului împărat Leopold” (Cartea de Aur I, p. 31).

(*va urma*)

ION CLOPOȚEL

*) Dr. Kurt Wessely: A doua diplomă leopoldină, An. Acad. rom. 1938.

Trei scrisori dela Aron Pumnul

Viața și opera lui Aron Pumnul, deși nu s'a scris prea mult despre el, ne este în parte cunoscută datorită străduințelor elevilor săi de a culege cât mai multe date, avînd astfel informații mai ales asupra începutului activității la catedra de limba română dela Cernăuți.

Născut la Căciulata Făgăraș la 27 Noiembrie 1818, după ce își făcu clasele primare la Odorhei iar cele secundare la Blaj și Cluj, Aron Pumnul urmă studiile teologice și filosofice cum era tradiția în Transilvania, la Viena.

Revenînd la terminarea studiilor superioare în Blaj este numit profesor, unde colaborează la **Organul Luminării și Invățătorului** îngrijite de Timotei Cipariu, în timp ce se revolta din 1848, la care ia parte cu tot sufletul, fiind unul dintre cei mai de seamă animatori, e nevoit după aceea să se refugieze la București, de unde cu mare greutate, după o lungă boală de coleră, ajunge la Cernăuți.

Venirea lui aici, înduioșător de tristă, după atîtea greutăți în timp ce se revolta din 1848, refugiat și el în Bucovina. După ce ne desvăluie astfel starea mizerabilă, în care se găsea acest martir al **liberății**, cum îl numește el, adaugă următoarele:

„Și astfel luîndu-și misiunea de apostol al naționalității în provincia aceasta, amenințat de desnaționalizare atît de Ruteni cît și de Germani, se stabili pentru totdeauna acolo și cu apostolatul său își făcu un mare renume în istorie” (pag. 290).

În Bucovina scriu astfel despre sosirea lui la Cernăuți: „Nici că ne-ar fi putut sosi la timp”¹⁾, iată dar cum Aron Pumnul devine apostolul românismului din Bucovina, într'o vreme cînd acea-

sta se găsea la un impas foarte greu.

Fără a pomeni în amănunt activitatea lui la Cernăuți e destul să amintesc elogiile făcute de Eudoxiu Hurmuzachi, cea mai bună concretizare a acestuia: „Distins ca filolog și scriitor, ca învățător și educator, ca filantrop și patriot, cu rivă, și prevedere rară, a promovat esențial acest bărbat cultura științifică și morală a populației principale din această țară și a știut să ridice și să întărească, să limpezească și să nobilizeze conștiința umană și etnică a acesteia”. Deasemenea fratele său Alecu spune că „om mai virtuos n'a cunoscut” iar despre mormîntul lui „luminos și mare ca inima națiunii”.

Deși scrisul lui e caracterizat prin fonetismul exagerat, totuși a contribuit foarte mult pentru găsirea drumului drept și mai ales — aici rezidă rolul său — în deșteptarea sentimentului național.

Datorită lui, Bucovina a cunoscut vremurile de frumoasă amintire și ca dovadă că el a fost promotorul sentimentului național aici, sunt **Lăcrămicarele** vărsate de foștii săi elevi, între care și Mihai Eminescu. Acesta a fost unul din apropiații lui Pumnul și probabil la îndemnul său merge Eminescu la Blaj, despre care Papiu Ilarian spunea că, era fântîna inteligenței române, iar Bucureștii și Iașii, de la început, scăparea Românilor din Dacia superioară” (**Istoria Românilor din Dacia Superioară** Viena 1852 I, 221).

Sunt cunoscute aproape de toți puținele lucrări ale lui Aron Pumnul precum și sărăcăcioasele contribuții aduse asupra vieții și operii lui²⁾.

Din corespondență au publicat Aurel Domșa³⁾, Aurel Bănuțiu⁴⁾ și Vasile Pârvan⁵⁾.

Trei scrisori, rămase încă în cartoanele Academiei Române, văd pentru prima dată lumina tiparului și prin publicarea lor se aduce o contribuție la cunoașterea vieții lui Pumnul.

Prima scrisoare trimisă din Blaj lui Gh. Bariț la 19 Oct. 1847, înainte deci de revoluția din 1848, ne pomenește de legătura lui Pumnul cu Timotei Cipariu.

Ceeace e interesant, demn de reținut, este faptul că Pumnul semnează în primele scrisori **Pumnescu**, așa cum vedem și din această scrisoare publicată de mine.

A doua din 1849 Febr. ^{3/15} dela Cernăuți, ne desvăluie iarăși lucruri necunoscute. Aron Pumnul sfătuie pe Gh. Bariț ce trebuie să facă referitor la intenția monarhiei Austro-Ungare de a schimba Constituția. Pare curios însă neîncrederea ce arată Pumnul față de Andrei Șaguna, mai ales cînd știm străduințele acestuia dela Viena⁶⁾, amintind că I. Maiorescu ar fi mai bun în această chestiune. Ii comunică apoi despre concursul dela catedra de literatură românească, pentru care a făcut cercare „ca se nu ia ore un slavacu, precum se îndemnu și se strice limba fraților bucovineni”.

Cu zece ani mai în urmă, îl roagă pe Atanasie Sandor, profesor de pedagogie la Arad, să-i trimită 2 exemplare din **Muguri**. Tot dela acesta ceruse relații asupra vieții și operii cărturarilor transilvăneni dar mai ales bănățeni. (vezi scrisoarea publicată de V. Pârvan). Adaugă el acum: „ar fi bine să ne înțelegem ca să propunem limba rumană la tinerii de greu gimnaziu, pretutindenea într'o formă”.

Iată propunerea de totdeauna a lui Pumnul, deși în anumite privințe a exagerat. Trebuie judecat însă în cadrul vremii sale și astfel va fi restabilită justa-i valoare.

7). I. Lupaș **Mitropolitul Andrei Șaguna** ed. II. Sibiu 1911 pag. 75-80.

1). G. Sion, **Suvenire contemporane** ed. P. V. Haneș Buc. 1915 pag. 288-289.

2). Aron Pumnul, **Veci asupra vieții și înesmnătății lui, precum și scrierile lui mărunte și fragmente** publicate de I. G. Sbiera, Cernăuți 1889.—p. 6.

3). Vezi Gh. Adamescu **Contribuțiune la bibliografia românească** 3 fascicule.

4). **Familia XXV** (1889) pag. 337-339

5). **Lucașfărul I** (1902).

6). **Ibidem II** (1903).

Blasiu 19 Octombrie 847.

DOMNULE REDACTORIE,

În vacanținea trecută nu putui veni la Corond deîn cause cuvenințioase, cu toate ca tare doriaș, — ai bunătate tramite încă unu esemplariu deîn multu laudata Gazeta pe patrariulu acestu pentru Filosofii (sic) deîn anulu 1-1, adeca de la 1-a Octombrie—la Ianuarie, asemeni și unu esemplariu deîn Macrobiotica; și de cumva țî-va fi cunoscutu, însconțieza-me unde se afla D. Barbu Demetriu și sub ce adresa i s'aru potē scrie, răman alu D-tale onoratoriu.

Pumnescu (sic)

(pe verso)

Scrisoarea ce-am căpătat, dar nu cu cele ce mi-ai trimes la Sibiu. D. Cipariu s'osi alaltari sdnătos. Țî-o mai scris și adresa (sic) — N. B. — Noi am jelit primatē(?) pentrucă așa s'a cuvenit.

Te salutăm cu 'toți

Al D-tale mult stimatoriu
Ion (?)

N. B. Cu ocașiunea mai de aproape țî va răspunde D. Cipariu — și are cuget se meargă și la Sibiu; despre alegērea episcopului neunit, eu din parte-mi nu știu nimic.

Acad. Rom. ms. 1004 fila 179.
Cernăuți 3/15 Februarie 849.

DOMNULE,

La scrisorile căte țî-amu tramisu nu capetai pan'acum nici un răspunsu, nu știu deca le-ai capetatū sēu nu; acum dandu-mi se ocașiune mai secură, țî-mai scriu una sperandu că acēsta vei capetā-o a bună sama. Cum stau lucrurile în Ardealu în minutele de facia, Domniei voastre ve este mai bine cunoscutu și peintru acela n'amu se dicu nemică; ci orucum voru statot e neaperatu de lipse se tramitēti pre cineca la Imperatulu, care se fia acolo pana se voru fini odată turburările și se voru pune la cale legile cele noue peintru Patria, peintru că sa sîi macineza în folosulu seu egoisticu și acum inima loru încă nu s'au încălzitu de strigările seculului. Siaguna nu cunoașce suferințele Romanilor de pan'acum, dar și candu le-aru cunosce, de l'ați cunoscutu bine veți fi afluatū că elu diferese în principiu de noi; — noi pretendem drepturile ce ni se cuvîn și zicem că ni se cuvînuu drepturi ca la oricare altă națiune, elu inse cauta la împregiurări și voesce a cere numai aceea ce se vedu a suferi

acelea; inse ori Romanii după unu sacrificiu așa de cumplitu se se îndestuleze cu ce le voru arunca alții? acēsta dicum pre scurtu — nu va fi — nu știu ce pdrere aveți acolo despre venitoria constituțiune a Transilvaniei, eu inse aflu cea mai cu cale ca ea se intre în constituțiunea Austriei și se faca unu medulariu organicu alu aceleia, peintru că atunci singuru ar fi cu puținția a se împreună toți Romanii deîn Monarcie, sub unu guverniiu din lăuntru Romanu, prin care apoi s'ar potē țiene și școle naționale mai usioru, căci se ne inchipuim se remanem și de aici înainte despărțiti în ardeleni, banațeni, ungureni, bucovineni, ori va fi în stare fia-care provincia din acestea se și țină școle naționale înalte unde se se înveție tote sciințele? mie mi se pare parte cu nepuțință, parte fara folosu, parte chiaru stricatoria peintru că încă nu amu face unu întregu naționalu organicu, — spre esemplu în bucovina (sic) 20.000 și mai bine de romani (sic) și voru potē înființia universitate Romană? Și aici sunt mai pre atășia sloveni și aceia încă se și facă universitate sunt inse și germani cu aceia ce se se facă? — Totu așia merge și cu gubernarea — acēsta inse este o problemă grea ce potesee sacrificarea de multe interese particulare, ci mai pe urmă totu se va înființia și pând nu se va înființia pace deplină nu se poate s'era! Din toate ca se nu se incurce lucrurile mai tare, aru fi bine se meargă încă unulu la Imperatulu, care scie cadientele (sic) romanilor mai bine decâtu Siaguna și urmează și altu principiu; D. Maiorescu este la Viena, ar fi bine se se plenipotereasca elu a lucra cu Siaguna celu nuțiu cu nu știu cine ar pute lucra mai bine decâtu elu. Pentru Bucovina s'au încuvințatu dela imperația o catedra pentru limba și literatura romanesca și s'au demandatu de catra ministeriu ca toți oficialii de aici se înveție limba romanesca în celu mai scurtu tempu — acestea tote sunt bune, după cum le ia omul, inse de certămu mai aproape aflămu că naționalitatea încă nu-i destulu de lamurită, căci atunci nu s'aru impune germaniloru (sic) se învetie romanesce ca se fia oficiali la romani (sic) și că li s'aru spune frumusețiu inse pre dreptu ca se și înveție ei limba loru și se fia cu aceea oficiali la germani (sic) er la romani (sic) lase se fia romanii oficiali căci asia potesee naționalitatea, — acēstea tote sperămu ca se voru îndrepta cu vreme, ci camu anevoe pana nu vomu fi împreunăți roma-

nii din Austria sub unu guverniiu internu. Eu nu m'amu pututu mișca de aici, fiindu că-mi lipsescu mișulocelē, amu făcutu cercare se căpetu catedra peintru limba romanesca ca se nu o ica ore unu slavonu precum se îndesa și se strice limba fraților bucovineni și mai țiene decum e; concursulu pentru supletura s'au facutu — celu pentru profesura se va face în luna acēsta — ce va urma vom vedē.

Asupra Gazetei Bucovina s'au poruncitu dela guvernulu leopolitanu preveghiare de aproape și s'aru țiene fortunatu se o onorați cu căte unu articulu, care s'ar cuveni se fia cunoscutu europeci (sic) căci se cetesce și în germania (sic).

Dela ministeriu au venitu ordonare se se traduca tote legile Austriei romanesce — șesedintele au propusu ministeriului ca destui spre aceea pre frații Hurmuzachi și pre mine, pote că de curendu ne vom apuca de lucru. Deputațiloru bucovineni ce au mersu spre... 1) li s'au apromisu din partea celoru mai multu miniștri și deputați dietali, despertirea Bucovinei de Galitia — deē ceriul. Domnezieu cu voi frațiloru! și cu causa cea sânta a Romaniloru!

Arane Pumnu

Acad. Rom. ms. 1004 fila 236-237
Cernăuți 15 Iulie c. n. 1859.

PREA ONORATE DOMNULE!

E de mult de când împregiurările ne-au curmat cu'nțelegerea Ne-am bucurat foarte mult veziend că tineretulu ruman dela D-voastră encepē a da semn de viețtia națională avea foarte de tempuriu, den anii școlaei.

Nu știu dacă D. Vasiliu Stănescul se află încă tot la Arad ori nu, deaceea te rog pre D-ta să aibi bunelate a da banii acēștia ori D-lui Stănescul, ori la unu librariu de acolo, ca pentru acēst prețiu să-mi trimeatā doue esemplarie den broșura Muguri. Ar fi bine să ne enteligem ca să propunem limba rumană la tinerii de pren gimnaziu pretutindēna entr'ăd (sic) formă.

Dorindu-ți ani numeroși și putere multă spre naintăciunea desvoltăciunii literaturēi și culturēi naționale me ensemn

All onorat D-tale onoratoriu sincer
Arane Pumnu

1) Din cauza îndoițurii s'au șters două cuvinte.

Aici alătur 1 fl. 40 fr. v. a.
pe 2 esemplarie de Muguri
Acad. Rom. ms. 1015 fila 132.

Retrospectiva stagiunii teatrale 1941-1942

SCENELE DE STAT

Cortina s'a lăsat pentru ultima oară în stagiunea 1940-1941...

...Ca și storurile dela ferestrele unor burgheji înstăriți — cari lăsând deoparte gândurile amare, au plecat în vacanță. Cortina s'a lăsat „oficial“ la cele două scene de stat: **Teatrul Național** și anexa lui, **Studio-ul** — și actorii își plimbă pe bulevard, sau în cantonament își plâng — nostalgia rampei.

Neîndoie'nic stagiunea care s'a sfârșit a dovedit o prospețime în materialul dat scenei, și ca o chezășie a noului climat care domnește „sus“, asistăm la o aerisire a repertoriilor îmbăcsite cu teatru bulevardier sau aghezmuite în occident... Câștigul este al spectatorului: desintoxicare!

Câștigul este al actorului: demnitate artistică și adevărată cizelare a talentului! Și ca în nicio stagiune s'a pus problema unei producții de teatru autohton. Dacă piesele românești reprezentate n'au corespuns așteptărilor, de data aceasta vina sau mai bine zis neînțelegerea în materie de teatru, o poartă directorul respectiv. Spunem **respectiv**, deoarece stagiunea 1940-1941 a fost ocărmită de trei directori și actualmente de d. **Liviu Rebreanu**. Iară fiecare își are partea d-sale de vină; se spune de-o pildă, că d. Rebreanu a moștenit de sub directorul precedent, câteva **putreziciuni** prinse de d-sa în stadiul repetițiilor. Trebuiau scoase! Și nu reprezentarea lor și răsfrângerea insuccesului (!?) în sarcina d-lui Liviu Rebreanu. La rândul său d. Rebreanu a desgropat din lectoratul Naționalului trei piese românești (?) — „Cameleonii“ de Valeriu **Mardare**,

„Suflete'n vârtoare“ de Aida **Vrioni** și „Mătușica“ de Ionescu-Morel — care nu sunt valori dramatice și simple încercări, care nu meritau lumina rampe iNaționalului. Da, promovarea unui repertoriu românesc, dar nu alcătuit din băguelile unei doamne **Vrioni** și din **bazarul** d-lui **Mardare**.

Două piese românești care au trecut granița efemeridelor dramatice, care sunt realizările care poartă pecetea unei personalități au fost „Icarii de pe Argeș“ de Ion **Luca** și „Iphigenia“ de **Mircea Eliade**. (Iphigenia, deși cu un filon dramatic cu totul străin spiritualității românești, cu greșelile ei tehnice, este o realizare de sine stătătoare în dramaturgia românească).

Ultima piesă românească care a făcut puține spectacole a fost „Un om ca toți oamenii“ a d-lui **Florin Scărlătescu**. Privită ca realizare literară — tema — firul axial, este nou. Cum a fost îmbrăcată dramatic, a lăsat de dorit: un fragmentarium de teatru românesc și străin — dela **Mușatescu** la **Ștefănescu** și un răzleț tablou gorkiano-zamfirescian.

Aceste piese românești ne-au făcut însă o revelație: ne-au confirmat **posibilitățile** unor actori tineri (neutilizați meritoriul în celelalte stagiuni!). — În „Cameleonii“ d-lui **Mardare**, **Sorin Gabor** și **A. Clonaru** au depășit și așteptările celor în drept.

În „Icarii de pe Argeș“ și în „Un om ca toți oamenii“ — d. **Emil Botta** ne-a dovedit resursele bogate și **unice** actoricești, pe care le dăruiește pe scena Naționalului.

„Iphigenia“ și „Suflete'n vârtoare“ însă, au prilejuit d-nei

Aura Buzescu — actriță din generația mare a primei noastre scene, — două creații de încercare: Iphigenia este un personaj static construit de d. **Eliade**; doar mici treceri simțite prin sensibilizarea pe care a dat-o rolului d-na **Buzescu**. D-sa a brodat pe carcasa lui **Euripide**. — aducând în piesa d-lui **Eliade** un **entuziasm voit și plătit**, specific marelui tragedian. În **Sanda** din „Suflete'n vârtoare“ d-sa a făcut dintr'un text livresc unul dramatic, reușind să ne dea o creație și să salveze o piesă. („Salvatul“ se resfrânge și asupra secunzilor: **M. Zimniceanu** și **Pop Marțian**).

Repertoriul a fost îmbogățit prin o întoarcere la: „Faust“ de **Goethe**, „Nunta lui **Figaro**“ de **Beaumarchais**. „Doi tineri din **Verona**“ de **Shakespeare** și „Ale mării și iubirii va'uri“ de **Grillparzer**.

„Faust“ a fost un spectacol care purta un singur lucru: pecetea d-lui **Soare Z. Soare**. Interpretarea a lăsat de dorit. „Nunta lui **Figaro**“ singurul spectacol meritoriul al d-lui **Victor Bumbesti** — și care ne-a uimit prin: **dublura** d-lui **Clonaru**. Dela d-sa avem premiera **Figaro**-ului și nu dela „premier“-ul oficial, d. **N. Atanasiu**. „Doi tineri din **Verona**“ — un **Shakespeare** tratat în comedia dell'arte. — un spectacol de artă al d-lui **Teodor Theodorescu**. „Ale mării și iubirii va'uri“ un spectacol **Ion Sava**. O singură evidentă în interpretare: d. **Ion Ilie Ion** în rolul **Naukleros**.

Succesele Naționalului — și care sunt „aerisirea“, — „**Isabela Regina Spaniei**“ de **H. Ortner** și „**Aimée**“ de **Heinz Coubier**, au prilejuit directorului de scenă

d. **Soare Z. Soare**, două binemeritate izbâzni. „Aerisirea“: piesele, deși îndepărtate istoric, au găsit corespondențe în starea de spirit a timpului. Aceasta înseamnă: a ști să alegi din străinătate!

Trecând la anexa-reperton-Studio, trebuie să facem în primul rând o remarcă: **Studio-ul** nu este ce trebuia sau a fost, în intențiile dd-lor directori: adică o scenă experimentală prin excelență. Înțelegem prin acestea: teatru de avangardă. Dela text la interpretare și regie, — tendința unui teatru de artă, unui teatru nou care să facă pregătirea actorilor și a spectatorilor. Pentru aceasta ne trebuiesc regizori tineri și „primejdioși“. Pe lângă d-nii **Ion Sava** și **Teodorescu**, trebuie invitat d. **VIC-**

TOR ION POPA. D-sa va completa o lipsă mare a primei noastre scene.

Repertoriul pieselor de experiență se reduce la trei: „Orașul nostru“ — „O plimbare“ de **Thornton Wilder**, „La seama Giacomo“ de **Luigi Pirandello** și „Doi tineri din Verona“ de **Shakespeare**. Primele două în regia d-lui **Ion Sava** și ultima în regia d-lui **T. Teodorescu**. Un spectacol commedia dell'arte: „Stăpânul casei“ de **Carlo Goldoni** în regia d-lui **F. de Crucciati**.

Un spectacol tineresc ne-a dat maestrul **Paul Gusty** cu „Robinson nu trebuie să moară“ de **W. Foerster**.

Pentru d-na **Marioara Voiculescu** s'a montat o piesă lacrimogenă: „Sapho“ de **Alphonse Daudet**.

Spectacolul de succes a fost „Jocul dragostei“ de **Achille**, în regia d-lui **Ion Șahighian**. S'a găsit totdeodată și un cuplu fericit de actori tineri: **Marietta Deculescu** — **Mihai Popescu**.

Sagiunea s'a închis cu producția Academiei Regale de Artă dramatică. Anul acesta întâietate a avut clasa d-lui **Ion Manolescu** cu elevii **Mircea Dohatcu** și **Migry Avram Nicolau**.

Concluziile stagiunii sunt vădite: străinii sunt bine reprezentați; teatrul românesc lipsit de o piesă bună care să atragă sufragiile presei și ale publicului. Premiul de 100.000 de lei al Teatrului Național, pentru o piesă românească.. e în vacanță.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

RAMIRO ORTIZ

vechiul prieten al României, acum profesor la Universitatea din Padova, e autorul unei cărți foarte simpatice scoase la București în 1916: „Per la cultura italiana în România“. Am descoperit-o în biblioteca Universității din Florența. E o carte mare ce-și propune să desvolte relațiile italo-române în trecut, expuse de un italian care cercetează urmele Italiei pe pământul nostru. Foarte interesante sunt capitolele de istorie derivate din cronicile italiene privitoare la țările române. Vin apoi laturile artistice marțore ale unei strănse colaborări italo-române, pentru a trece la câmpul literar al „gintei latine“ de vii contacte între cele două țări. Cartea d-lui prof. Ortiz nu are numai erudiție, ci și mult sentiment în evocarea atmosferei din secole trecute. Ce simpatice răsar din umbra istoriei figuri de călători italieni, uncori misionari catolici, cari îndrăgesc graiul valah! Cartea aceasta s'ar cere repipărită spre o reimpresăptare a prieteniei vechi între Italia și România.

Victor Brătulescu : Biserici din Maramureș.

Mai actual decât credea, pentru că se afla sub tipar în timpul dureroasei pierderi regionale, Maramureșul ne oferă comorile lui lui artistice prin studiul d-lui arhiect **Victor Brătulescu**.

Cele 40 modeste biserici de lemn izolate în văile carpatice fac parte din marele grup național al arhitecturii muntene, care numără cam 1247 de astfel de biserici! În Maramureș ele au particularitatea de a-și suprapune acoperișul în etja, ceea ce îmbogățește jocul de umbre aruncate de pe înălțimi. Modeste și izolate, dar ce avânt de linii gradat dela absidă spre clo-

potniță! S'ar părea să aibă dimensiuni de zeci de metri: când colo pentru accident sunt simple „capetele“; secretul e alcătuirea proporțiilor în așa chip că sunt monumentale și impunătoare prin simplul contrast de proporții (dela 4-5 m. înălțimea interiorului, la cc. 9 m. acoperișul mult înclinat, până la 21 m. clopotnița grațioasă!). Planșele dela sfârșitul cărții ne lemuresc pe deplin în privința aceasta.

Fiecare român are datoria de a consulta acest studiu prețios asupra artei române populare: să nu uităm că autorii mândrelor biserici de munte sunt țărani anonimi.

CETATEA DEVEI

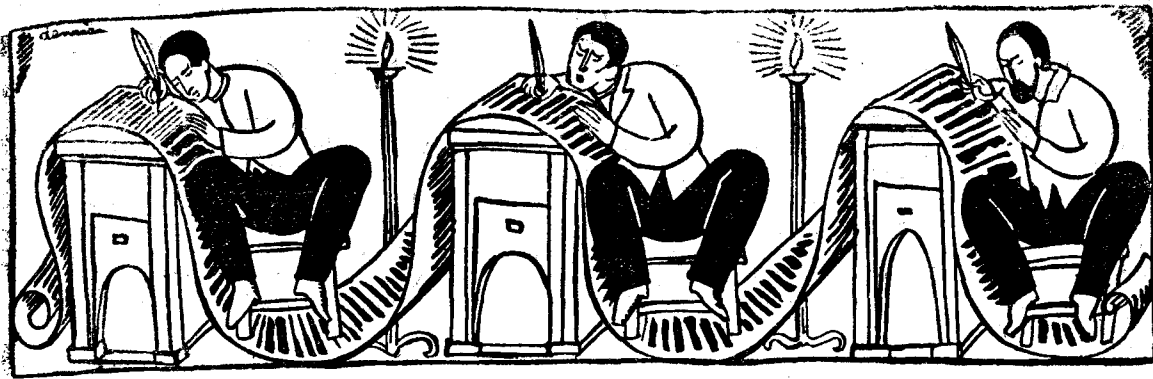
Este o broșură scoasă de d. Oct. Floca și dr. **Victor Șuiaga**, doi distinși intelectuali din Dova, cari de ani de zile își consacră timpul în împlinirea unei plăcute și valoroase activități: prezentarea întregului județ Hunedoara în lumină turistică. Nu numai un ochiu deprins să surprindă aspectele unei naturi pitorești de o varietate și un farmec excepțional, prezidează această muncă, ci paralel și grija desvăluirii însemnătății naționale și istorice a regiunii care contează ca un leagăn legendar al românismului. Ei sunt autorii ghidului județului Hunedoara: cartea a luat proporțiile unei veritabile monografii turistice și s'a impus ca un model al genului. Decurând au publicat „Cetatea Devii“ ca o nepretențioasă călăuză a vizitatorilor dornici să aibe lămuriri asupra vechiei fortărețe ce nu rareori a însemnat și pentru români un punct crucial în vremea răscoalelor, ca și lămuriri asupra celor mai importante instituțiuni ale orașului

ășezat în valea Murășului cu un climat blând, scutit de vânturi și intemperii. Broșura răspunde nevoii simțite de toți curioșii de a cunoaște secretul vechimii și farmecul splendidei poziții naturale a cetății cocoțate pe stânca sălbatecă și dominatoare a luncilor Murășului. Gându-l autorilor de a scrie odată însăș monografia cetății și orașului, dorim să li se îplinească; ei unesc competența cu frumusețea stilară.

Episcopul Veniamin al Caransebeșului

Cu o covârșitoare majoritate de voturi a fost ales episcop al bătrânei și falnicei episcopii bănățene clericul **Veniamin Nistor**, fost secretar general al mitropoliei de Sibiu. Bănățenii și-au dat seama, că pe tronul fericitului **Ion Popazu** trebuie să vină un cunoscător al rânduielilor constituționale așezate de marele Șaguna. Într'adevăr secretarul general mitropolitan și mâna dreaptă a înaltului ierarh **Nicolae Bălan** era o garanție solidă, că tradiția bisericăască cea mai nobilă va putea să-și arate odată mai mult forța creatoare în zile atât de grele. Instalarea episcopului **Veniamin** a avut loc în 24 August în cadrul unor serbări înălțătoare.

FAPTE IDEI OBSERVAȚII

George Enescu

a împlinit 60 de ani: personalitatea muzicală cea mai reprezentativă a neamului românesc e înconjurată nu numai cu cea mai desăvârșită dragoste, dar cu un adevărat cult al artistului ca și al omului. Nu numai în domeniul artei muzicale e mare Enescu, ci și ca unul dintre cele mai oneste, mai admirabile, mai înalte existențe omenești. Fermecător pentru tot ceace crează ori execută din operele altora, dar fermecător și ca figură umană, smulșă parcă frământărilor telurice și ridicată la o idee perfectă. Artist desăvârșit și om desăvârșit.

Încă de mic, dela câțiva ani, a făcut dovada certă a genialității. Însăș regina Carmen Sylva l-a luat sub ocrotire, dându-i puțința de a se consacra minunatei arte. Vioara lui George Enescu a vrăjit lume imensă, iar numele său are o popularitate ce depășește hotarele și înfruntă anii. În oricare țară din Europa, ba chiar în America, George Enescu este primit cu o stimă și venerație chiar de care n'au parte nici chiar capete încoronate.

Neamul românesc se mândrește cu această glorie ieșită din mijlocul său. Prin Enescu românismul dobândește un prestigiu artistic deosebit de înalt. Multe neamuri ne fericesc, că dispunem de un astfel de geniu.

Un principiu al lui Enescu este: „să crezi mereu frumusețe pentru alții — sau chiar pentru tine însuși.” Criteriile esteticii și eticii se întâlnesc și contopesc deplin în aceeași personalitate.

Dintre perlele creației sale amintim „Simfonia a treia” cu cor în care utilizează misterele folklorului românesc, și opera „Oedip” în care atinge sublimul lirismului tragic universal.

Și e atâta ceremonie între subtitulul artist care pășește pe culmile supreme ale artei și omul simplu, purificat de orice mândrie personală.

Muncă și abnegație ideală, cum rar și-o pot permite pământeni!

„Românismul” îl sărbătorește ea pe unul din cele mai pure spirite ale intelectualității sale: Enescu este argumentul virtualităților înfinită, cari așează pe român alături de popoarele cele mai capabile de cultură nepieritoare.

Horia Trandafir

REDAȚIONALE

Oglindă nedesmințită a stărilor sociale „Societatea de mâine” a suferit și ea eclipsări pe cari cititorii le pot înțelege și tălmăci în mod firesc. Odată ăara intrată în convalescență, revenim și noi la strălucirea și volumul de odinioară. Apariția noastră va fi tot mai bogată și mai regulată — progresiv cu lărgirea hotarelor, — consolidarea internă și desăvârșirea unității naționale. Sperăm chiar ca în curând să ieșim lunar.

Chipul lui Andrei Mureșanu

poetul-profet din 1848 înfățișă o statură mândră care arbora drapelul național și sdrobia lanțurile robiei. În suplimentul nostru literar consacrat Italiei, decorațiunile sunt conglănsute cu această atmosferă de regretatul artist-pictor Nicolae Cristea.

Colaborări italiene

de seamă la revista „Societatea de mâine” ni sunt anunțate. Avem multe prietenii reale în intelectualitatea savantă a Italiei. Câteva celebriități, mai ales din lumea profesurii italiene, vor semna articole chiar în n-rul nostru viitor. Din cronicile și însemnările apărute în numărul de față cititorii au indicii sigure asupra numelor ilustre cari vor grăi României prin noi.

FLORENȚA ARTISTICĂ

a acestui an a fost în privința muzeelor mai stearsă ca oricând. Florența fără sculptură și fără pictură! De neconcepăt. Florența în întunecime completă seri de-a rândul! Greu de închipuit. Totuș, doar ilustratele vechi mai amîn-

tesc de piața Uffizi complet luminată de felinare. Mărturisim că nu-i regretăm acel aspect de noaptea luminoasă. Arhitectura florentină n'a pierdut nimic; am zice că a câștigat în măreția profilurilor de masă împunătoare a celor cătorva vechi palate că domină cu di Camilo dela Palazzo Signoria, acel genial turn neconținut grațios în orice panoramă, se profilează simplu pe cerul nopții oferind un spectacol într'adevăr armonios.

În mod neîntrerupt s'au deschis expoziții de pictură modernă, în tre cari trebuie să menționăm pe Primo Conti și Giorgio De Chirico deoparte, cu o mulțime de „ciudățenii” așa numite în procedurile noi de a lucra, iar pe de alta se alternează în mod voit maestrul din epoca romantică spre a măgulii gustul publicului vechiu pentru detaliile precise.

La Palazzo Strozzi s'a deschis un ciclu lunar de conferințe ale unora dintre cei mai distinși intelectuali italieni cari au tratat despre atmosfera Renașterii. Excepența Giovannoni a vorbit despre structura cușolei dela Sf. Petru, Paribeni despre valoarea istorică a statelor italiene, Carlo Bo de scriitorul Della Casa, iar florentinul Bargellini despre Sf. Antoniu și Renașterea.

Dar public mai numeros a avut Teatrul Comunal în stagiunea lirică la închiderea concertelor de iarnă. Amicul muzical a desfășurat și în acest an un program lunar care să atragă lume dela mari depărtări, în ciuda prețurilor foarte ridicate ale fotoliilor.

S'a dat „Messa” solemnă a lui Beethoven, „Tristan și Isolda” a lui Wagner și Schuman. Totuș n'au lipsit spectacolele italiene ce altădată nu s'ar fi încadrat în fastuosul mai muzical: „Boema” lui Puccini, „Amico Fritz” de Mascagni, dirijată de bătrânul autor și „Bal mascat” de Verdi. În acest an a asistat și Principesa de Piemonte. Dar nu s'au mai văzut toaletele excesiv de luxoase ca altădată. Exista o lojă nouă în marile teatru italian, loja răniților de război.

Florența artistică se resimte în viața ei culturală de preocupările vremii. S'au suspendat orice serbări populare de tradiție până la sfârșitul războiului.

Salvatore Sibilia: La Romania da Decebalu a 1939.
(Bologna 1939, lire 12).

„Visione in relazione ai rapporti con l'Italia”, iată din ce punct de vedere original expune un prieten al României istoria noastră. Impărțită pe capitole largi cu numeroase subtitluri tratate în stilul cel mai ales, neînchipuit de creator, cartea se citește cu mare plăcere. Întâlnim multe izvoare vechi și noi în ce privește trecutul acestui pământ întotdeauna admirat de foarte puțini străini. Dăm și de citări din cronici italiene medievale cari dau atenție evenimentelor dela noi. Cartea e schițată în linii mari: primul capitol e în întregime închinat Daciei! Surprinzătoare atenția acordată laturii de cultură la curțile voievodale, chiar în mijlocul subciului pricinuit de vremuri. Astfel avem o întreagă descriere a curții brâncovene, cu lume italiană, a personagiilor ilustre ale timpului și a artelor înjghebate în țările române.

Volumul d-lui Sibilia e ca un balsam în momente de tristețe: foarte bucuros citit de orice bun român.

IN 1878

s'a tiprit în Florența cartea lui Enrico Croce intitulată „La Romania davanti all'Europa”. E vorba de istoria românilor și drepturile lor atât în Transilvania cât și în Basarabia. Ambele regiuni sufereau în întregime greutatea jugului străin, deaceia autorul spune că trebuie să se restituie României ceea ce e al ei. Aceasta ca să se formeze o țară întreagă în vigoarea adevărului istoric și etnic, prietenă și pavdă a Italiei în mijlocul unei lumi slave. E surprinzător ce bine era documentat Enrico Croce și ce perfect înțelegerea chestiunile iredentismului românesc.

Cuvinte despre o uniune europeană

Cei doi conducători ai Axei, Hitler și Mussolini s'au întâlnit la finele lui August pe frontul din Răsărit și au desbătut situația generală politică. Agenția Rador transmite din Berna următoarea știre asupra principiilor cari au ghidat conversațiunile lor privitoare la noua ordine și chiar la ideia unei uniuni europene:

A doua aniversare a războiului dă cercurilor politice germane prilejul de a preciza punctul lor de vedere cu privire la Europa nouă de după război. După corespondentul din Berlin al lui „Gazette de Lausanne”, Wilhelmstrasse și-a definit părerea în următoarele patru puncte:

1. D-nii Hitler și Mussolini au hotărât că toate popoarele europene, fără excepție, vor lua parte

la Europa de mâine. Cu alte cuvinte, nu vor fi nici învinși, nici învingători, nici aliați, nici popoare supuse, ci toate statele vor lua parte la noua organizare europeană și se vor bucura de aceleași drepturi.

2) Comunitatea europeană va trebui să cunoască o bună stare ce nu poate rezista decât din suprimarea războaielor intern-europene. Noua ordine va trebui să fie întemeiată pe securitate absolută a continentului, adică pe înlăturarea oricărei amenințări din afară.

3) Noua ordine nu se va putea aplica decât statelor și popoarelor din zonele europene, iar nu și celor așezate dincolo de granițele firești ale Europei așa cum acestea au fost fixate de istorie, geografie, politică și economie;

4) Influențele din afară nu vor fi nici tolerate, nici luate în considerare. Europa va aparține europenilor.

Uniunea europeană va garanta o pace durabilă, căci ea va pune capăt nu numai conflictelor între locuitorii diferitelor continente, legate prin interese comune.

Sargetia

este titlul buletinului editat de muzeul județului Hunedoara și publicat de directorul muzeului d. dr. Octavian F'oca în excelente condițiuni științifice. Citim acum no. 2 al Buletinului care cuprinde un studiu mare al d-lui Oct. Floca asupra monumentelor sepulcrale din Dacia romană aflate în bogată colecțiune din Deva. O serie de sarcofage descoperite în regiune sunt descrise minuțios arătându-le valoarea și interpretându-le inscripțiile. În Sarmisegetuza, Misia, etc. s'au găsit sarcofage și morminte cari destăinuiesc sistemele de înmormântare în necropolele dacice. Cercetarea d-lui Oct. F'oca se întinde și asupra sarcofagiilor și materialelor găsite în Apulam, Salinae (Ocnele Murășului), Potaissa, Breazova, Napoca s. a. Cu o metodă științifică strânsă autorul aduce contribuțiuni hotărâtoare în materie. Versat în săpături și descoperiri d-sa împlinește o admirabilă misiune dând la iveală și descifrând trecutul atât de bogat și de elocvent în ce privește istoria strămosilor noștri daci și romani din Hunedoara celor două Sarmisegetuza, a Huniazilor și a tător mărețe evenimente antice și medievale. În același număr de buletin harnicul cercetător prof. C. Daicovici dă relațiuni asupra templului maurilor din Micia (Vețel, lângă Deva); d-sa are merite însemnate în conducerea săpăturilor și descoperirilor arheologice din Hunedoara. D. Macrea și Moga au studii asupra normelor romane în cetățile dacice din

munții Hunedoarei și asupra localizării Sarmisegetuzei (nu este una singură, ci două: cea română dela Hațeg și cea dacică dela Costești, Lunca și Grădiștea-Mancelubii; studiile fac dovada metodelor științifice verificate în activitatea de laborator a Institutului antichităților dela universitatea din Clujul românesc. „Sargetia” este o publicație foarte succesă și necesară, lămurind atâtea din marile întrebări ale destinului înaintașilor.

Despre România

Au apărut trei articole filologice în cursul acestui an în Italia, iscălite de trei personalități italiene. Primul e o conferință ținută la rodio-Roma de Excelența sa **Grulio Bertoni**, publică apoi în „Radiocorale” din 26 Aprilie 1941: „Latinita della lingua romana” în cari ni se exemplifică fenomenul latinității odată cu al afinității italiene meridionale. Închinarea o reproducem: „...mi permetto diaffermare, che tanto pin sera conoscinte la storia della lingua romana, quanto prinseră studiata quella della lingua italiana, e per converso, tanto meglio ci renderemo conto di parecchi fenomeni della lingua italiana, quanto pin sară studiata la lingua della Romania.

În „Meridiano di Roma” din 30 Martie 1941 d. Prof. **Mario Ruffini** are articolul „Romanita della lingua romana” care ilustrează caracterul roman păstrat într-o insulă a orientului european: România. Însfârșit în fruntea revistei „Ligue Estere” din 1 Febr 1941 **Carlo Tagliavini** a avut generozitatea să publice despre „Lingua romana” un studiu serios însoțit de o bogată bibliografie.

Vom menționa neconținut astfel de însemnate contribuțiuni științifice la cunoașterea limbii române peste frontiere.

Traduceri

în limba italiană a unor capodopere literare române are un e-cou destul de neașteptat în Italia. Astfel romanele lui Liviu Rebreanu „Pădurea spânzuraților” (La foresta degli impiccati) și „Ciuleandra” sunt unanim gustate chiar și de studențime. Edițiile destul de modeste, ieftine și la îndemâna librărilor mari din centrele mai importante. Traducătorul „Pădurii spânzuraților” este prof. Enzo Loreti: cu deosebită destoinicie și-a îndeplinit misiunea grea de a da o distinsă versiune italiană a romanului transilvan. „Ciuleandra”, fascinanta nuvelă, a tradus-o d-na V. Isopescu.

Spre surpriza noastră s'a ivit și traducerea „Adelei” a lui Ibrăileanu, de Potesta și Ciureanu, la Florența. Publicul italian apreciază și această carte admirabilă deaceia suntem încântați.